

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Jurgita BALIULYTĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

**PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS:
AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Jurgita Baliulytė

**PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS:
AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovė:
prof. dr. Aistė LAZAUSKIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Baliulytė, J. (2015) Piniginės socialinės paramos valdymas: Akmenės rajono savivaldybės atvejis. Viešojo valdymo magistrantūros studijų baigiamasis darbas. Magistro darbo vadovas – prof. dr. Aistė Lazauskienė. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra. Šiauliai, 2015, p. 84 (p. 92).

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas piniginės socialinės paramos valdymas Akmenės rajono savivaldybėje 2012-2014 m. laikotarpiu.

Baigiamajame darbe, pasitelkiant dokumentų turinio analizę ir ekspertinį tyrimą, išsamiai analizuojamas ir vertinamas Piniginės socialinės paramos valdymas Akmenės rajono savivaldybėje, išryškinant problemas bei numatant tobulinimo galimybes.

Baigiamasis darbas susideda iš keturių dalių, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo ir priedų. Teorinėje magistro darbo dalyje analizuojamas piniginės socialinės paramos valdymo diskursas, pateikiama Europos sąjungos narių piniginės socialinės paramos sistemų apžvalga, bei nagrinėjamas Lietuvos piniginės socialinės paramos valdymas.

Praktinėje darbo dalyje analizuojama Akmenės rajono esama situacija, remiantis piniginės socialinės paramos valdymą reglamentuojančiais teisės aktais, dokumentais ir ataskaitomis. Detaliai nagrinėjamas piniginės socialinės paramos valdymas rajone, jo trūkumai ir tobulinimo galimybės. Pateikiama ekspertinės interviu apklausos rezultatų analizė. Tyrimo metu apklaustas Akmenės rajono savivaldybės administracijos direktorius, socialinės paramos skyriaus vedėja ir keturių seniūnijų socialinės paramos specialistai. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, įvertintos naujojo piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės Akmenės rajono savivaldybėje, parengiant hipotetinį modelį. Pateiktos išvados ir rekomendacijos.

Pagrindinės sąvokos: socialinė parama, piniginė socialinė parama, valdymas, savivaldybė.

Baliulyte J. (2015) Social Assistance in Cash Management: Akmene District Municipality case. Public Governance Master's Degree thesis. Master's thesis supervisor – Prof. dr. Aiste Lazauskiene. Šiauliai University, Department of Public Administration. Šiauliai, 2015, p. 84 (p. 92).

SUMMARY

Master's thesis analyzes the social support monetary management in Akmene district municipality 2012-2014 period.

The final work, through the content analysis of documents and expert research, thoroughly analyses and evaluates the social support monetary management in Akmene district municipality, highlighting problems and providing opportunities for improvement.

The work consists of four parts, conclusions, recommendations, references and appendices. The theoretical part of the thesis analyzes the discourse of the social support monetary management, overviews the social support systems of European monetary union members and explores the social support monetary management in Lithuania.

The practical part analyzes the current situation of Akmene district, based on the legislation of social support monetary management, documents and reports. The monetary management in the area of social support, its weaknesses and opportunities for improvement are dealt with in detail. Analysis of the expert interview survey is provided. The study surveyed Akmene district municipality, social support division and four neighborhoods of social support professionals. Based on the study data, possibilities to improve the social support monetary management were assessed and a hypothetical model was developed. Conclusions and recommendations were submitted.

Basic concepts: social support, social support monetary, management, municipality.

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
PAGRINDINĖS SAŲVOKOS.....	7
SANTRUMPOS	8
LENTELĖS	9
PAVEIKSLAI.....	10
ĮVADAS	11
1. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO DISKURSAS	14
1.1 Piniginės socialinės paramos koncepcija.....	14
1.2. Viešojo valdymo aspektai.....	16
1.3. Strateginis piniginės socialinės paramos valdymas.....	19
1.3.1. Strateginio valdymo koncepcija	19
1.3.2. M. Porterio 5 konkurencinių jėgų modelis	21
2. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS EUROPOS SAJUNGOJE IR LIETUVOJE.....	23
2.1. Europos Sąjungos narių piniginės socialinės paramos sistemų apžvalga.....	23
2.2. Piniginės socialinės paramos valdymas Lietuvoje	31
2.2.1. Piniginės socialinės paramos valdymo aspektai.....	31
2.2.2. Piniginės socialinės paramos valdymo struktūra.....	37
3. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO TYRIMO AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS	42
3.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas.....	42
3.2. Tyrimo etapai.....	43
3.3. Tyrimo instrumento pagrindimas	44
3.4. Tyrimo imties charakteristika.....	46
4. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS: AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS.....	47
4.1. Piniginės socialinės paramos valdymo Lietuvoje situacijos analizė	47
4.1.1. Išorinių veiksnių analizė.....	47
4.1.2. Teisinės bazės analizė.....	53

4.1.3. SSGG analizė.....	56
4.1.4. Piniginės socialinės paramos valdymo penkių konkurencinių jėgų modelis, pagal M. Porter	58
4.2. Situacijos Akmenės rajono savivaldybėje analizė.....	60
4.3 Informantų nuostatų analizė	64
4.4. Piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinis modelis.....	73
IŠVADOS.....	76
REKOMANACIJOS	78
LITERATŪRA	79
PRIEDAI	85

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Interviu (angl.*interview*) – socialinės psichologinės informacijos gavimas apklausiant žodžiu. Gauta informacija naudojama siekiant sukurti darbinės hipotezės, dominančias tyrėją, taip pat norint papildyti ar patikslinti duomenis, gautus kitais tyrimo metodais, ar panaudoti kaip pagrindinį duomenų rinkimo būdą (Bitinas, 2008).

Koncepcija – (lot.conceptio) – pažiūrų į kuriuos nors reiškinius sistema; daikto, reiškinių, proceso samprata (Tarptautinių žodžių žodynas).

Valdymas –Valdymas, socialinis valdymas, poveikis visuomenei, turint tikslą ją tvarkyti, tobulinti, kaip būtina kiekvienos visuomenės gyvavimo sąlyga (Lietuvių kalbos žodynas).

Vietos savivalda – įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Žin., 2011, Nr. 45).

Socialinė atskirtis – „socialinė atskirtis reiškia visuomeninio proceso padarinį, kuris apibrėžia piliečių nebuvimą „normalios“ visuomenės dalimi“ (Šulaukas, 2000).

Skurdas – „žmogiškosios esmės paminimas. Skurdas riboja žmogaus galimybes gyventi tinkamomis sąlygomis, laisvėje, ilgai, sveikai ir kūrybingai, - gyventi oriai ir kitų gerbiama“ (Skurdo mažinimo strategija Lietuvoje, 2000,).

Strategija – tai valdymo sprendimas (kompleksinis valdymo sprendimas, valdymo sprendimų visuma arba šių sprendimų kompleksas) tam tikros sistemos problemoms spręsti, kokybiniam pačios sistemos pokyčiams skatinti ar padėti jai prisitaikyti prie naujų aplinkos ar kitų sąlygų (Melnikas, Smaliukienė, 2007).

Hipotetinis - hipotetinis [gr. hypothetikos], pagrįstas hipoteze, spėjamas; Δ sprendimas — log. sprendimas pagal formulę „jeigu..., tai...“ (Internetinis tarptautinių žodžių žodynas).

SANTRUMPOS

ES – Europos Sąjunga.

LR – Lietuvos Respublika.

NVO – Nevyriausybinės organizacijos.

PEST – Išorinių veiksnių analizė.

SPIS – Socialinės paramos informacijos sistema.

VRP – valstybės remiamos pajamos.

LENTELĖS

1.1 lentelė Socialinės apsaugos sistema.....	14
1.2 lentelė Piniginės socialinės paramos teikimo principai.....	16
1.3 lentelė Viešojo valdymo sąvoka.....	17
1.4 lentelė Strategijos koncepcijos sampratos.....	19
1.5 lentelė Strategijos valdymo koncepcijos samprata.....	20
1.6 lentelė Strateginio valdymo skirtumai verslo įmonėje ir viešojoje institucijoje.....	20
2.1 lentelė Skirtumai tarp senosios ir naujosios piniginės socialinės paramos teikimo tvarkų.....	35
2.2 lentelė Piniginės socialinės pašalpos mažinimas.....	36
2.3 lentelė Piniginės socialinės paramos valdymo dalyviai.....	37
3.3 lentelė Informantų sąrašas.....	46
4.1 lentelė Piniginės socialinės paramos valdymo struktūros vertinimas.....	64
4.2 lentelė Tarpinstitucinis bendradarbiavimas.....	65
4.3 lentelė Teiginio vertinimas.....	67
4.4 lentelė Priemonės turėjusios įtakos paramos gavėjų ir išlaidų piniginei socialinei paramai sumažėjimą.....	67
4.5 lentelė Piniginės socialinės paramos valdymo reformos poveikis.....	68
4.6 lentelė Piniginės socialinės paramos finansavimo vertinimas.....	69
4.7 lentelė Piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės.....	71

PAVEIKSLAI

1.1 pav. Porter penkių konkurencinių jėgų modelis.....	21
2.1 pav. Socialinės pašalpos gavėjų pokyčiai 2008-2013 metais.....	33
2.2 pav. Registruotų bedarbių skaičiaus kitimas 2008-2013 metais.....	33
2.3 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo struktūra.....	39
3.1 pav. Tyrimo eigos schema.....	43
3.2 pav. Socialinės apsaugos išlaidos tenkančios vienam gyventojui.....	48
3.3 pav. Valstybės išlaidos pagal valdymo sritis.....	49
3.4 pav. Socialinės apsaugos išlaidos išmokoms.....	49
3.5 pav. Registruoti bedarbiai.....	50
3.6 pav. Tiesioginės užsienio investicijos.....	50
3.7 pav. Minimalioji mėnesinė alga.....	51
3.8 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius.....	52
3.9 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo penkių konkurencinių jėgų modelis, pagal M. Porter.....	59
4.1 pav. Piniginės socialinės paramos teikimo etapai.....	61
4.2 pav. Socialinės pašalpos gavėjų ir išmokėtų sumų pokyčiai.....	62
4.3 pav. Akmenės rajone Socialinės paramos teikimo komisijų sudėtis.....	62
4.4 pav. Socialinių klausimų komisijų veikla.....	63
4.5 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo sritys.....	72
4.6 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo Akmenės rajono savivaldybėje hipotetinis modelis.....	75

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Ekonominis nuosmukis, augantis nedarbas, didėjanti socialinė atskirtis, sąlygojo socialiai remtinų asmenų skaičiaus augimą. Todėl šiandien Lietuvoje piniginės išmokos ir jų skyrimo tvarka tapo viena svarbiausių aktualijų socialinėje politikoje. Socialinę apsaugą įgyvendinančios Lietuvos institucijos ieško racionaliausių sprendimų ir būdų, kaip turėtų būti teikiama piniginė socialinė parama, kuri užtikrintų asmens poreikių tenkinimą socialinės rizikos atveju, tačiau tuo pačiu ir skatintų būti aktyviais darbo rinkos dalyviais.

2012 – 2014 m. pradėta įgyvendinti socialinės paramos sistemos reforma. Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – LR Seimas) 2011-12-01 priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 2011, Nr. 155-7353), pagal kurį piniginė socialinė parama teikiama dviem modeliais: kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) ir kaip savarankiška savivaldybių funkcija. Pilotiniame projekte dalyvauja penkios savivaldybės (Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajonų savivaldybės), kurioms suteikta savarankiškoji savivaldybių funkcija. Joms suteikiama teisė savarankiškai administruoti piniginės socialinės paramos teikimą, siekiant sumažinti socialinės paramos teikimo kaštus ir efektyviau paskirstyti lėšas. Remiantis pilotinio projekto rezultatais LR Seimas 2013-11-26 priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2013, Nr. 126-6414), pagal kurį nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų teikimas savivaldybėms perduota kaip savarankiškoji funkcija, siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą.

Išskyrus įvairių autorių (Guogis, (2008), Tartilas, (2005), Lazutka (1999)) mokslinius tiriamojo ir aptašomojo pobūdžio literatūros šaltinius apie problemas socialinės paramos srityje, nustatyta, kad piniginės socialinės paramos valdymo tema nėra išnagrinėta. Tyrimo tema yra nauja, nes Lietuvoje įsigaliojus Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimams (Žin., 2013, Nr. 126-6414), piniginės socialinės paramos valdymas dar nenagrinėtas.

2015 m. sausio 1 d. piniginės socialinės paramos valdymo srityje vyko pokyčiai. Buvo priimtos naujos nuostatos numatančios piniginės socialinės paramos valdymą. Darbe piniginė socialinė parama nagrinėjama 2012-2014 m. laikotarpiu, tačiau pateikiama trumpa 2015 m. paramos tvarkos pasikeitimo apžvalga (žr. 2 priedas).

Tyrimo problema. Augantis nedarbas, didėjanti socialinė atskirtis ir ekonominis nuosmukis sąlygojo spartų socialiai remtinų asmenų skaičiaus augimą. Viena iš pagrindinių priemonių padedančių asmenims socialinės rizikos atveju – tai piniginė socialinė parama. Piniginės socialinės paramos teikimo paskirtis sudaryti asmenims sąlygas, būtiniausiems poreikiams patenkinti, bet kartu ir skatinti asmenis išlikti aktyviais darbo rinkos dalyviais, o ne tapti priklausomiems nuo teikiamos paramos. Pagrindinės piniginės socialinės paramos valdymo problemos – tai piktnaudžiavimas socialine parama ir paramos gavėjų pasyvios darbo paieškos. Todėl institucijos atsakingos už šios paramos įgyvendinimą ieško optimaliausių sprendimų piniginės socialinės paramos valdyme, siekiant paramos efektyvumo ir tikslingumo.

Tyrimo problemą galima išreikšti šiais klausimais: kaip šiuo metu vyksta piniginės socialinės paramos valdymas Lietuvoje? kokie pagrindiniai veiksniai turi įtakos efektyviam piniginės socialinės paramos valdymui? kokios gali būti tobulinimo galimybės piniginės socialinės paramos valdyme?

Tyrimo objektas – piniginės socialinės paramos valdymas.

Tyrimo dalykas – piniginės socialinės paramos valdymas Akmenės rajono savivaldybėje.

Tyrimo tikslas – išnagrinėjus piniginės socialinės paramos valdymo teorinius ir teisinius aspektus, atlikus dokumentų analizę ir empirinį tyrimą Akmenės rajono savivaldybėje, parengti ir pagrįsti hipotetinį piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo savivaldybėse modelį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis šalies ir užsienio autorių moksline literatūra apibrėžti piniginės socialinės paramos sampratą, jos funkcionavimo aspektus bei apžvelgti viešojo valdymo pokyčius piniginės socialinės paramos srityje.
2. Išnagrinėti Europos Sąjungos narių piniginės socialinės paramos sistemas.
3. Išanalizuoti pagrindinius teisės aktus ir dokumentus, reglamentuojančius piniginės socialinės paramos valdymą Lietuvos Respublikoje.
4. Atlikti piniginės socialinės paramos valdymo situacijos analizę Akmenės rajono savivaldybėje.
5. Remiantis atlikta Akmenės rajono savivaldybės veiklos analize, teikiant piniginę socialinę paramą, parengti piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinį modelį.

Tyrimo metodai: Mokslinių šaltinių analizė, dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, interviu turinio analizė, sisteminimas, apibendrinimas, grafinis vaizdavimas.

Tyrimo metodologija. Siekiant ištirti piniginės socialinės paramos valdymą Akmenės rajono savivaldybėje, buvo atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros, dokumentų

(teisės aktų, strateginių dokumentų) turinio analizė. Išanalizuotas Akmenės rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos teikimo nepasiturintiems gyventojams vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją tvarkos aprašas, Akmenės rajono savivaldybės 2013 ir 2014 m. veiklos ataskaitos ir atliktas interviu tyrimas Akmenės rajono savivaldybės administracijoje.

Pagrindiniai tyrimo etapai:

1. Pirmame etape analizuojami Lietuvos ir užsienio autorių moksliniai darbai, tarptautiniai ir Lietuvos dokumentai, programos, teisės aktai apie piniginės socialinės paramos valdymą.
2. Antrame etape analizuojama Akmenės rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos valdymo dabartinė situacija: statistiniai duomenys, paramos teikimo būdai, paramos valdymo teisinė sistema.
3. Trečiame etape apibrėžiamos Akmenės rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės, parengiant hipotetinį modelį. Pateikiamos tyrimo išvados ir rekomendacijos.

Ginamasis teiginys Piniginės socialinės paramos valdymo modelis Akmenės rajono savivaldybėje yra ne visai tinkamas dėl nepakankamo tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir netinkamo atsakomybės paskirtymo paramos valdyme dalyvaujančioms institucijoms.

Tyrimo praktinė reikšmė. Išnagrinėtas piniginės socialinės paramos valdymas Akmenės rajono savivaldybėje 2012-2014 m. laikotarpiu, apibrėžtos piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės, parengiant hipotetinį modelį. Modelis gali būti reikšmingas ne tik vietinės valdžios institucijoms, įgyvendinančioms piniginės socialinės paramos valdymą savo teritorijoje, bet ir centrinės valdžios institucijoms tobulinant piniginės socialinės paramos valdymo sistemą.

Tyrimo rezultatų sklaida. 2015-01-09 Akmenės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus specialistai buvo supažindinti su tyrimo rezultatais (žr. 1 priedas). Baigiamojo darbo autorė tyrimo rezultatus pristatė skaitant pranešimą.

1. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO DISKURSAS

1.1 Piniginės socialinės paramos koncepcija

Socialinė apsauga – tai socialinės politikos sritis, tačiau jos samprata pasaulyje yra interpretuojama įvairiai ir kiekvienas autorius jos apibrėžimą pateikia savitai:

- Socialinė apsauga yra vienas svarbiausių gerovės valstybės kūrimo elementų, nes valstybės gerovė priklauso nuo to kaip yra užtikrinama socialinė apsauga jos gyventojams (Dromantienė, 2008).
- Socialinė apsauga – tai valdžios veiksmai, kurie naudojami reaguojant į lygių galimybių pažeidžiamumą, socialinę riziką ar socialinį nepriteklių (Norton, Conway, Foster, 2001).
- Socialinė apsauga – piniginių ir natūrinių pašalpų bei paslaugų teikimas tam tikroms gyventojų grupėms (Pieters, 1998).
- Socialinė apsauga – visapusiška socialinės apsaugos sistema, padedanti valstybei laiduoti gyventojų aprūpinimą ligos, sužalojimo, senatvės, nedarbo ir kitais atvejais, suteikti papildomų pajamų nustatytiems šeimos poreikiams tenkinti (Socialinės apsaugos terminų žodynas).

Pasak A. Guogio (2007), Lietuvos socialinė apsaugos sistema – tai valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma. Pagrindinis jos tikslas teikti gyvenimui reikalingas lėšas ir paslaugas šalies gyventojams, kurie negali dėl tam tikrų priežasčių (ligos, senatvės, invalidumo ir kt.) apsirūpinti patys.

Lietuvos socialinės apsaugos sistemą susideda iš dvejų pagrindinių dalių: *socialinio draudimo* ir *socialinės paramos* (žr. 1.1. lentelę).

1.1 lentelė

Socialinės apsaugos sistema			
Socialinė apsauga			Specialiosios socialinės teisės
Socialinis draudimas	Socialinė parama		
	Piniginė socialinė parama	Socialinės paslaugos	
Pensijų draudimas, ligos ir motinystės draudimas, sveikatos draudimas, nedarbo draudimas, draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų.	Šalpos (socialinė) pensija, šeimos pašalpos, laidojimo pašalpa, socialinė pašalpa, šildymo išlaidų kompensacijos, kitos kompensacijos (transporto, ryšių ir kt.).	Socialinės globos įstaigos, senelių, invalidų, našlaičių globos namai, dienos centrai, nakvynės namai, pagalba namuose, slauga namuose.	Prezidento pensija, Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijos, pareigūnų ir karių pensijos, mokslininkų pensijos, teisėjų pensijos, artistų renta.

Šaltinis: Bernotas, Guogis, (2003). *Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos.*

Socialinis draudimas – tai viena psichologiškai labiausiai priimtinių ir daugelyje pasaulio valstybių plačiai paplitusių pajamų perskirstymo formų, kai kiekvienas žmogus žino, kad jo ir už jį draudėjų (darbdavių) mokamos valstybinės socialinio draudimo įmokos bus naudojamos išimtinai įstatymais reglamentuotoms, griežtą socialinę paskirtį turinčioms išmokoms (Guogis, 2000). Socialinis draudimas veikia įmokų į specialų fondą (Lietuvoje – „Sodros“) ir išmokų iš jo principu. Tai reiškia, kad socialinio draudimo išmokas gali gauti tik tie asmenys, kurie yra apdrausti ir moka įmokas. Pagal draudimo principą išmokų dydis turi priklausyti nuo sumokėtų įmokų (Knyga 2000-2004 metų Seimo nariams ir rinkėjams, 2000).

Socialinė parama skirta tenkinti būtiniausius poreikius tų asmenų, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos ir gebėjimas pasirūpinti savimi yra minimalus. Socialinė parama paremta stokos principu – asmeniui suteikiama pagalba, kai jis neturi lėšų pragyventi ir nepajėgia pasirūpinti savimi (Lazutka, 2001).

Piniginė socialinė parama yra viena iš socialinės paramos sudedamųjų dalių. Tai pagalba, kuri teikiama pinigine ir nepigine formomis nepasiturintiems gyventojams, siekiant suteikti sąlygas patenkinti būtiniesiems poreikiams. Išskiriamos dvi piniginės socialinės paramos rūšys: *socialinė pašalpa ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos* (toliau – kompensacijos) (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas 2011 m.). Pagrindinis piniginės socialinės paramos tikslas – padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra ribotas (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklalapis).

Dalis piniginės socialinės paramos teikiama pajamų testavimo principu – kai yra įvertinamos asmens pajamos. Testavimo būdu skiriama socialinė pašalpa, garantuojanti minimalias lėšas pagrindiniams fiziologiniams poreikiams tenkinti; būsto šildymo, karšto bei šalto vandens išlaidų kompensacijos, skirtos būsto išlaikymo išlaidoms iš dalies padengti; vienkartinė pašalpa; nemokamas mokinių maitinimas mokyklose; bei išmoka vaikui. Kita dalis piniginės socialinės paramos teikiama kategoriniu principu. Kai socialinė pašalpa skirta remti tam tikras gyventojų kategorijas (laidojimo pašalpa, socialinė pensija ir kt.) be pajamų patikrinimo.

Siekiant, kad piniginė socialinė parama pasiektų tą asmenį, kuriam ji yra tikrai reikalinga ir teisėtai priklauso, savivaldybės piniginės socialinės paramos teikime vadovaujasi principais numatytais Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme 2011 m. (žr. 1.2 lentelę).

Piniginės socialinės paramos teikimo principai

Principas	Apibūdinimas
Bendradarbiavimo ir dalyvavimo principas	Piniginės socialinės paramos teikimas remiasi bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų, savivaldybės, valstybės institucijų ir įstaigų bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba.
Prieinamumo principas	Piniginė socialinė parama teikiama taip, kad būtų užtikrintas piniginės socialinės paramos prieinamumas nepasiturintiems gyventojams kuo arčiau jų gyvenamosios vietos.
Socialinio veiksmingumo ir teisingumo principas	Piniginė socialinė parama teikiama siekiant sudaryti sąlygas gauti paramą tada, kada jos labiausiai reikia, didinti motyvaciją integruotis į darbo rinką ir išvengti skurdo spąstų bei racionaliai naudojant turimus išteklius.
Visapusiškumo principas	Piniginė socialinė parama teikiama derinant ją su socialinėmis paslaugomis, vaiko teisių apsauga, užimtumu, sveikatos priežiūra, švietimu ir ugdymu.
Lygių galimybių	Piniginė socialinė parama teikiama užtikrinant nepasiturinčių gyventojų lygybę, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus ir kt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal (Žin., 2011, Nr. 155-7353).

Būtina pažymėti, kad visi piniginės socialinės paramos teikimo principai yra orientuoti į pagalbą žmogui bei socialinę lygybę, bet tuo pačiu ir skatinti asmenį išlikti savarankišku bei aktyviu darbo rinkos dalyviu.

Apibendrinant galima teigti, kad piniginė socialinė parama gali būti įvardijama kaip viena iš pagrindinių priemonių padedančių mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

1.2. Viešojo valdymo aspektai

Nuolat besikeičiantys žmonių poreikiai, socialiniai ir ekonominiai veiksniai bei stiprėjanti valstybių, miestų ir regionų tarpusavio konkurenciją turėjo įtakos pokyčiams viešojo administravimo srityje. Vienas iš pagrindinių pokyčių – tai viešojo administravimo paradigmu kaita, kurią galima suskirstyti į keturias stadijas (žr. 1.1 pav.) (Domarkas, 2011).

Pirmoji stadija – tai klasikinis/tradicinis viešasis administravimas, kuriam būdinga hierarchija, nešališkumas, teisėtumas, racionalumas ir profesionalumas. Tačiau praėjusio šimtmečio septintajame dešimtmetyje pradėta įrodinėti, kad šiame modelyje per daug skiriama dėmesio procesams ir procedūroms, o ne rezultatams, kad šiuo modeliu besivadovaujanti valdžia per lėtai reaguoja į pokyčius – tai buvo prielaida susiformuoti *antrajai stadijai* – viešajai vadybai. Naujojoje viešojoje vadyboje pagrindinė idėja – viešajame sektoriuje taikyti tokius pačius privataus verslo principus, laikant, kad valdžios įstaigos turėtų perimti ne tik verslo techniką, bet ir jo vertybes. Šioje stadijoje pagrindinis dėmesys skiriamas veiklos efektyvumui, vadybos principų taikymui, resursų efektyvesniam naudojimui, orientacijai į klientus ir didesniai jautrumui visuomenės poreikiams. Tai buvo tam tikras įvadas į trečiąją stadiją – *naująją viešąją*

vadybą, kurioje pagrindinė idėja – viešajame sektoriuje taikyti tokius pačius privataus verslo principus, laikant, kad valdžios įstaigos turėtų perimti ne tik verslo techniką, bet ir jo vertybes (Vanagas, 2006).

Ketvirtoji stadija – viešasis valdymas. Jos susiformavimui įtakos turėjo išryškėja naujosios viešosios vadybos neigiami bruožai. Pastebėta, kad prieš tai įgyvendintuose viešojo administravimo modeliuose vyrauja sąvokos rinka, klientas, konkurencija, imta siekti, kad vis dažniau būtų akcentuojamos tokios sąvokos kaip demokratija, pilietis ir savigarba, tai buvo viena iš priežasčių skatinusi suformuoti viešąjį valdymą (Vanagas, 2006). Ši valdymo forma įvairiuose literatūros šaltiniuose įvairių autorių gali būti įvardijama įvairiai. Vieni autoriai įvardija kaip naująjį viešąjį valdymą, kiti kaip sąveikaujantį valdymą, o dar kiti kaip naująją viešąją tarnybą ar gerą valdymą.

Autoriai skirtingai apibūdina viešąjį valdymą, išskirdami esminius ypatumus, būdingus viešojo valdymo ideologijai (žr. 1.3 lentelę).

1.3 lentelė

Viešojo valdymo sąvokos

Šaltinis	Viešojo valdymo sąvoka
Lynn, ir kt., 2000.	<i>Viešasis valdymas</i> – tai įstatymų, administravimo aktų, teisminių nutarčių ir administravimo praktikos, apribojančios valdžios veiklą kuriant ir teikiant viešąsias gėrybes, režimas.
Raipa, 2010	<i>Viešasis valdymas</i> plačiaja prasme suprantamas kaip viešosios politikos ir viešojo administravimo dichotomija (tam tikra atskirybė ir tam tikra bendrybė tuo pačiu metu). Todėl viešąjį valdymą galima traktuoti kaip viešųjų programų ir projektų rengimą bei įgyvendinimą, kaip profesiją (viešojo valdymo specialisto), kaip valstybės tarnybą (sisteminio požiūriu) ir akademinės viešojo valdymo studijas.
Patapas, 2010	<i>Viešasis valdymas</i> – tai sudėtingas viešosios politikos ir viešojo administravimo procesų sąveikos rezultatas, kurį formuojant dalyvauja ne tik politikai ir biurokratai, bet ir patys piliečiai.
Domarkas, 2011.	<i>Viešasis valdymas</i> (angl. governance) – apibrėžiama kaip vertybių, programų ir institucijų sistema, padedanti visuomenei tvarkyti savo ekonominius, socialinius ir politinius reikalus, naudojantis valstybės, pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus sąveika.
Pivoras, S., Visockytė, 2011.	Bendriausia ir plačiausia prasme <i>viešasis valdymas</i> siejamas su saviorganizaciniu pro cesualiniu valdymo veiklų aspektu, pabrėžiant, kad viešojo valdymo procese dėmesys pirmiausia skiriamas pačiam procesui, apimančiam ir pilietinę visuomenę, o ne tik institucijoms, struktūroms ar viešojo administravimo veikėjams.
Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa, 2012.	<i>Viešasis valdymas</i> – tai visuma viešosios politikos nustatymo, formavimo ir (arba) dalyvavimo ją formuojant ir įgyvendinimo procesų, kuriuose dalyvaujant viešojo valdymo institucijoms ir visuomenei priimami ir įgyvendinami valdymo sprendimai ir teikiamos administracinės ir viešosios paslaugos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant galima teigti, kad viešasis valdymas – tai procesas, kur pagrindinis dėmesys skiriamas pačiam procesui, apimančiam tiek politikų, tiek piliečių dalyvavimą tvarkant ekonominius, socialinius ir politinius reikalus, pasitelkiant valstybės, pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus sąveiką.

Pateiktuose skirtingų autorių apibrėžimuose galima išvelgti skirtingus viešojo valdymo bruožus. Pagrindiniai bruožai, kuriuos galima aptikti viešajame valdyme arba kitaip naujajame viešajame valdyme – tai *demokratija, pilietiškumas, atvirumas, skaidrumas, socialinis teisingumas, korupcijos nebuvimas, aktyvi nevyriausybinių organizacijų veikla, piliečių, darbuotojų dalyvavimas valdyme, tarpinstitucinis bendradarbiavimas* (Guogis, 2011, Guogis, 2010).

Remiantis pateiktais A. Guogio bruožais, galima išvelgti naujojo viešojo valdymo apraiškų ir piniginės socialinės paramos valdyme. Pagrindiniai viešojo valdymo bruožai, kurie labiausiai pastebimi piniginės socialinės paramos valdyme – tai *piliečių, darbuotojų dalyvavimas valdyme* ir *aktyvi nevyriausybinių organizacijų veikla*. Praktikoje jie pasireiškia sudarant Socialinės paramos teikimo komisijas į kurių sudėtį įtraukiami seniūnai, seniūnaičiai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, bendruomenės pirmininkai, nevyriausybinių, religinių organizacijų atstovai, bendruomenės nariai, autoritetingi seniūnijos gyventojai ir kiti – tie, kurie geriausiai žino savo teritorijoje gyvenančių šeimų gyvenimo sąlygas, materialinę situaciją ir kam labiausiai tokia parama reikalinga (Šiurkuvienė, 2012).

Kitas nemažiau svarbus viešojo valdymo bruožas – tai *tarpinstitucinis bendradarbiavimas*. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas piniginės socialinės paramos valdyme yra įgyvendinamas pasitelkiant Socialinės paramos informacinę sistemą SPIS. Šioje sistemoje realizuota socialinių išmokų mokėjimo dokumentų formavimo, buhalterinių bei statistinių suvestinių, įvairių pažymų ir sąrašų formavimo, duomenų apsikeitimo su Socialinės paramos informacine sistema (SPIS) bei kitos funkcijos (UAB NEVDA informacinės sistemos, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad naujasis viešasis valdymas yra reikšmingas ne tik suaktyvinant įvairius visuomenės segmentus, bet ir siekiant panaikinti socialinę atskirtį. Įgyvendinant naujojo viešojo valdymo formą socialiai remtini asmenys įtraukiami į savirealizacijos, savigarbos ir autonomijos kelią, padidėja jų dalyvavimo, kvalifikacijos ir įdarbinimo, sprendimų priėmimo galimybės, stengiamasi išvengti besąlygiškos priklausomybės nuo valstybės ir jos išmokų (Guogis, 2009).

1.3. Strateginis piniginės socialinės paramos valdymas

1.3.1. Strateginio valdymo koncepcija

Mokslo apie strateginį valdymą laikomi trys fundamentalūs darbai: Chandler (1962) „Strategija ir struktūra“, Ansoof (1965) „Korporacijos strategija“ ir Harvardo universiteto mokslininkų bendra knyga (1965) „Biznio politika: tekstas ir atvejai“.

Siekiant išanalizuoti strateginio valdymo koncepciją visų pirma reikėtų aptarti kaip suprantama yra strategija. Terminas „strategija“ neturi konkrečios vienos aiškios apibrėžties. Įvairūs autoriai sąvoką „strategija“ aiškina skirtingai (žr. 1.4 lentelę).

1.4 lentelė

Strategijos koncepcijos sampratos

<i>Autoriai</i>	<i>Samprata</i>
Melnikas, Smaliukienė, 2008	Strategija – tai valdymo sprendimas (kompleksinis valdymo sprendimas, valdymo sprendimų visuma arba šių sprendimų kompleksas) tam tikros sistemos problemoms spręsti, kokybiniais pačios sistemos pokyčiams skatinti ar padėti jai prisitaikyti prie kokybiškai naujų aplinkos ar kitų sąlygų, numatant dabartinės problemiškos būsenos pokytį.
Hofer ir Schendel 1978	Strategija apibrėžiama kaip tam tikros taisyklės, pagal kurias priimami valdymo sprendimai. Įvertinant keturis pagrindinius komponentus: produktus ir rinkas, kurioms šie produktai skirti; planuojamus pakeitimus šiame komponente; konkurencinį pranašumą arba tuos organizacinius ypatumus, kurie leidžia įgyti stiprią; poziciją rinkoje; veiklos sinergiją.
Vasiliauskas, 2002	Strategija – tai sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti.
Seilius, Šimanskienė 2005	Strategija yra tikslo siekimo priemonė arba paprastai sakant, kelias į tikslą.
Baum, Lampel 2010	Strategija galima traktuoti kaip inovatyvų (novatorišką) dizainą (<i>angl. strategy as innovative design</i>). Strategija yra suprantama kaip žinių laukas, apimantis daugybę „vietinių tiesų diskursų“ (<i>angl. „discourses of local truths“</i>), o ne vieną, universalią tiesą.
Korsakienė, Grybaitė 2012	Strategija (strategy) – tai ilgalaikė organizacijos veiklos kryptis. Strategija numato veiklos kryptis bei veiksmus, kurie yra reikalingi siekiant numatytų ilgalaikių tikslų.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant pateiktus strategijos apibrėžimus galima teigti, kad strategija – tai veiksmų ir priemonių planas, numatytiems tikslams įgyvendinti.

Strateginis valdymas kaip ir strategija turi ne viena apibrėžtį, todėl siekiant detaliau aptarti strateginio valdymo koncepciją reikėtų apžvelgti įvairių autorių pateikiamas sampratas (žr. 1.5 lentelę).

Strategijos valdymo koncepcijos sampratos

Autorius	Samprata
Melnikas, Smaliukienė, 2008	Strateginis valdymas – tai tam tikro subjekto veikla kryptingai darant įtaką tam tikriems objektams, kai siekiama pašalinti trūkumus (išspręsti aktualias problemas), sukurti neproblemiškas situacijas bei paskatinti veikiančių objektų kokybinius pokyčius, numatant šioje veikloje nuolat organizuoti į kokybinius pokyčius orientuotų valdymo sprendimų rengimo ir įgyvendinimo ciklus
Sharplim, 1985	Strateginis valdymas apibrėžiamas kaip planų formulavimas ir įgyvendinimas, kurie yra neišvengiamai ir gyvybiškai svarbūs organizacijai.
Ritz, 2004	Strateginis valdymas kalbant apie viešąjį sektorių, pirmiausia traktuojamas kaip tikslingas socialinių sistemų, taip pat viešųjų institucijų orientavimas.
Vasiliauskas, 2002	Strateginis valdymas yra nuolatinis, dinaminis ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudoja savo turimą potencialą.
Enz, 2010	Strateginis valdymas yra mąstymo procesas, kai organizacijos analizuoja ir mokosi iš jų vidinių ir išorinių aplinkų, nustato strategines kryptis, kuria strategijas, kurios nukreiptų organizaciją reikiama kryptimi.
Gaižutis, 2008	Strateginis valdymas – tai ilgalaikių įmonės tikslų ir būdų jiems pasiekti numatymas, suplanuoto proceso kontrolė ir koregavimas
Moradi, 2012	Strateginis valdymas remiasi ilgalaikiais organizacijos tikslais, įvertinant jos gebėjimus pasiekti tų tikslų atsižvelgiant į organizaciją veikiančių faktorių visumą ir organizacijos silpnųjų, stiprybių, galimybių ir grėsmių analizę.
Arimavičiūtė, 2005	Strateginiu valdymu laikomas nuolatinis, dinamiškas ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau naudoja išteklius.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš pateiktų strateginio valdymo sampratų galima daryti išvadą, kad strateginis valdymas – tai priemonė padedanti įgyvendinti sukurta strategiją.

Strateginis valdymas verslo įmonėje ir viešojo sektoriaus institucijoje skiriasi tuo, kad verslo įmonių veiklą nukreipta į rezultatą, siekiant panaudoti kuo mažiau išteklių, o viešojo sektoriaus institucijos sutelkia dėmesį į asmenų poreikių patenkinimą, siekiant kokybiškumo. Pagrindiniai strateginio valdymo skirtumai pateikiami 1.6 lentelėje.

1.6 lentelė

Strateginio valdymo skirtumai verslo įmonėje ir viešojoje institucijoje

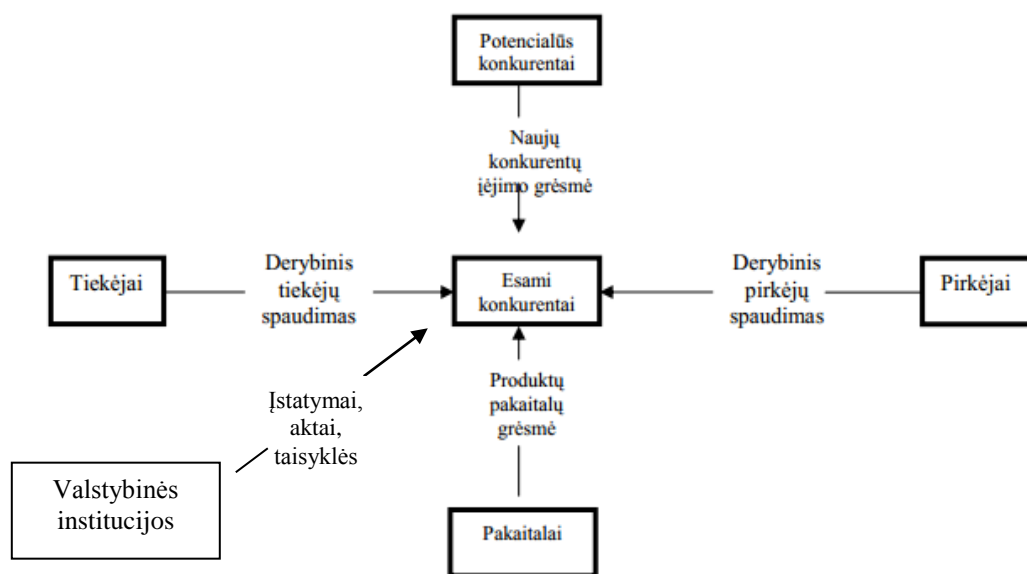
Privataus sektoriaus organizacija	Viešojo sektoriaus organizacija
Veiklos nesėkmė paliečia tik vartotojų grupę.	Veiklos nesėkmė paliečia didesnę visuomenės ir valstybės dalį.
Daugiau laisvumo keičiant struktūrą, veiklos formas, tikslus, darbuotojus.	Daug suvaržymų keičiant struktūrą, veiklos formas, tikslus, darbuotojus.
Daugiau arba visiškai savarankiškumas nustatant misiją, strateginius tikslus, programas, finansavimą.	Labai sudėtingas misijos, strateginių tikslų, programų, finansavimo derinimas su daugeliu kitų institucijų ir interesų grupių.
Kompanijos misiją dažnai tenka keisti, keičiantis rinkai, paklausai.	Daugeliu atveju institucijos misija yra ilgalaikė.
Nebūtinai viešinti visus tikslus ir finansavimo klausimus.	Tikslų ir finansavimo skaidrumo privalomumas.
Lengviau išmatuojamas veiklos efektas, rezultatas – aiškesnė darbuotojų atsakomybė.	Sudėtingiau išmatuojamas veiklos efektas, rezultatas – sudėtingesnė darbuotojų atsakomybė.
Didesnis jautrumas rinkos permainoms.	Didesnis jautrumas politikos ir politikų permainoms.

Šaltinis: Staponkienė, 2009.

Apibendrinant, galima teigti, kad strateginis valdymas yra labai svarbus tiek privataus sektoriaus organizacijose, tiek viešojo sektoriaus organizacijose, nes jo pagalba yra įgyvendinamos strategijos ir numatyti tikslai.

1.3.2. M. Porterio 5 konkurencinių jėgų modelis

M. Porteris (1980) vienas pirmųjų mokslininkų išsamiai nagrinėjęs konkurencinį pranašumą ir jo šaltinius, suformavo penkių jėgų modelį, kuriuo remiantis mokslininkai tiria konkurencinio pranašumo galimybes (žr. 1 pav.).

1.1 pav. Porter penkių konkurencinių jėgų modelis

Šaltinis: Porter, 1998.

Šiame modelyje išskiriamos penkios pagrindinės veikiančios jėgos, lemiančios visą konkurencinę aplinką:

- *esami konkurentai*. Funkcionuojančios kompanijos konkuruoja tarpusavyje siekdamos užimti geresnę padėtį rinkoje naudodamos įprastinius metodus. Šie metodai apima tokius taktinius būdus, kaip produkcijos pardavimas žemesnėmis kainomis, reklaminės kompanijos, papildomų paslaugų ir garantijų suteikimas vartotojams ir t.t;

- *potencialūs konkurentai*. Naujai į rinką įeinantys konkurentai yra pavojingi, nes jie „atneša“ naujas gamybos galimybes, norą sukurti saugią vietą rinkoje, materialinius išteklius, kuriais kovoja dėl savo rinkos dalies;
- *prekių pakaitalai*. Konkurencijos grėsmė, sukeliama prekių pakaitalų (analogų), stipriausia yra tada, kai jų kainos patrauklios, kai vartotojams nebrangu pakeisti vieną prekę kita, kai pirkėjai yra įtikinti, kad analogai – tai priimtinos kokybės produktai;
- *tiekėjai*. Tiekėjai tampa stipriu konkurentu ir įgyja derėjimosi galią tuomet, kai jie sugeba išlaikyti aukštą prekės kainą. Labai svarbu, kad organizacija gerai suprastų savo santykius su tiekėjais. Svarstydamą šiuos savitarpio santykius, organizacija turi nustatyti, kiek ji priklauso nuo savo tiekėjų, kiek jos pozicija nuo jų apsaugota;
- *pirkėjai*. Konkurencingumo veiksnys yra pirkėjų derėjimosi galia. Pirkėjai tampa tuo stipresni, kuo plačiau sugeba naudotis kainų, kokybės, paslaugų arba pardavimų sąlygų svertais (Rice, 2010).

R. Jucevičius (1998) nagrinėdamas konkurencingumo tyrimo problemą sutinka, jog M. Porter penkių jėgų modelis, nors ir pripažįstamas kaip geriausiai tinkamas suprasti konkurencinę aplinką, dažnai neišsamiai paaiškina besivystančių šalių konkurencingumą ir jos aplinką. Jis siūlo, kad šiam modeliui reikėtų priskirti dar vieną konkurencinę jėgą – tai valstybės institucijas, kurios gali būti traktuojamos trimis aspektais: kaip tiekėja, kaip pirkėja ir kaip konkurentė.

Apibendrinant M. Porter penkių jėgų modelį galima teigti, kad šis modelis kuris pagrįstas konkurencijos rinkoje vyravimu, padeda pagrįsti įmonės santykių su išorine aplinka struktūrą. Remiantis šia teorija, išskiriamos fundamentalios konkurencinės jėgos rinkoje, apimančios rinką, tiekėjų ir pirkėjų įtaką, naujų konkurentų įėjimo galimybes, grėsmes ir potencialių prekių/paslaugų, kaip pakaitalų, poveikį. Šis požiūris pasitarnauja kaip pagrindas, sudarantis sąlygas pažinti pagrindines išorines jėgas, darančias įtaką įmonės veiklai (Valiukonytė, Zarakauskienė, 2009).

2. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOJE

2.1. Europos Sąjungos narių piniginių socialinės paramos sistemų apžvalga

Kiekviena Europos Sąjungos narė susiduria su skirtingomis socialinėmis problemomis, o jų išsprendimui pasirenka skirtingas priemones. Visos Europos Sąjungos (toliau - ES) narės turi skirtingas piniginių socialinės paramos koncepcijas, kuriose numatyti skirtingi tikslai, priemonės jiems įgyvendinti ir priimami skirtingi įstatymai reglamentuojantys paramos valdymą. Visose narėse piniginė socialinė parama įvardijama kaip minimalių lėšų apsauga, kuriai įgyvendinti kiekviena valstybė pasirenka skirtingas priemones. Todėl šiame skyriuje trumpai apžvelgiami piniginių socialinės paramos valdymo aspektai ES narėse. Duomenys naudojami iš internetinio puslapio The Mutual Information System on Social Protection (MISSOC).

Airijoje yra įgyvendinama papildomų pašalpų programa, kuri apima pinigines išmokas asmenims, kurių pajamos nepakankamos jų poreikiams patenkinti. Įvertinus, kad asmuo neturi lėšų, visada skiriamos didžiausios išmokos ir didžiausi priedai už išlaikomą sutuoktinį arba partnerį ir vaikus. Įvertinus, kad asmuo turi lėšų, pašalpos proporcingai sumažinamos. Visos pašalpos mokamos neribotą laiką tol, kol vykdomos jų mokėjimo sąlygos. Taip pat skiriamos būsto ir šildymo pašalpos:

- priedas už būsto nuomą (Rent Supplement) yra trumpalaikė pašalpa reikalavimus atitinkantiems privačiame nuomojamame būste gyvenantiems asmenims, kurių pajamų nepakanka būsto išlaidoms padengti ir kurie negali gyventi niekur kitur. Šios paramos dydis priklauso nuo nuomojamo būsto vietos ir šeimos dydžio;
- priedas būsto paskolos palūkanoms padengti (Mortgage Interest Supplement) yra trumpalaikė pašalpa reikalavimus atitinkantiems asmenims, gyvenantiems nuosavame būste, už kurį mokama būsto paskola. Šios paramos dydis priklauso nuo mokamų būsto paskolos palūkanų dydžio;
- pašalpa ekologiškiems degalams pirkti (Smokeless Fuel Allowance) ir pašalpa degalams (Fuel Allowance) (Europos komisija, 2012).

Austrija. Minimalių lėšų apsaugos tikslas – sudaryti sąlygas žmonėms patenkinti būtiniausius poreikius, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos. Šiam tikslui įgyvendinti yra numatyta socialinė pašalpa, kuri gali būti skiriama: vienam asmeniui, šeimai, asmenims

vedantiems bendrą namų ūkį ir vaikams. Pagrindiniai aspektai, kuriais remiantis yra numatytas socialinės pašalpos skyrimas – tai asmenų nuosavybės ir pajamų įvertinimas. Taip pat vienas iš svarbesnių aspektų, kad į socialinės pašalpos sudėtį yra įtraukiama ir kompensaciją už būstą, kuri sudaro 25 % socialinės pašalpos. Kitas svarbus aspektas, kad nėra numatyto socialinės pašalpos teikimo laikotarpio. Pašalpa skiriama asmeniui ar asmenims tiek, kiek asmeniui ji yra reikalinga ir tol kol asmuo atitinka nurodytas sąlygas.

Belgijoje kaip ir Austrijoje minimalių lėšų apsauga yra orientuota į paramos skyrimą tiems asmenims, kurie neturi išteklių patenkinti savo būtiniausių poreikių. Šiam tikslui pasiekti taip pat numatytas socialinės pašalpos skyrimas. Socialinė pašalpa apima ir būsto išlaidas. Belgijoje socialinė pašalpa gali būti skiriama: vienam asmeniui, šeimai ir asmenims vedantiems bendrai namų ūkį, taip pat asmenims išlaikomiems savo šeimos (pvz.: sūnui ar dukrai). Pagrindinės sąlygos, kurios numatytos asmeniui norinčiam gauti socialinę pašalpą – tai, kad asmuo turi būti ne jaunesnis nei 18 metų, tačiau galimos išimtys: nepilnamečiams santuokos atveju, auginantiems vaikus ar besilaukiančioms.

Bulgarija įgyvendindama minimalių lėšų apsaugą didelį dėmesį skiria ne tik suteikti asmenims sąlygas patenkinti savo poreikius, bet ir skatinti juos būtų aktyviais darbo rinkos dalyviais. Todėl viena iš pagrindinių sąlygų norint gauti paramą tai, kad asmuo būtų užsiregistravęs darbo biržoje ir 9 mėnesių laikotarpyje nebūtų neigiamai atsakęs į jam pateiktus darbo pasiūlymus ar persikvalifikavimo kursus, išskyrus su sveikata susijusiu atveju ar auginant vaiką iki 3 metų.

Kroatija kaip ir Bulgarija didelį dėmesį skiria asmenų integracijai į darbo rinką. Siekiant gauti socialinę pašalpą viena iš sąlygų – tai, kad asmuo turi būti registruotas Kroatijos įdarbinimo tarnyboje ir negali atsisakyti jam siūlomo darbo nepriklausomai nuo jo kvalifikacijos, patirties, įskaitant laikiną ar sezoninį darbą. Kitas aspektas Kroatijos minimalių lėšų apsaugos sistemą skiriantis nuo ankščiau minėtų valstybių – tai socialinės pašalpos diferencijavimas. Socialinė pašalpa apskaičiuojama nuo bazinės algos (€66) vienam asmeniui: 100% šeimoms: suaugusiam – 80%, vaikui iki 7 m. – 80% , vaikui nuo 7 iki 15 – 90% , vaikui nuo 15 iki 18 –100%.

Kipre yra priimtas Valstybės paramos ir paslaugų įstatymas, kuris reglamentuoja minimalių lėšų apsaugos sistemos valdymą. Šiuo įstatymu siekiama užtikrinti visuomenei priimtina Kipro Respublikoje teisėtai gyvenančių ir tam tikrus kriterijus atitinkančių asmenų (ir šeimų) minimalų gyvenimo lygį. Visų pirma, kiekvienas asmuo, kurio pajamų ir kitų ekonominių išteklių nepakanka būtiniams ir ypatingiems poreikiams patenkinti, gali prašyti valstybės paramos, kuri jam gali būti teikiama pinigais ir (arba) paslaugomis. Paramos prašančiam

asmeniui garantuojama teisė gauti išmokas, jeigu jis tenkina visas įstatyme nustatytas sąlygas. Valstybės paramos išmokos yra skirtingo dydžio, nes priklauso nuo remtino asmens pajamų. Kuo didesnės remtino asmens pajamos, tuo mažesnė išmoka – taip siekiama užtikrinti, kad paramos gavėjas neviršytų nustatyto minimalaus lygio. Bendra remtinam asmeniui skiriama paramos suma priklauso nuo išlaikytinių skaičiaus, ypatingų poreikių (pavyzdžiui, priežiūros, nuomos įmokų, mitybos ir specialių poreikių) ir remtino asmens pajamų. Taip pat būtina paminėti, kad nėra numatyto paramos skyrimo laikotarpio.

Čekijos kaip ir daugumos Europos Sąjungos narių minimalių pajamų apsaugos sistema yra orientuota į pagalbą žmogui, esant situacijai kai asmuo negali iš savo turimų ar visai neturint išteklių patenkinti savo būtiniausių poreikių. Pagrindiniai aspektai, kurie pastebimi Čekijos minimalių pajamų apsaugos sistemoje – tai pačių asmenų pastangų rodymas siekiant įsidarbinti, socialinės pašalpos diferencijavimas (vienam asmeniui – 124 €, šeimoms: pirmam asmeniui – 114 €, antram asmeniui – 103 €, vaikams iki 6 metų – 63 €, 6-15 metų 78 €, 15-26 metų 89 €) ir už socialinės pašalpos valdymą yra atsakinga centrinė valdžia. Taip pat svarbu paminėti kad būsto išlaidų kompensacija yra įtraukiama į socialinės pašalpos skiriamą sumą, kuri sudaro 30 % socialinės pašalpos.

Danijos minimalių pajamų apsaugos sistema nėra išimtis ji taip pat orientuota į pagalbą asmenims neturintiems pakankamai išteklių pasirūpinti savimi. Vienas iš esminių aspektų – tai, kad už socialinių pašalpų valdymą yra atsakinga savivaldybė. Kitas įdomus aspektas, kad socialinė parama skiriama asmenims tik nuo 30 metų amžiaus, išimtiniais atvejais 18-29 metų amžiaus asmenims jei jie yra įgyja išsilavinimą ar dirbo.

Estijoje minimalių pajamų sistemos valdyme dalyvauja tiek centrinės valdžios, tiek vietinės valdžios institucijos. Už šios sistemos organizavimą ir finansavimą atsakinga centrinė valdžia, tačiau už socialinių pašalpų teikimo tvarką yra atsakingos savivaldybės.

Minimalų pragyvenimo lygį užtikrinanti išmoka nustatoma remiantis minimaliomis išlaidomis maistui, drabužiams, apavui ir kitoms prekėms bei paslaugoms, reikalingoms pagrindiniams poreikiams patenkinti. Šios išmokos mėnesinė suma yra:

- vienišam asmeniui arba šeimą išlaikančiam asmeniui – 76,70 €
- kiekvienam papildomam šeimos nariui (įskaitant vaikus) – 61,36 €.

Minimalų pragyvenimo lygį užtikrinančios išmokos gavėjas, kurio visi šeimos nariai yra nepilnamečiai (iki 18 metų), kartu su šia išmoka turi teisę gauti papildomą socialinę išmoką – 15 € (Europos komisija, 2012).

Suomijoje minimalių lėšų apsaugos sistemą sudaro socialinė parama, kuri skiriama kraštutiniu atveju. Socialinė parama siekiama užtikrinti minimalias asmens (šeimos) pajamas. Ši parama skiriama, kai asmeniui (šeimai) trumpesnį ar ilgesnį laikotarpį laikinai nepakanka pajamų būtinoms gyvenimo išlaidoms padengti. Išmokas moka asmens (šeimos) gyvenamosios vietos savivaldybė. Šią išmoką sudaro nustatyto dydžio bazinė suma ir paramos priedas, skiriamas atsižvelgiant į poreikius. Socialinė parama yra diferencijuojama pagal šeimos narių skaičių:

- vienišiemis asmenims ir vienišoms motinoms bei tėvams – bazinės sumos per mėnesį;
- kitiems ne jaunesniems kaip 18 metų asmenims – bazinės sumos;
- 18 metų ir vyresniems vaikams, gyvenantiems su tėvais – 73 % bazinės sumos;
- 10–17 metų amžiaus vaikams – 70 % minėtos bazinės sumos;
- vaikai iki 10 metų; 63 % minėtos bazinės sumos;
- vaikus iki 17 metų auginančioms šeimoms bazinė suma už antrąjį vaiką
- sumažinama 5 %, o už trečiąjį ir likusius vaikus – po 10 % (Europos komisija, 2012).

Graikijoje iki 2014 metų sausio 1 d. nebuvo jokios sistemos, kuri užtikrintų asmenų minimalias pajamas. Buvo skiriama tik speciali būsto pašalpa. Būsto pašalpa yra neįmokinė išmoka (nuomos išlaidoms), mokama neapdraustiems ir nepasiturintiems vyresniems kaip 65 metų amžiaus žmonėms, kurie gyvena vieni arba poroje ir neturi nuosavo namo (Europos komisija, 2012). Tačiau 2014 metų sausio 1 d. pradėta įgyvendinti dvejose šalies regionuose bandomoji programa „Minimalių pajamų garantavimas“ („Minimum Guaranteed Income“). Pagrindinis šios programos tikslas – kova su skurdu ir socialine atskirtimi (Europos komisija, 2012).

Ispanijoje iš mokestinių pajamų finansuojamos neįmokinės išmokos mokamos konkrečiose situacijose remtiniams asmenims ir priklauso nuo asmens pajamų. Šios išmokos nėra skiriamos bet kam. Jų sumos priklauso nuo įvairių veiksnių. Nėra bendros sistemos, kurioje būtų teikiama neįmokinė socialinė parama. Tačiau tam tikrų kategorijų remtiniams asmenims konkrečiose situacijose gali būti skiriama nustatyta minimali neįmokinė pašalpa. Taip pat Ispanijoje yra skiriama būsto pašalpa, kuri neįtraukiama į bendrą socialinės paramos skyrimo sumą. Būsto pašalpos skiriamos siekiant padengti dalį būsto nuomos išlaidų. Jų gavėjas turi tenkinti šias (ir kitas) sąlygas: turėti teisę gauti neįmokinę senatvės arba invalidumo pensiją; neturėti nuosavo būsto; nebūti būsto, kuriame gyvena, savininko trečiojo laipsnio giminaitis.

Italijoje minimalių lėšų apsaugos sistemos įgyvendinimas yra perduotas vietos valdžios institucijoms – savivaldybėms. Asmenis ir (arba) šeimas, kuriems reikia socialinės ar ekonominės paramos, remia savivaldybės. Kadangi šias išmokas skiria vietos valdžios institucijos, teisės į šią paramą įgijimo sąlygos įstatymais nenustatytos. Parama gali būti teikiama pinigais arba natūra (pavyzdžiui, socialinių darbuotojų pagalba). Nacionaliniu lygmeniu sąlygų, kad asmuo būtų pilietis, nenustatyta; paprastai reikalaujama, kad asmens gyvenamoji vieta būtų tame regione ar savivaldybėje, kuriame skiriama išmoka. Įvairiuose regionuose ir savivaldybėse taikomos skirtingos taisyklės. Kiekviename regione ir kiekvienoje savivaldybėje, laikantis regioninių teisės aktų ir atsižvelgiant į turimus biudžeto išteklius, vykdoma savarankiška socialinės paramos politika (Europos komisija, 2012).

Jungtinėje Karalystėje siekiant užtikrinti minimalių lėšų apsaugą asmenims, kurių visos pajamos ir santaupos nesiekia nustatyto lygio yra teikiama finansinė parama įvairiomis pašalpomis, kurios priklauso nuo pajamų. Kita finansinė parama – tai būsto pašalpa, kuri gali būti mokama asmenims, kuriems reikia finansinės paramos visai nuomos mokesčio sumai arba daliai šios sumos padengti ir kurių pajamos bei turtas (santaupos ir investicijos) nesiekia nustatytos ribos.

Latvijoje yra įgyvendinama minimalių pajamų apsaugos sistema. Pagal šią sistemą skiriamos išmokos siekiant užtikrinti, kad kiekvienas remtinas asmuo arba remtina šeima gautų bent minimalias pajamas. Asmuo (arba šeima) laikomas remtinu, jei asmens pajamos (arba kiekvienam šeimos nariui tenkančios pajamos) per paskutinius tris mėnesius neviršija 129 €, ir jei tas asmuo arba šeima atitinka sąlygas dėl pajamų. Nėra sąlygų dėl pilietybės ar amžiaus, tačiau asmuo, norintis gauti šią paramą, turi nuolat gyventi savivaldybės, kurioje skiriama parama, administracinėje teritorijoje. Išmoka, skirta garantuotoms minimalioms pajamoms užtikrinti, skiriama 6 arba 12 mėnesių. Jos mokėjimą galima pratęsti. Taip pat yra skiriama ir būsto pašalpa, už kurios teikimą yra atsakinga savivaldybė. Jos dydis skiriasi įvairiose savivaldybėse (priklauso nuo turimų lėšų) (Europos komisija, 2012).

Lenkijoje minimalių lėšų apsauga yra orientuota į neįmokines išmokas asmenims ir šeimoms, kurių pajamos neviršija minimalaus nustatyto pajamų dydžio. Taip pat socialinė parama gali būti teikiama ir natūra (skiriami talonai, mokamos socialinio ir sveikatos draudimo įmokos ir kt.). Išmoka natūra tvarko centrinės ir teritorinės tarnybos, bendradarbiaudamos su įvairiomis organizacijomis: fondais, asociacijomis, Katalikų bažnyčia, kitomis bažnyčiomis ir religinėmis bendruomenėmis, profesinėmis sąjungomis, darbdaviais, fiziniais ir juridiniais asmenimis. Pinigines išmokas tvarko ir skiria teritoriniai socialinės paramos centrai.

Liuksemburge siekiant įgyvendinti minimalių pajamų apsaugos sistemą, numatyta, kad valstybė privalo garantuoti minimalias pajamas, tai yra užtikrinti, kad asmuo galėtų palaikyti bent minimalų gyvenimo lygį ir integruotusi į profesinį bei socialinį gyvenimą. Garantuotos minimalios pajamos – tai integracijos pašalpa (*indemnité d'insertion*) arba papildomoji pašalpa (*allocation complémentaire*), skiriamos siekiant kompensuoti skirtumą tarp didžiausios garantuotos minimalių pajamų sumos ir tikrųjų šeimos pajamų sumos. Garantuotų minimalių pajamų (*revenu minimum garanti*) suma nustatoma atsižvelgiant į šeimos sudėtį. Teisę į garantuotas minimalias pajamas turi asmenys sulaukę 25 metų, teisėtai gyvenantys Liuksemburge ir atitinkantys tam tikras su pajamomis susijusias sąlygas (Europos komisija, 2012).

Maltoje siekiant užtikrinti minimalių lėšų apsaugą yra asmenims ir šeimoms skiriamos socialinės paramos išmokos. Socialinę paramą sudaro 95,43 € išmoka per savaitę vienam asmeniui ir papildoma 8,15 € suma už kiekvieną papildomą šeimos narį. Suma kinta, atsižvelgiant į šeimos pajamas ir asmenų skaičių šeimoje. Tačiau jei yra pagal darbo sutartį dirbančių arba savarankiška veikla užsiimančių vaikų, skaičiuojant išmoką jie nelaikomi šeimos nariais. Visos pašalpos mokamos neribotą laiką tol, kol vykdomos jų mokėjimo sąlygos (Europos komisija, 2012).

Nyderlanduose siekiant asmeniui užtikrinti minimalias lėšas yra skiriama papildoma išmoka. Tokia išmoka mokama asmenims susituokusiems, tačiau gaunantiems pajamas, kurios mažesnės už minimalų darbo užmokestį; asmeniui gyvenančiam su vaiku jaunesniu nei 18 metų, o pajamos mažesnės kaip 90 % minimalaus darbo užmokesčio; arba gyvenančiam vienam asmeniui gaunančiam mažesnes kaip 70 % minimalaus darbo užmokesčio dydžio pajamas. Taip pat svarbu paminėti, kad didelis dėmesys yra skiriamas asmenų įsidarbinimui. Nedarbo laikotarpiu, kol asmuo įsidarbina mokama pašalpa. Tačiau jis turi visomis išgalėmis stengtis vėl užsidirbti pajamų ir sutikti dirbti visuomenei priimtina darbą. Jeigu remtinam asmeniui nepavyks įsidarbinti, jo vietos savivaldybė, kurios prašė socialinės pašalpos, ir (arba) įdarbinimo agentūra galės padėti jam įsidarbinti arba mokytis.

Portugalijoje teisėtai šalyje gyvenantys asmenys, vyresni kaip 18 metų (ši teisė gali būti suteikta ir jaunesniems asmenims, jei jie turi išlaikomų vaikų, yra susituokę, gyvena su partneriu (-e) arba yra nėščios nepilnametės), kurie patiria socialinių ir ekonominių sunkumų (taip pat neturi kilnojamojo ar kitokio turto, kurio vertė būtų didesnė už nustatytą sumą, susietą su socialinės paramos indeksu (*indexante dos apoios sociais, IAS*)), gali gauti socialinės integracijos pajamų. Socialinės integracijos pajamos yra išmoka, mokama integracijos programoje dalyvaujančiam asmeniui. Ji skiriama siekiant užtikrinti, kad asmenims ir jų šeimos nariams

pakaktų išteklių pagrindiniams poreikiams tenkinti ir kartu jie būtų skatinami pamažu integruotis į visuomenę ir darbo rinką. Integracijos į darbo rinką išmoka mokama ilgiausiai 12 mėnesių. Jei pateikiami patvirtinamieji dokumentai, gavėjo prašymu mokėjimo laikotarpį galima kartoti (Europos komisija, 2012).

Prancūzijoje siekiant asmeniui užtikrinti minimalias lėšas yra mokama laikinoji pašalpa. Laikinoji pašalpa skiriama kiekvieną mėnesį arba mokama ne ilgiau kaip 12 mėnesių, atsižvelgiant į jos gavėjo padėtį. Tačiau svarbu, kad gavėjas aktyviai ieškotų darbo, taip pat vieną iš sąlygų suteikiančių teisę gauti laikinąją pašalpą – tai, kad asmuo turi nuolat ir realiai gyventi Prancūzijoje.

Rumunijoje nuolat gyvenantis asmuo arba šeima turi teisę gauti socialinę paramą: jei jų mėnesio pajamos atskaičius mokesčius yra mažesnės už garantuotas minimalias pajamas ir jų nekilnojamas ir kilnojamasis turtas nėra įtrauktas į nebūtinų prekių sąrašą (pvz.: automobilis), taigi yra įtrauktas į būtinausių prekių sąrašą. Socialinė parama gali būti teikiama asmenims nuo 18 metų. Ji teikiama tol, kol jos gavėjas atitinka nustatytus kriterijus ir vykdo įsipareigojimus (Europos komisija, 2012).

Slovakijoje siekiant užtikrinti asmenims minimalias lėšas yra mokama materialinė šalpa. Materialinė šalpa – tai visuotinė neįmokinė iš mokesčių finansuojama paramos sistema, kuria siekiama užtikrinti būtinas pajamas tiems, kurie negali užsitikrinti minimalaus gyvenimo lygio. Išmokų dydis šioje sistemoje priklauso nuo šeimos narių skaičiaus. Materialinė šalpa skiriama remiantis subjektyvia teise ją gauti. Materialinės šalpos išmoka mokama tol, kol asmeniui reikia materialinės paramos (Europos komisija, 2012)..

Slovėnijoje nuolat gyvenantis asmuo arba šeima turi teisę gauti finansinę socialinę paramą, jei dėl pagrįstų priežasčių trūksta lėšų patenkinti būtinausius savo poreikius. Finansinės socialinės paramos suma nustatoma pagal pragyvenimo lygį ir yra susieta su minimaliomis pajamomis. Šiuo metu nustatytos minimalios pajamos yra 260 €. Minimalios šeimos pajamos nustatomos pagal šeimos sudėtį. Finansinės socialinės paramos suma apskaičiuojama kaip skirtumas tarp minimalių (asmens arba šeimos) pajamų ir tikrųjų (asmens arba šeimos) pajamų. Pirmą kartą skyrus paramą ji negali būti teikiama ilgiau kaip tris mėnesius, bet vėliau jos teikimą galima pratęsti iki šešių mėnesių, jei nepasikeičia aplinkybės. Ypatingais atvejais (vyresnėms nei 63 metų moterims ir vyresniems nei 65 metai vyrams) ar kitomis svarbiomis aplinkybėmis parama gali būti teikiama iki 12 mėnesių. Nuolatinė finansinė socialinė parama teikiama asmenims, kurie atitinka reikalavimus, keliamus papildomai pašalpai gauti (Europos komisija, 2012).

Suomijoje yra teikiama socialinė parama, tai yra tam tikros formos parama, skiriama kraštutiniu atveju, kuria siekiama užtikrinti minimalias asmens (šeimos) pajamas. Ši parama skiriama, kai asmeniui (šeimai) trumpesnį ar ilgesnį laikotarpį laikinai nepakanka pajamų būtinoms gyvenimo išlaidoms padengti. Išmokas moka asmens (šeimos) gyvenamosios vietos savivaldybė. Visi nuolatiniai Suomijos gyventojai turi teisę į socialinę paramą. Jokių amžiaus ar pilietybės sąlygų nenustatyta. Šią išmoką sudaro nustatyto dydžio bazinė suma ir paramos priedas, skiriamas atsižvelgiant į poreikius. Paramos suma priklauso nuo šeimos sudėties (Europos komisija, 2012).

Švedijoje socialinė parama skiriama, kai asmeniui (arba šeimai) trumpesnį ar ilgesnį laiką, tačiau laikinai, nepakanka pajamų būtiniausioms gyvenimo išlaidoms padengti. Parama teikiama bet kuriam asmeniui, jei nustatoma, kad jis yra remtinas. Teisė į šią paramą iš esmės suteikiama asmeniui – jei asmuo turi šeimą, įvertinama bendra šeimos (susituokusios arba nesusituokusios poros ir nepilnamečių vaikų) padėtis.

Taip pat atskira suma, atsižvelgiant į šeimos dydį, skiriama kaip priedas įprastoms namų ūkio išlaidoms padengti. Be šių sumų, gali būti skiriamos pašalpos pagrįstoms būsto išlaidoms padengti, susimokėti už elektrą, kelionėms į darbą ir iš darbo, būsto draudimui, narystei profesinėje sąjungoje ir draudimui nedarbo fonde.

Vengrijoje yra įgyvendinama minimalių lėšų apsaugos sistema, siekiant užtikrinti asmenų minimalias lėšas. Yra skiriamos dviejų tipų išmokos: įprasta socialinė pašalpa ir priedas prie užmokesčio. Šios pašalpos yra finansuojamos iš valstybės biudžeto (80-90%) ir savivaldybių (20-5%). Pašalpos dydis priklauso nuo šeimos sudėties ir pajamų dydžio.

Vokietija. Bet kuris Vokietijoje gyvenantis asmuo, nepajėgiantis savo jėgomis – finansinėmis (pajamomis ar turtu) ar fizinėmis (galimybėmis dirbti) – ar su trečiojo asmens pagalba užsitikrinti pragyvenimo, turi teisę prašyti socialinės paramos. Finansinė parama Vokietijoje yra teikiama socialinėmis išmokomis. Išmokos yra nustatomos konkrečiose žemėse (Länder) ir jų dydis priklauso nuo gavėjo amžiaus ir padėties šeimoje.

Nuo 2011 m. sausio 1 d. visoje Vokietijoje taikomi šie „įprasti reikalavimai“ (Regelbedarfe):

- pagal įprastus reikalavimus šeimą išlaikančiam arba vienišam asmeniui mokama 374 €;
- kartu gyvenantiems sutuoktiniams arba sugyventiniams pagal įprastus reikalavimus mokama 337 €;
- suaugusiam asmeniui, kuris negyvena savo namuose ar bendruose namuose su

sutuoktiniu, partneriu ar sugyventiniu – 299 €;

- už šeimos narius, kol jiems sukanka 6 metai – 219 €;
- už 6–14 metų amžiaus šeimos narius – 251 €;
- už 14 metų ir vyresnio amžiaus šeimos narius – 287 €.

Taip pat gali būti skiriami priedai prie išmokų, tam tikrų ypatingų poreikių turintiems asmenims, būtiniausiems drabužiams įsigyti (taip pat nėštumo metu ir pagimdžius), naujam būstui įrengti (taip pat buities įrangai įsigyti) ar švietimo paketas (Bildungs- und Teilhabepaket) vaikams ir jaunimui, iš kurio lėšų tenkinami konkretūs poreikiai, susiję su mokyklų ekskursijomis, asmeniniais mokymosi reikmenimis, mokykliniu transportu ir kt.

Apibendrinant galima teigti, kad daugumoje Europos Sąjungos narių įgyvendinama minimalių lėšų apsauga yra orientuota į asmenų būtiniausių poreikių patenkinimą, tačiau vienas iš svarbiausių aspektų – tai asmenų skatinimas likti aktyviais darbo rinkos dalyviais ir savarankiškumo ugdymas. Taip pat būtina paminėti, kad pagrindiniai skirtumai, kurie pastebėti nagrinėjant Europos Sąjungos narių minimalių lėšų apsaugos sistemas – tai skiriamų pašalpų laikotarpio buvimas/nebuvimas ir būsto išlaidų kompensacijų įskaičiavimas į bendrą išmokos sumą.

2.2. Piniginės socialinės paramos valdymas Lietuvoje

2.2.1. Piniginės socialinės paramos valdymo aspektai

Iki 2012 metų sausio 1 dienos piniginės socialinės paramos organizavimas ir teikimas buvo vykdomas remiantis 2004 m. balandžio 4 d. įsigaliojusių Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymu. Tačiau teikiant socialinę paramą buvo pastebėta šio įstatymo spragų, kurios leisdavo asmenims piktnaudžiauti gaunama parama. Pagrindinė piniginės socialinės paramos esmė šiame įstatyme buvo numatyta – teisingai ir tikslingai paskirstyti lėšas socialinei paramai, tačiau nebuvo numatyta kokiomis priemonėmis žmonės bus skatinami įsidarbinti ir vėl tapti savarankiškais. Kita problema, kad teikiant piniginę socialinę paramą buvo sudarytos sąlygos netikslingam paramos paskyrimui. Pastebėti atvejai, kai piniginę socialinę paramą gaudavo tie asmenys, kuriems ji neturėtų priklausyti. Galima teigti, kad pagrindinis veiksnys skatinęs žmones naudotis teikiamomis pašalpomis – tai priemonių nebuvimas skatinti asmenis įsidarbinti ir jų finansinės padėties nekontroliavimas.

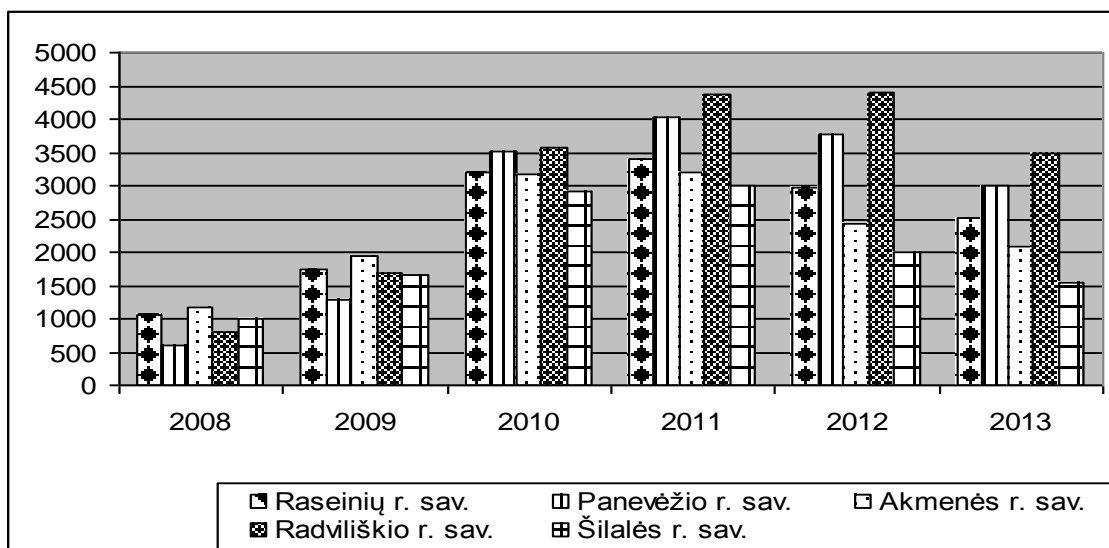
Pastebima, kad nuo 2008 m. iki 2011 m. socialinės paramos gavėjų skaičius išaugo penkis kartus, nuo 37292 iki 221062 gavėjų, o išlaidos socialinei paramai padidėjo net 7 kartus, nuo 78927 Lt. (2008 m.) iki 612272.7 Lt. (2011m.). Pagrindinis veiksnys įtakojęs tokį spartų paramos gavėjų augimą ir buvo gyventojų ilgalaikė priklausomybė nuo piniginės socialinės paramos, tačiau negalima atmesti ir tuo metu vykusio ekonominio nuosmukio, kuris taip pat galėjo įtakoti augimą. Toks spartus socialinės paramos gavėjų ir išlaidų socialiniai paramai augimas privertė valstybę imtis reformų, kurios padėtų tinkamai ir teisingai skirstyti piniginę socialinę paramą bei skatintų žmones įsidarbinti.

2011 m. gruodžio 1 d. Seime buvo priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos (toliau LR) Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kuris įsigaliojo 2012 m. sausio 1 dieną. Remiantis šiuo įstatymu, pinigine socialine parama nepasiturintiems gyventojams teikiama įgyvendinant du modelius (šis pasikeitimas galios trejus metus iki 2014-ųjų metų):

- Valstybės perduota savivaldybėms funkcija (valstybinė).
- Savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Savarankiškoji savivaldybių funkcija perduota įgyvendinti penkioms savivaldybėms: Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajono. Šios savivaldybės eksperimento tvarka socialinę paramą savo bendruomenės nariams skirsto pačios. Likusios 55 savivaldybės toliau įgyvendino valstybinę funkciją, remiantis valstybės nustatyta tvarka.

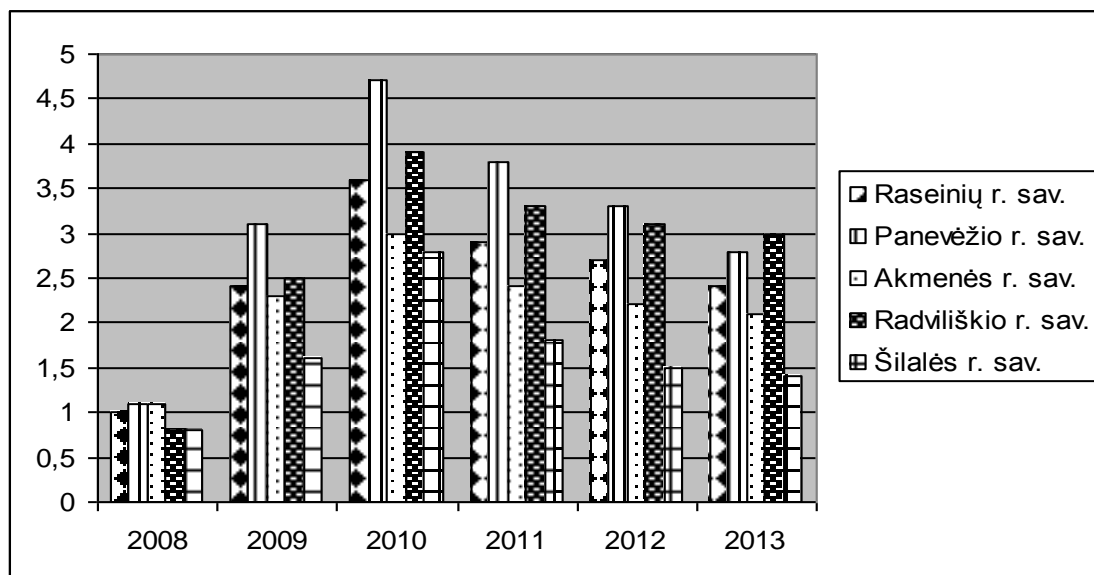
Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis galima pastebėti pokyčius piniginės socialinės paramos teikime. 2012 m. piniginės socialinės paramos valdymą perdavus kaip savarankišką funkciją penkioms savivaldybėms matyti, kad socialinės pašalpos gavėjų skaičius sumažėjo (žr. 2.1. pav.).

2.1. pav. Socialinės pašalpos gavėjų pokyčiai 2008-2013 metais.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis.

Viena iš pagrindinių priežasčių galėjusių lemti pašalpų gavėjų sumažėjimą – socialinės paramos teikimo komisijos paramos gavėjų gyvenimo ir buitines sąlygų tikrinimas, kurių pasėkoje pašalpos skyrimas nutraukiamas asmenims, kurie neatitinka Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (2013) nustatytų nuostatų.

Kitas nemažiau svarbus aspektas leidžiantis teigiamai vertinti piniginės socialinės paramos rezultatus – tai bedarbių skaičius mažėjimas (žr. 2.2. pav.).

2.2. pav. Registruotų bedarbių skaičiaus kitimas 2008-2013 metais.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis.

Vienas iš pagrindinių veiksnių galėjusių įtakoti registruotų bedarbių skaičiaus mažėjimą – tai papildomos socialinės pašalpos mokėjimas ilgą laiką nedirbusiam asmeniui, kurios dydis lygus 50 proc. socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo. Tačiau negalima atmesti ir kitų veiksnių (emigracija, darbo biržos organizuojami persikvalifikavimo kursai ir kt.), kurie taip pat turi didelę įtaką bedarbių skaičiaus kitimui.

Remiantis pilotinio projekto rezultatais LR Seimas 2013-11-26 priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2013, Nr. 126-6414), pagal kurį nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų teikimas savivaldybėms perduota kaip savarankiškoji funkcija, siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą. Esminis skirtumas, kuris skiria piniginės socialinės paramos valdymą 2012 m. ir 2014 m. tas, kad pilotiniame projekte dalyvaujančios minėtos 5 savivaldybės teikia socialinę pašalpą ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, o likusios 55 savivaldybės vykdo savarankiškąją funkciją tik teikdamos socialinę pašalpą. Būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos teikiamos vykdant valstybės perduotą savivaldybėms funkciją (Žin., 2013, Nr.57-2681.).

Siekiant, kad piniginė socialinė parama būtų skirta tiems asmenims, kuriems ji tikrai priklauso, visos savivaldybės sudarė socialinės paramos teikimo komisijas (toliau – komisija). Komisijas sudaro seniūnai, seniūnaičiai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, bendruomenės pirmininkai, nevyriausybiniai, religinių organizacijų atstovai, bendruomenės nariai, autoritetingi seniūnijos gyventojai ir kiti – tie, kurie geriausiai žino savo teritorijoje gyvenančių šeimų gyvenimo sąlygas, materialinę situaciją ir kam labiausiai tokia parama reikalinga. Sudarytos komisijos, bendradarbiaudamos su seniūnijomis, bendruomene ir kitomis institucijomis (darbo inspekcija, mokesčių inspekcija), išnagrinėja asmens socialinę, materialinę situaciją ir visą gautą informaciją pateikia buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo akte. Atsižvelgiant į surinktą informaciją, komisija teikia rekomendacijas savivaldybėms dėl piniginės socialinės paramos skyrimo, neskyrimo, sustabdymo, atnaujinimo ar skyrimo nepinigine forma. Savivaldybės, atsižvelgusios į gautas seniūnijų rekomendacijas, nusprendžia teikti ar neteikti socialinę paramą (Šiurkuvienė, 2012).

Siekiant geriau atskleisti naujojo eksperimentinio modelio taikymą, aptarsiu pagrindinius skirtumus tarp Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims (2003 m.) bei Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams (2013 m.) įstatymų (žr. 2.1 lentelę).

Skirtumai tarp senosios ir naujosios piniginės socialinės paramos teikimo tvarkų

Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas (2003 m.)	Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (2013 m.)
Pusės metų registravimasis teritorinėje darbo biržoje.	Atsisakyta 6 mėn. Registravimosi laikotarpio teritorinėje darbo biržoje, sudarant galimybę gauti socialinę pašalpą iš karto.
Asmenys, nuomojantys būstą, teisės į kompensacijas neturi.	Suteikiama teisė į kompensacijas, būstą nuomojantiems bendrai gyvenantiems asmenims arba vienam gyvenančiam asmeniui, jeigu atitinka įstatymo reikalavimus.
Piniginė socialinė pašalpa mokama neribotą laiką ir jos mažinimas nenumatytas .	Palaipsniui proporcingai mažinama socialinė pašalpa darbingo amžiaus darbingiems, bet nedirbantiems asmenims.
Nenumatyta.	Papildoma socialinė pašalpa įsidarbinus ilgalaikiams bedarbiams.
Socialinė pašalpa sudaro 90 % skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų ir vidutinių pajamų per mėnesį, tiek bendrai gyvenantiems asmenims, tiek vienam gyvenančiam asmeniui	Vienam gyvenančiam asmeniui socialinė pašalpa sudarys 100% skirtumo tarp valstybės pajamų ir vidutinių pajamų per mėnesį, o šeimai, kurioje ne vienas bedarbis socialinė pašalpa bus diferencijuojama atitinkamai pagal šeimoms narių skaičių.
Visuomenei naudingų darbų atlikimas už pinigine socialinę pašalpą. Galimas asmens atsisakymas, tačiau pinigine socialinė parama pakeičiama į maisto talonus.	Visuomenei naudingų darbų atlikimas už pinigine socialinę pašalpą. Asmuo atsisakęs atlikti naudingus darbus netenka galimybės gauti paramą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis *Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymu (2003) ir Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (2013)*.

Vienas iš pagrindinių naujovių skiriančių naują ir seną modelį – tai nepasiturinčio asmens galimybė iš karto gauti socialinę paramą. Senajame modelyje buvo taikomas kriterijus, kad asmuo pretenduojantis gauti socialinę paramą turi būti užsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje ir išlaukti 6 mėn. laikotarpį. Šiuo metu asmeniui pakanka būti tik užsiregistravusiam teritorinėje darbo biržoje ir jis jau turi teisę gauti socialinę paramą, kuri bus suteikiama tris mėnesius nuo prašymo gavimo dienos, tai viena iš priemonių padedančių įgyvendinti socialinį veiksmingumą. Dar vienas ne mažiau reikšmingas pasikeitimas, kad suteikiama kompensacija (būsto šildymui, geriamajam ir karštam vandeniui) ir asmenims, kurie oficialiai nuomojasi būstą. Tai labai didelė pagalba, ypač jaunoms šeimoms, kurios dar neturi pakankamai lėšų įsigyti nuosavą būstą.

Siekiant sumažinti piktnaudžiavimą socialine parama, numatyta palaipsniui proporcingai mažinti socialinę pašalpą (žr. 2.2 lentelę) darbingo amžiaus darbingiems, bet nedirbantiems asmenims. Kita priemonė, kuri prisidėtų prie asmens skatinimo įsidarbinti – tai papildoma socialinė pašalpa įsidarbinus ilgalaikiams bedarbiams. Asmeniui, kuris ilgą laiką nedirbo ir buvo

užsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje, įsidarbinus dar 6 mėnesius papildomai bus mokama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 proc. socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo.

2.2 lentelė

Piniginės socialinės pašalpos mažinimas

Socialinės pašalpos gavimo laikotarpis	Socialinės pašalpos mažinimo dydis (%)
Socialinė pašalpa mokama nuo 12 mėnesių iki 24 mėnesių.	Socialinės pašalpos dydis mažinamas 20 procentų;
Socialinė pašalpa mokama nuo 24 mėnesių iki 36 mėnesių.	Socialinės pašalpos dydis mažinamas 30 procentų;
Socialinė pašalpa mokama nuo 36 mėnesių iki 48 mėnesių.	Socialinės pašalpos dydis mažinamas 40 procentų;
Socialinė pašalpa mokama nuo 48 mėnesių iki 60 mėnesių.	Socialinės pašalpos dydis mažinamas 50 procentų;
Socialinė pašalpa mokama ilgiau kaip 60 mėnesių.	Socialinė pašalpa bendrai gyvenantiems asmenims (išskyrus socialinę pašalpą vaikui (įvaikiui) ar vaikams (įvaikiams), įskaitant pilnamečius vaikus (įvaikius), kai jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą ir laikotarpiu nuo bendrojo ugdymo programos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos) arba vienam gyvenančiam asmeniui 24 mėnesius neskiriama.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (2011)*.

Naujajame įstatyme numatytas pašalpų diferencijavimas, kai pašalpos dydis priklauso nuo šeimos narių skaičiaus. Socialinė pašalpa bendrai gyvenantiems asmenims (šeimos nariams) apskaičiuojama taip:

- socialinė pašalpa vienam gyvenančiam asmeniui, turinčiam teisę ją gauti, sudaro 100% skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų vienam gyvenančiam asmeniui ir vidutinių vieno gyvenančio asmens pajamų per mėnesį;
- pirmam kartu gyvenančiam žmogui – 100 % skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) vienam asmeniui ir vidutinių šeimos pajamų per mėnesį;
- antram kartu gyvenančiam žmogui – 80% skirtumo tarp VRP vienam asmeniui ir vidutinių šeimos pajamų per mėnesį;
- trečiam ir likusiems – 70% skirtumo tarp VRP vienam asmeniui ir vidutinių šeimos pajamų per mėnesį.

Pastebėtina, kad tokių šeimų pajamos iš socialinių pašalpų sumažės, o vienu gyvenančių asmenų padidės. Todėl vėl iškyla grėsmė dėl piktnaudžiavimo socialinėmis pašalpomis, kai šeimos asmenys bus perregistruojami į kitas gyvenamąsias vietas (tačiau faktiškai jie gyvena kartu) siekiant gauti didesnę paramą. Siekiant to išvengti turi būti skatinamas visuomenės objektyvumas, kad teikiama parama pasiektų tuos asmenis, kuriems ji tikrai reikalinga.

Svarbu paminėti, kad naujajame piniginės socialinės paramos valdymo modelyje yra numatyta, kad asmuo gaunantis socialinę paramą turi už ją atidirbti visuomenei naudingus darbus. Yra galimybė kai asmuo gali atsisakyti, tačiau jis netenka teisės į socialinės paramos gavimą.

Aptarus senojo ir naujojo Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo skirtumus, galima teigti, kad naujas piniginės socialinės paramos valdymo modelis įvedė nemažai naujovių, kurios leidžia pasiskirstyti atsakomybę piniginės socialinės paramos valdyme tiek tarp institucijų, tiek ir suteikiant didesnes galimybes piliečių dalyvavimui piniginės socialinės paramos valdyme.

2.2.2. Piniginės socialinės paramos valdymo struktūra

Piniginės socialinės paramos valdymas gali būti suprantamas kaip veikla, kuri apima šias funkcijas: piniginės socialinės paramos planavimą, organizavimą, kompetencijų paskirstymą ir piniginės socialinės paramos kokybės vertinimą bei kontrolę valstybės ir vietos savivaldos lygmenimis. Įgyvendinant šias funkcijas dalyvauja įvairios institucijos ir veikėjai. Remiantis LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymų (2013), šios paramos teikime dalyvauja įvairūs veikėjai (žr. 2.3 lentelę).

2.3 lentelė

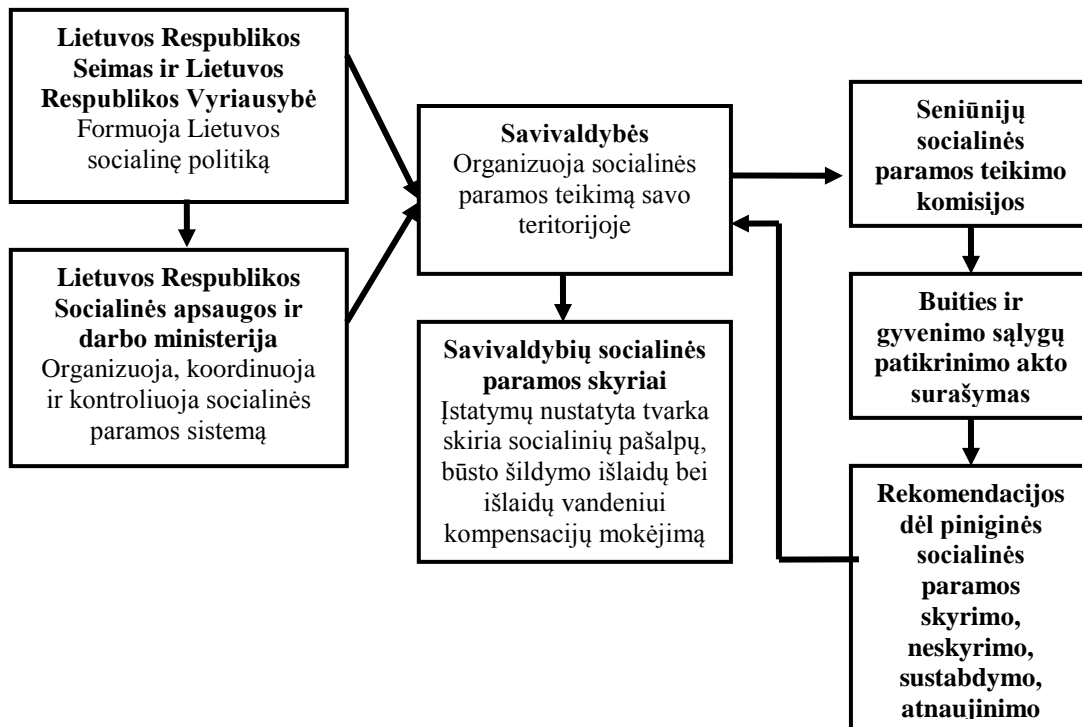
Piniginės socialinės paramos valdymo dalyviai

Dalyviai	Vaidmuo piniginės socialinės paramos valdyme
<i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: SPIS informacinė sistema</i>	Kaupia ir sistemina informaciją apie piniginę socialinę paramą savivaldybėse
<i>Savivaldybės politikai, valdžios atstovai</i>	Tiesiogiai nenumatytos, bet valdžia aktyviai dalyvauja paramos teikimo procese.
<i>Savivaldybių tarybos</i>	Savivaldybių tarybų kompetencija: tvirtina lėšų paramai nustatymo metodiką; priima sprendimus dėl paramos skyrimo; tvirtina paramos teikimo tvarkos aprašą, kuriame yra: prašymų priėmimo, pajamų apskaičiavimo, paramos skyrimo ir mokėjimo, neteisėtai išmokėtos paramos, ir pan. procedūros; pagrindus, kada parama didinama, mažinama, nutraukiama, atnaujinama, skiriama ne visiems, skiriama kitais atvejais paramos teikimo nepinigine forma būdus bei kam ji skiriama; nepasiturinčių gyventojų grupes; paramą gaunančių asmenų teises ir pareigas.

<i>Savivaldybės administracija (socialinės paramos skyriai)</i>	LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas numato: savivaldybės administracijos kompetencija: skiria ir moka socialinę paramą; kontroliuoja piniginės paramos teikimą; pasitelkia paramą gaunančius asmenis visuomenei naudingiems darbams; teikia duomenis apie gaunančius paramą, nepaskirtą paramą bei jos priežastis SPIS. Savivaldybės tarybų patvirtinti piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašai numato savivaldybių administracijos (socialinės paramos skyrių) kompetenciją: prašymų priėmimo, pajamų apskaičiavimo, paramos skyrimo ir mokėjimo, neteisėtai išmokėtos paramos, ir pan. procedūras; pagrindus, kada parama didinama, mažinama, nutraukiama, atnaujinama, skiriama ne visiems, skiriama kitais atvejais paramos teikimo nepinigine forma būdus bei kam ji skiriama; nepasiturinčių gyventojų grupes; paramą gaunančių asmenų teises ir pareigas paramos gavėjus pasitelkti visuomenei naudingiems darbams; papildomai apklausti, reikalauti papildomų dokumentų; tikrinti gyvenimo sąlygas, surašyti buities patikrinimo aktą; pasitelkti bendruomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, religinių bendrijų, kitų NVO atstovus, vietovės bendruomenės narius, seniūnaičius, kitus suinteresuotus asmenis svarstant dėl paramos skyrimo.
<i>Seniūnijos</i>	LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (2011) reglamentuotas tokias su socialine parama susijusios seniūnijų funkcijos: įvertinti šeimų (asmenų) gyvenimo sąlygas bei poreikius ir teikti savivaldybės administracijai siūlymus dėl socialinės paramos reikalingumo ir paramos būdų; dalyvauti rengiant ir įgyvendinant gyventojų užimtumo programas seniūnijos aptarnaujamoje teritorijoje; organizuoja viešuosius darbus ir visuomenei naudingą veiklą; Vietos savivaldos įstatymas (1994) numato, kad seniūnijos nustatyta tvarka gali organizuoti socialinės paramos teikimą ir pašalpų mokėjimą.
<i>Seniūnaičiai/ Vietos bendruomenės nariai/ vietos bendruomenės centrai, NVO (Raudonasis kryžius, Maisto bankas)/Parapija/ Caritas</i>	LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (2011) numato, kad seniūnaičiai, bendruomenės nariai, nevyriausybinių organizacijų, parapija gali būti pasitelkti į socialinės paramos teikimo komisijas, tikrinant paramos gavėjų buities sąlygas.
<i>Valstybinė darbo inspekcija</i>	Savivaldybių prašymu teikia informaciją, reikalingą socialinei paramai skirti. Savivaldybės socialinės paramos skyriai informuoja nelegalaus darbo kontrolę ir prevenciją vykdančias institucijas .
<i>Sveikatos priežiūros įstaigos</i>	Jų funkcijos, susijusios su piniginės socialinės paramos teikimu gaunantys socialinę paramą gali kreiptis pažymos dėl įvairių sveikatos sutrikimų, kurie leidžia atsisakyti dalyvauti visuomenei naudinguose darbuose, darbo biržos siūlomuose viešuosiuose darbuose ar įsidarbinti.
<i>Darbo birža</i>	Savivaldybių prašymu teikia informaciją, reikalingą socialinei paramai skirti.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos socialinių tyrimų centrą, 2013.

Apibendrinant galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdyme dalyvauja ne tik institucijos ar jų padaliniai, bet ir įvairios organizacijos. Atsižvelgiant į pateiktą 2.3 lentelę galima sudaryti piniginės socialinės paramos valdymo struktūrą, kuria sudaro centrinės valdžios ir vietinės valdžios institucijos (žr. 2.1 pav.). Prie centrinės valdžios institucijų priskiriamos: LR Seimas, LR vyriausybė ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o vietinės valdžios institucijos – tai savivaldybės.

2.3. pav. Piniginės socialinės paramos valdymo struktūra

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą (2011).

Centrinės valdžios institucijos, LR Seimas ir LR Vyriausybė, yra atsakingos už socialinės paramos politiką. Vyriausybė taip pat koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklą, tvirtina ir teisės aktų nustatyta tvarka keičia ministerijos nuostatus (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 1998). Mokslinėje literatūroje (Bitinas, ir kt., 2011, Žmogaus socialinė raida, 2001, Pieters, 1998) yra teigiama, kad aukščiausia už socialinę apsaugą atsakinga institucija yra tam tikra ministerija. Šiuo atveju Lietuvoje tokia atsakomybė tenka Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, kuri yra atsakinga už socialinės politikos įgyvendinimą.

Vietinės valdžios institucijos, savivaldybės, yra atsakingos už socialinės paramos teikimą savo teritorijoje. Įstatymų nustatyta tvarka savivaldybių socialinės paramos skyriai skirsto piniginę socialinę paramą tiems asmenims, kurie įstatymų nustatyta tvarka turi teisę pretenduoti į minėtą paramą. Savivaldybės bendradarbiaudamos su seniūnijomis, nustato, kam piniginė socialinė parama yra tikrai reikalinga ir teisėtai priklauso. Praktikoje tai yra įgyvendinama per Socialinės paramos teikimo komisijas, kurios yra sudaromos kiekvienoje seniūnijoje. Pagrindinis Socialinės paramos teikimo komisijos tikslas – išsamiai išnagrinėti asmens socialinę, materialinę

situaciją bei gyvenimo sąlygas. Surinkta informacija oficialiai įforminama buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo akte, kuriuo remiantis seniūnijos parengia rekomendacijas ir pateikia savivaldybėms. Remiantis pateiktomis rekomendacijomis savivaldybės nusprendžia dėl piniginės socialinės paramos skyrimo, neskyrimo, sustabdymo, atnaujinimo (Šiurkuvienė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdymas yra sudėtingas procesas, kuris apima net keletos institucijų veiklą. Kiekviena institucija yra atsakinga už tam tikra piniginės socialinės paramos planavimo, organizavimo ar įgyvendinimo veiklą. Todėl galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdymo efektyvumas priklauso nuo visų institucijų atsakomybės ir veiklos kokybiškumo.

Pagal LR Vietos savivaldos įstatymą savivaldybių funkcijos yra skirstomos į:

1. *savarankiškosias*. Šias funkcijas savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir šios interesais. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankišųjų funkcijų atlikimą. Įgyvendinant šias funkcijas savivaldybės vadovaujasi įstatymų nustatytais reikalavimais ir tvarka.

2. *valstybines* (valstybės perduotas savivaldybėms). Tai valstybės funkcijos, pagal įstatymus perduotas savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi įstatymų nustatytą sprendimų priėmimo laisvę. Savivaldybių veiklą įgyvendinant šias funkcijas riboja valstybės institucijų ir (arba) pareigūnų sprendimai. Atskirais atvejais valstybinės funkcijos gali būti perduotos savivaldybėms įgyvendinti sutarčių pagrindu.

Iki 2012 m. visose savivaldybėse pinigine socialine parama buvo teikiama tik kaip valstybės perduota savivaldybėms funkcija. Savivaldybės yra atsakingos už socialinės paramos teikimą savo teritorijoje. Pagrindinės valstybės perduotos savivaldybėms funkcijos susijusios su pinigine socialine parama – tai socialinių pašalpų ir kompensacijų mokėjimas (Žin., 1994, Nr. I-533.). Už socialinių pašalpų ir kompensacijų skyrimą ir mokėjimą įstatymų nustatyta tvarka yra atsakingi savivaldybių socialinės paramos skyriai. Jie skirsto pinigine socialine parama tiems asmenims, kurie įstatymų nustatyta tvarka turi teisę pretenduoti į minėtą paramą. Taip pat labai svarbu paminėti, kad socialinė parama finansuojama valstybės lėšomis.

Nuo 2012 m. piniginės socialinės paramos teikimas įgyvendinamas remiantis dvejais modeliais. Kaip jau buvo minėta, pirmasis modelis – kaip valstybės perduota savivaldybėms funkcija, kurią įgyvendina 55 savivaldybės ir antrasis – kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija. Savarankiškąją savivaldybių funkciją įgyvendina 5 savivaldybės: Akmenės,

Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajonų savivaldybės. Piniginės socialinės paramos reformos vykdymo trukmė 2012-2014 metai. Svarbu pažymėti, kad vienas iš svarbesnių aspektų tai piniginės socialinės paramos finansavimas. Trejus metus bandomosioms savivaldybėms lėšų piniginei socialinei paramai finansuoti suma skiriama 2011 m. lygyje valstybės biudžete patvirtintomis sumomis, kurios nebus didinamos (Savivaldybių žinios, 2012) neužtekus skirtų lėšų savivaldybė trūkumą turės padengti iš savo biudžeto.

Remiantis pilotiniame projekte dalyvaujančių savivaldybių patirtimi nuo 2014 m. sausio 1 d. piniginė socialinė parama visose savivaldybėse teikiama kaip valstybės perduota savivaldybėms ir kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija. Esminis skirtumas, kuris skiria piniginės socialinės paramos valdymą 2012 m. ir 2014 m. tas, kad pilotiniame projekte dalyvaujančios minėtos 5 savivaldybės teikia socialinę pašalpą ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, o likusios 55 savivaldybės vykdo savarankiškąją funkciją tik teikdamos socialinę pašalpą. Būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos teikiamos vykdant valstybės perduotą savivaldybėms funkciją (Žin., 2013, Nr.57-2861.).

Savivaldybės teikdamos piniginę socialinę paramą, kaip savarankiškąją funkciją, įgavo išimtinų kompetencijų leidžiančių joms pačioms: tvirtinti lėšų piniginei socialinei paramai nustatymo metodiką, priimti sprendimus dėl lėšų piniginei socialinei paramai įgyvendinti skyrimo, tvirtinti piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą (Žin., 2011, Nr. 155-7353). Centrinė valdžia perduodama dalį funkcijų, suteikia galimybę savivaldybėms piniginės socialinės paramos administravimą pritaikyti būtent savo teritorijos gyventojams, siekiant, kad parama pasiektų tą asmenį, kuriam ji reikalinga ir teisėtai priklauso. Svarbu paminėti, kad socialinę pašalpą yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų.

3. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO TYRIMO AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

3.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas

Siekiant iširti pinigines socialines paramos valdymą Akmenės rajono savivaldybėje, buvo atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros, dokumentų (teisės aktų, strateginių dokumentų) turinio analizė. Išanalizuotas Akmenės rajono savivaldybės pinigines socialines paramos teikimo nepasiturintiems gyventojams vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją tvarkos aprašas, Akmenės rajono savivaldybės 2013 ir 2014 m. veiklos ataskaitos ir atliktas interviu tyrimas Akmenės rajono savivaldybėje. Tyrimui pasirinkti kokybiniai tyrimo metodai, kuriais buvo galima įvertinti pinigines socialines paramos valdymą Akmenės rajono savivaldybėje ir numatyti tobulinimo galimybes.

Tyrimo metodologija pagrindžiama:

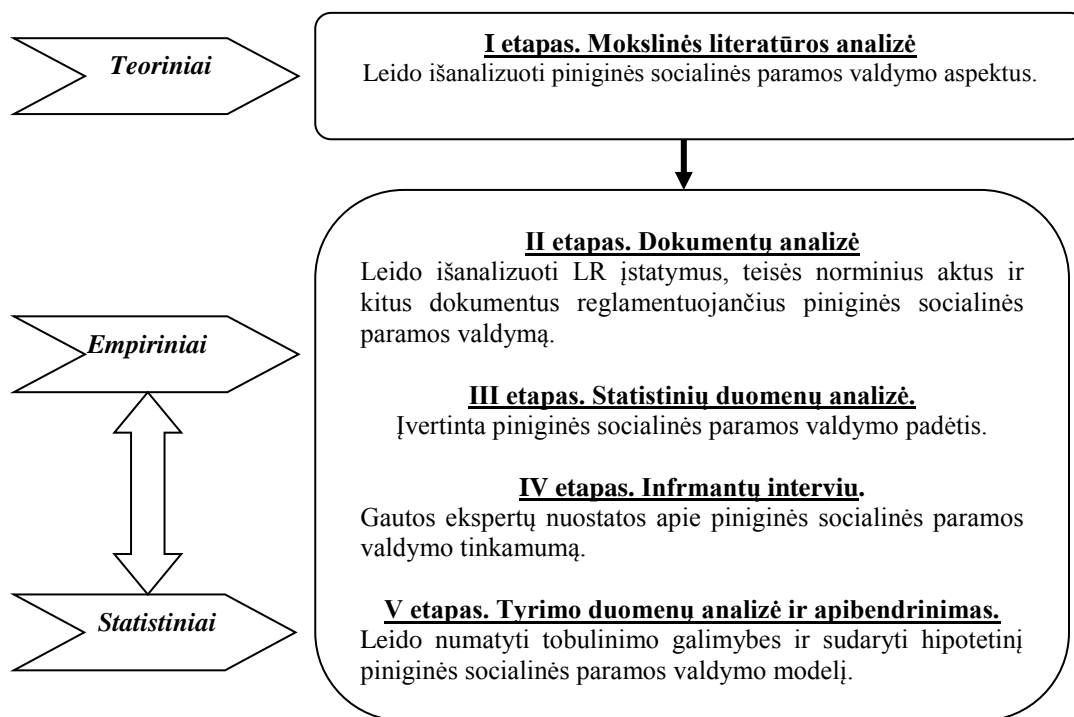
- Lietuvos ir užsienio autorių įžvalgomis apie pinigines socialines paramos valdymo koncepciją: Arimavičiūtė, 2005; Bernotas, Guogis, 2003; Bitinas, Tartilas, Litvaitienė, 2011; Domarkas, 2011; Dromantienė, 2008; Dulskis, 2005; Guogis, 2009, 2011; Kaziliūnas, 2009; Korsakienė, Grybaitė, 2012; Lazutka, 2001; Lynn, Heinrich, Hill, 2000; Patapas, 2010; Pieters, 1998; Pivoras, Visockytė, 2011; Vasiliauskas, 2002; Smalskys, 2010.
- Europos Sąjungos šalių minimalių lėšų apsaugos koncepcija: The Mutual Information System on Social Protection (MISSOC); Europos Sąjungos komisija (2012).
- Lietuvos Respublikos teisės aktais, strategijomis, ataskaitomis, nuostatais: Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 883/2004; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 987/2009; Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-143; Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr.T-165; 2014 balandžio 24 d. Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-94 (E); Europos socialinė chartija, Žin., 2001, Nr. 49-1704; Lietuvos Respublikos Konstitucija Žin., 1992, Nr. 33-1014; LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Žin., 2011, Nr. 155-7353; LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 2, 3, 7, 9, 10, 16, 17, 21, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Žin., 2013, Nr. 57-2861; LR Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Žin., 2013, Nr. 126-6414; Lietuvos Respublikos Vyriausybės

nutarimas Žin., 1994, Nr. 36, 653; Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymas Žin., 2013, Nr. 126-6413.

- Kokybinio tyrimo metodologija naudojama socialiniuose moksluose: Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008; Tidikis, 2003.

3.2. Tyrimo etapai

Piniginės socialinės paramos valdymo tyrime naudoti teoriniai, empiriniai ir statistiniai tyrimo metodai. Siekiant atlikti kuo kokybiškesnį tyrimą buvo laikomasi penkių tyrimo etapų (žr. 3.2. pav.).

3.1. pav. Tyrimo eigos schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Piniginės socialinės paramos valdymo analizei atlikti pritaikyti tokie tyrimo metodai:

1. *Mokslinė literatūros analizė.* Tyrimas pradedamas teoriniu kontekstu pagrindinei tyrimo sričiai, analizuojant, apibendrinant Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros aktualia tema šaltinius. Analizuojant mokslinę literatūrą pasirinktu tyrimo aspektu, buvo nagrinėjama: piniginės socialinės paramos samprata, viešojo valdymo ir strateginio valdymo aspektai piniginės socialinės paramos srityje.

2. *Dokumentų analizė.* Šio etapo metu analizuojami ES teisiniai dokumentai, turintys įtakos piniginės socialinės paramos valdymui Lietuvoje. Taip pat analizuojami LR įstatymai,

teisės norminiai aktai ir kiti dokumentai reglamentuojantys piniginės socialinės paramos valdymą. Remiantis minėtais teisiniais dokumentais buvo atliktos:

- *išorinių veiksnių analizė* (Išorinių veiksnių analizė – tai makroaplinkos analizė, kuriai atlikti plačiausiai naudojama technika, vadinama PEST analizė. Ši analizė apima keturis makroaplinkos aspektus: politinius, ekonominius, socialinius ir technologinius (Arimavičiūtė, 2005).);
- *teisinės bazės analizė* (Teisinė bazė yra viena iš vidaus veiksnių analizės sričių. Atliekant teisinės bazės analizę siekiama apžvelgti pagrindinius teisinius dokumentus reglamentuojančius nagrinėjamą temą (Arimavičiūtė, 2005).);
- *SSGG analizė* (Atlikus išorinių veiksnių ir teisinės bazės analizės apibendrinamos tam tikros išvados. Šių analizių rezultatai apibendrinami naudojant SSGG analizę. Šią analizę sudaro keturi komponentai: stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės. SSGG analizė naudojama siekiant nustatyti esmines institucijos (šiuo atveju piniginės socialinės paramos valdymo) problemas ir tikslus (Arimavičiūtė, 2005).).

3. *Statistinė duomenų analizė*. Statistiniai duomenys sietini su piniginės socialinės paramos valdymo efektyvumo rodikliais, buvo paimti iš Lietuvos statistikos departamento, savivaldybių ataskaitų ir kt. Statistiniams duomenims pritaikius analizės metodą nustatytos piniginės socialinės paramos valdymo problemos.

4. *Informantų apklausa*. Jos tikslas – atskleisti piniginės socialinės paramos valdymo problemas ir tobulinimo galimybes. Apklausiai panaudotas pusiau struktūruotas interviu, kurio pagalba buvo atliktas interviu su Akmenės rajono savivaldybes, socialinės paramos skyriaus, specialistais ir administracijos direktoriumi.

3.3. Tyrimo instrumento pagrindimas

Pagrindiniais socialinio tyrimo kokybinių duomenų rinkimo metodais galima įvardinti: *stebėjimą, interviu ir dokumentų rinkimą* (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Dokumentų rinkimas laikomas labai plačiai tyrimuose taikomu duomenų rinkimo metodu (Bitinas ir kt., 2008). Remiantis Bitinu ir kt. (2008) dokumentai gali būti naudingi:

- kaip pagrindinis duomenų rinkimo metodas;
- kaip papildomas duomenų rinkimo metodas;
- kaip vienas iš duomenų rinkimo metodų.

Šiam tyrimui naudojami dokumentai kaip vienas iš papildomų duomenų rinkimo metodų, suteikiančių papildomos informacijos rengiantis atlikti kitą tyrimo etapą – interviu. Analizuojami Akmenės rajono savivaldybės dokumentai, susiję su piniginės socialinės paramos administravimu nuo 2012 metų.

Teorinės mokslinės literatūros analizė parodė kokie pagrindiniai pokyčiai vyksta piniginės socialinės paramos valdyme ir koks piniginės socialinės paramos valdymo modelis šiuo metu yra įgyvendinamas. Mokslinei analizei pagrįsti pasirinktas Akmenės rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos valdymo modelis. Analizuojama kokie pagrindiniai pokyčiai vyko piniginės socialinės paramos valdyme įgyvendinant pilotinį projektą, atliekama turinio analizė, siekiant įvertinti projekto rezultatus.

Anot R. Tidikio (2003), *interviu* yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Pasitelkus interviu metodą, siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti jų nuomones, vertinimus tiriamu klausimu, kuriuos jie aiškina savais žodžiais (Bitinas ir kt., 2008). Pagrindinis interviu privalumas tai, kad informacija gaunama žodžiu. Toks tyrimo metodas suteikia galimybes lanksčiau vesti interviu. Atsižvelgiant į vieno klausimo atsakymą, formuluojamas kitas klausimas, kuris padėtų išsiaiškinti niuansus, sužinoti respondento žinių gilumą ir pan. (Kardelis, 2007). Tyrimui atlikti buvo panaudotas pusiau struktūruotas ekspertų interviu, nes jis lankstus, keletas klausimų numatomi iš anksto, o kiti kyla spontaniškai – interviu metu. Interviu metu galimi ir šalutiniai klausimai, kurie suteikia galimybę surinkti daugiau ir tikslesnės informacijos apie tiriamą objektą. Tyrėjas iš anksto numato temas arba problemas, kurias aptars interviu metu, tačiau klausimų tvarka, pasakomi žodžiai laisvai keičiami vietomis, užduodami papildomi klausimai (Bitinas ir kt. 2008).‘

Pusiau struktūruotas interviu klausimynas sudarytas iš keturių klausimų blokų, kurie sudaryti pagal Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijas (2011): 1) Institucinės struktūros tinkamumas; 2) Piniginės socialinės paramos valdymo modelio efektyvumas (šiam darbe efektyvumas įvardijamas, kaip rezultato pasiekimas, pasinaudojant minimaliomis sąnaudomis ir racionaliai panaudojant turimus išteklius) 3) Piniginės socialinės paramos valdymo modelio naudingumas; 4) Piniginės socialinės paramos valdymo modelio tobulinimas. Kadangi tyrime dalyvauja skirtingos apklausiamųjų grupės klausimynas formuluotas skirtingai (žr. 3 ir 4 priedus).

Interviu metų siekiama išsiaiškinti kokie pagrindiniai veiksniai įtakoja piniginės socialinės paramos valdymą ir kokios gali būti piniginės socialinės paramos valdymo modelio tobulinimo galimybės.

3.4. Tyrimo imties charakteristika

Siekiant visapusiškai įvertinti piniginės socialinės paramos valdymą ir parengti piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinį modelį, lygiagrečiai su dokumentų turinio analize taikomas ekspertų metodas. Buvo pasirinktas Akmenės rajono savivaldybės atvejis.

Tyrimui buvo pasirinkta tiriamųjų grupė – informantai: 5 moterys ir 1 vyras. Informantų pasirinkimo kriterijus – specialistų kompetencija atsakyti į klausimus, susijusius su piniginės socialinės paramos valdymo modeliu, gebėjimas teikti pasiūlymus. Informantų apklausoje dalyvavo 6 respondentai – Akmenės rajono savivaldybės administracijos direktorius, socialinės paramos skyriaus vedėja ir 4 seniūnijų socialinės paramos specialistai. Laikantis tyrimo etikos informantų vardai ir pavardės nebus atskleidžiamos ir tyrimo analizėje įvardijami: Informantas 1 – I1; Informantas 2 – I2; Informantas 3 – I3; Informantas 4 – I4; Informantas 5 – I5; Informantas 6 – I6; (žr. 3.3. lentelę).

3.3 lentelė

Informantų sąrašas

Ekspertas	Pareigybės	Darbo patirtis įgyvendinant naują piniginės socialinės paramos valdymo modelį
I1	Administracijos direktorius	3
I2	Socialinės paramos skyriaus vedėja	3
I3	Papilės seniūnijos socialinės paramos specialistė	1
I4	Akmenės socialinės paramos specialistė	3
I5	Ventos seniūnijos socialinės paramos specialistė	3
I6	Kruopių seniūnijos socialinės paramos specialistė	3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Visi respondentai buvo informuoti ir supažindinti su tyrimo esme, todėl savo noru sutiko dalyvauti jame. Respondentai buvo apklausti jų darbo vietose.

Duomenys fiksuoti diktofonu, prieš tai gavus respondentų sutikimą. Gauta informacija vėliau surinkta kompiuteriu perkeliant ją į protokolus. Vieno respondento interviu trukmė nuo 20 min. iki 30 min.

Surinkta informacija analizuota kokybinės turinio analizės metodu. Kokybinė turinio analizė susitelkia į kategorijų ar kodų skirtumus bei panašumus (Bitinas ir kt., 2008). Kadangi klausimyną sudaro tam tikri klausimų blokai, tai tyrimo metu gauti duomenys analizuoti pagal juos.

4. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS: AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

4.1. Piniginės socialinės paramos valdymo Lietuvoje situacijos analizė

Siekiant išsamiau atskleisti piniginės socialinės paramos valdymo aspektus buvo atlikta išorinių veiksnių, teisinės bazės ir SSGG analizės. Šių analizių pagalba siekiama atskleisti piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybes, bei sukurti piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinį modelį.

4.1.1. Išorinių veiksnių analizė

Siekiant įvertinti kokie ir kokią įtaką turi išoriniai veiksniai piniginės socialinės paramos valdymui buvo atlikta išorinių veiksnių analizė (PEST). Buvo nagrinėtos keturios išorinių veiksnių grupės: *politiniai, ekonominiai, socialiniai ir technologiniai*.

Politiniai veiksniai

Europos socialinėje chartijoje numatyta, kad šalys siekdamos užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta teisė į socialinę apsaugą, įsipareigoja:

1. Sukurti arba toliau išlaikyti socialinės apsaugos sistemą.
2. Išlaikyti tinkamo lygio socialinės apsaugos sistemą – bent tokio, kuris yra būtinas Europos socialinės apsaugos kodeksui ratifikuoti.
3. Stengtis, kad socialinės apsaugos sistema nuolat tobulėtų, pasiektų aukštesnį lygį.
4. Imtis priemonių sudarant atitinkamus dvišalius ar daugiašalius susitarimus ar kitais būdais ir laikantis tokiuose susitarimuose nustatytų sąlygų, kad būtų užtikrintas: vienodas kitų šalių piliečių ir jų pačių piliečių naudojimasis teisėmis į socialinę apsaugą, bei teisių į socialinę apsaugą suteikimas, išlaikymas ir atnaujinimas tokiomis priemonėmis kaip draudimo laikotarpio ar darbo stažo, įgyto pagal kiekvienos šalies įstatymus, susumavimas. Kitas svarbus aspektas numatytas Europos socialinėje chartijoje – šalys siekdamos užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta teisė į socialinę paramą įsipareigoja: užtikrinti, kad kiekvienas asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų pragyvenimui ir kuris negali gauti tokių lėšų savo pastangomis ar iš kitų šaltinių, ypač iš socialinės apsaugos sistemos, gautų reikiamą paramą (Žin., 2001, Nr. 49-1704).

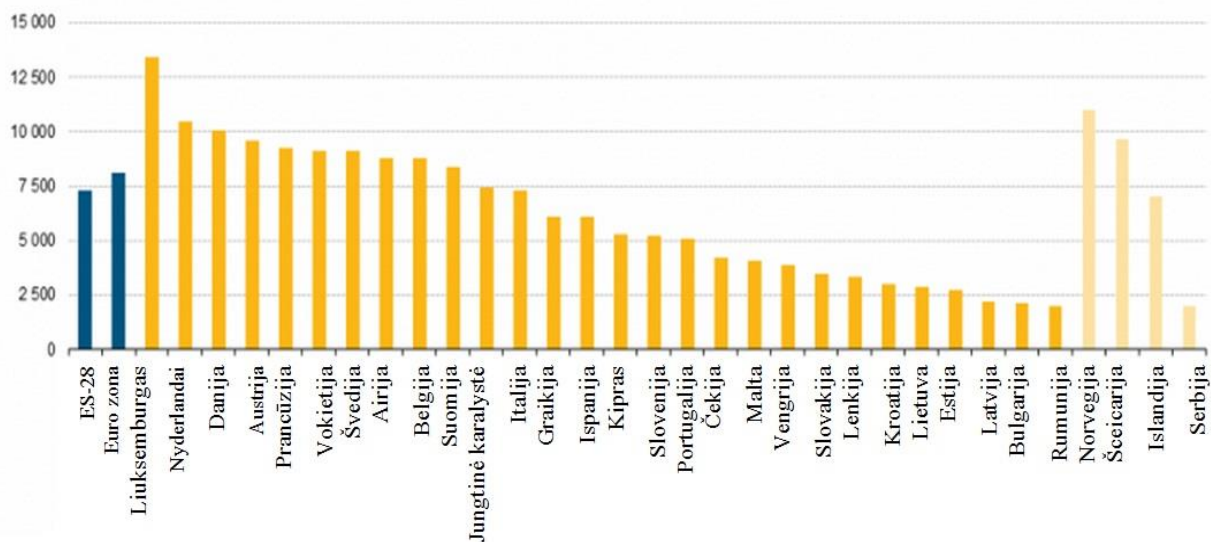
Europos Sąjungos 2020 m. strategija. Strategijoje vienas iš 5 pagrindinių tikslų yra kova su skurdu ir socialine atskirtimi. Numatyta, kad ES šalys nuo 2010 m. iki 2020 m. turi pasiekti pagrindinį tikslą – padėti 20 mln. žmonių išbristi iš skurdo ir įveikti socialinę atskirtį (Europos Sąjungos 2020 m. strategija).

2012 – 2014 m. pradėta įgyvendinti socialinės paramos sistemos reforma. Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – LR Seimas) 2011 priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 2011, Nr. 155-7353), pagal kurį piniginė socialinė parama teikiama dviem modeliais: kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) ir kaip savarankiška savivaldybių funkcija. Šios reformos tikslas suteikti daugiau galių savivaldybėms teikiant piniginę socialinę paramą, taip siekiant efektyvesnio ir skaidresnio paramos valdymo.

LR Seimas 2013 m. priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2013, Nr. 126-6414), pagal kurį nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų teikimas savivaldybėms perduota kaip savarankiškoji funkcija, siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą.

Ekonominiai veiksniai

Analizuojant ekonominius veiksnius, pirmaisiai dėmesys atkreiptinas į socialinės apsaugos išlaidų dydį. Siekiant įvertinti Lietuvoje skiriamų pajamų dydį socialinei apsaugai, ganėtinai svarbu apžvelgti, kaip Lietuva atrodo tarp kitų valstybių, pagal skiriamų pajamų dalį socialinės apsaugos sričiai (žr. 3.1 pav.).

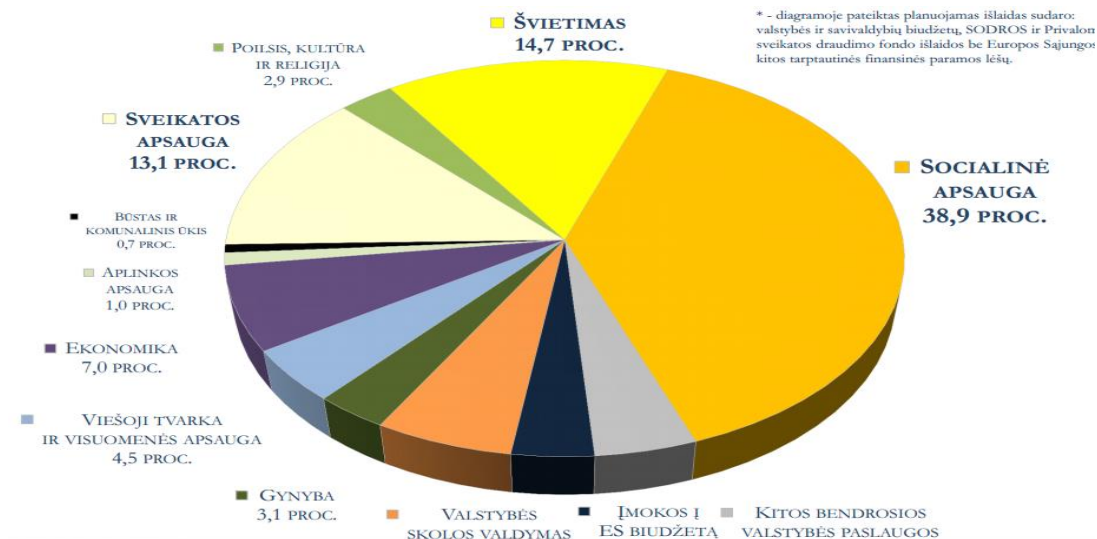

3.2 pav. Socialinės apsaugos išlaidos tenkančios vienam gyventojui (2011).

Šaltinis: Eurostat duomenys (2014).

Kaip matyti iš pateikto paveiksluko lyginant kitų šalių ir Lietuvos skiriamų pajamų dalį socialinei apsaugai, matyti, kad Lietuvoje socialinės apsaugos išlaidos nėra tokios didelės. Tačiau

lyginant išlaidas pagal valdymo sritis pastebima, kad Lietuvoje didžiausią dalį išlaidų sudaro socialinė apsauga (žr. 3.2 pav.).

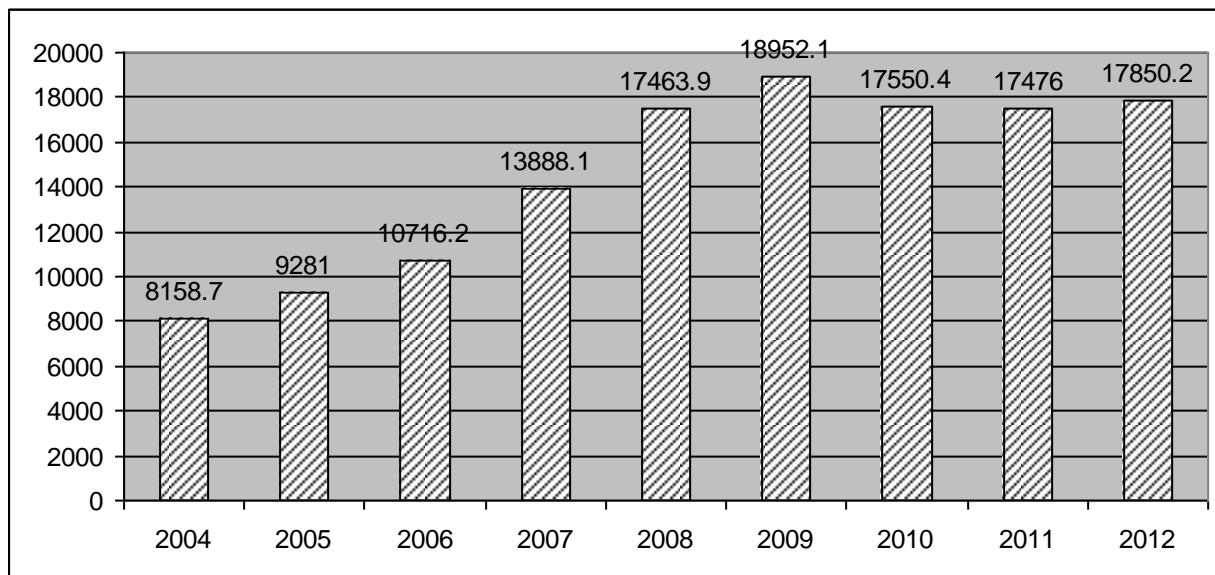

3.3 pav. Valstybės išlaidos pagal valdymo sritis (2014).

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Finansų ministerija.

Kaip matome iš pateikto paveikslo 2014 m. planuojama, kad didžiausią valstybės išlaidų dalį sudarys socialinė apsauga, kurios išlaidos sieks net 38,9 proc. Galima teigti, kad vyriausybė skiria didelę dėmesį tiek socialinės paramos valdymui, tiek jos finansavimui.

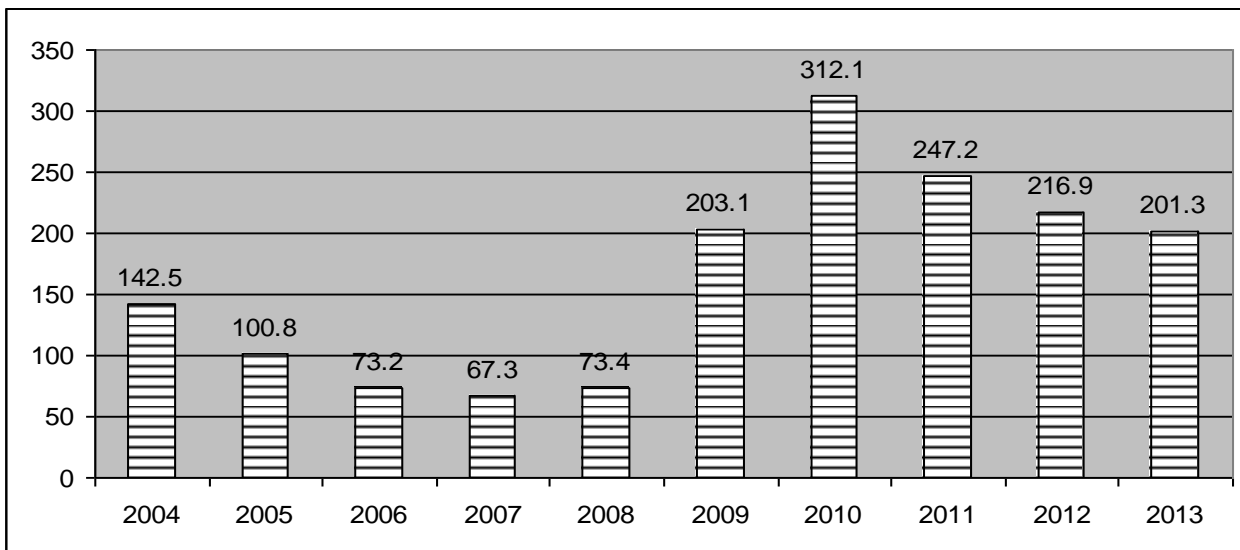
Apžvelgiant keliolikos metų išlaidas skirtas socialinei apsaugai, matome, kad socialinės apsaugos išlaidų suma nuo 2004 m. sparčiai augo. Didžiausia išlaidų suma pastebėtina 2009 m. tai turbūt lėmė ekonominės krizės poveikis (žr. 3.3 pav.).

3.4 pav. Socialinės apsaugos išlaidos išmokoms, tūkst. (2004 – 2013).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis.

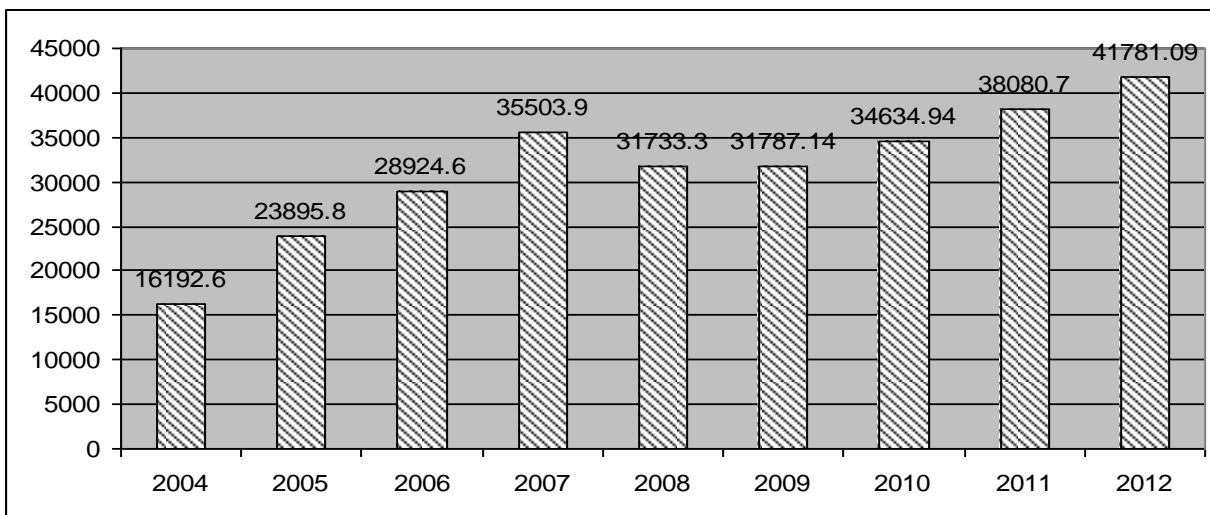
Vienas iš svarbesnių rodiklių įtakančių socialinės paramos valdymą – tai bedarbių skaičius. Kaip matome iš pateikto paveikslo (žr. 3.4 pav.) bedarbių skaičiaus kitimas 2008 m. pasireiškė staigiu didėjimu, kuris tiesiogiai galėjo įtakoti piniginės socialinės paramos gavėjų skaičiaus didėjimą.

3.5 pav. Registruoti bedarbiai, tūkst. (2004 – 2013).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis.

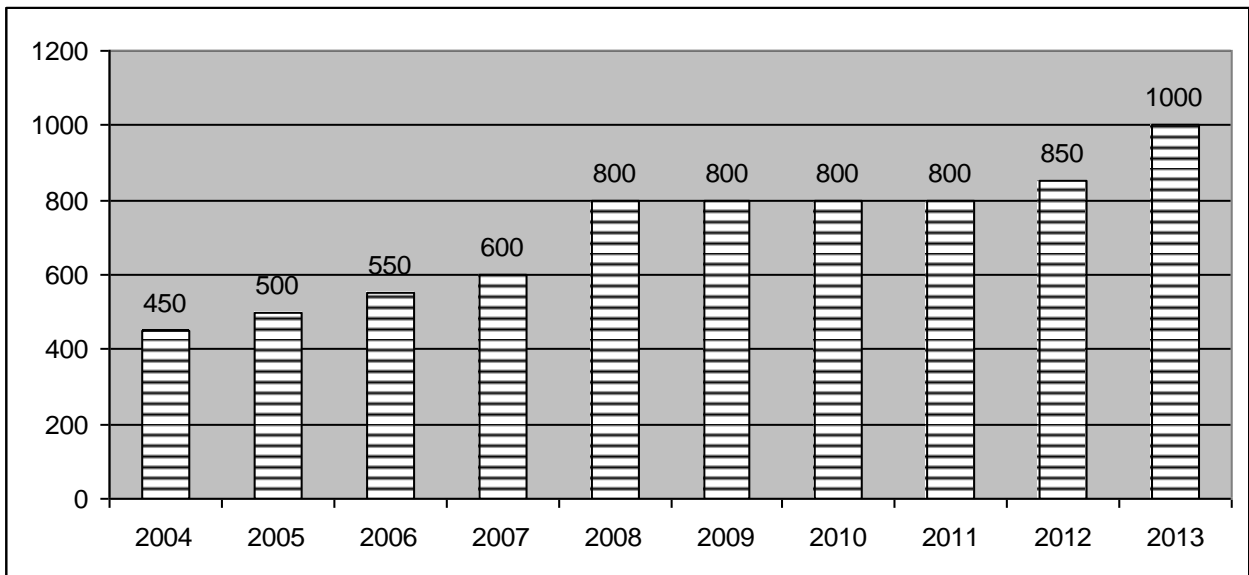
Kaip matyti iš žemiau pateikto paveikslo (žr. 3.5 pav.) užsienio šalių investicijos didėja, tai suteikia pozityvių prognozių, kad yra galimybė naujų darbo vietų kūrimui, taip mažinant bedarbių ir piniginės socialinės paramos gavėjų skaičių.

3.6 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, mln. litų (2004 – 2012).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis.

Kitas vienas iš svarbiausių rodiklių turinčių didžiausią įtaka piniginės socialinės paramos valdymui – tai minimalios mėnesinės algos pokytis. Kaip matoma iš pateiktos diagramos (žr. 3.6 pav.) pastebima didėjimo tendencija. Todėl galima daryti prielaidą, kad paramos gavėjų turėtų mažėti, nes paramos gaunančiųjų asmeninės pajamos turėtų didėti.

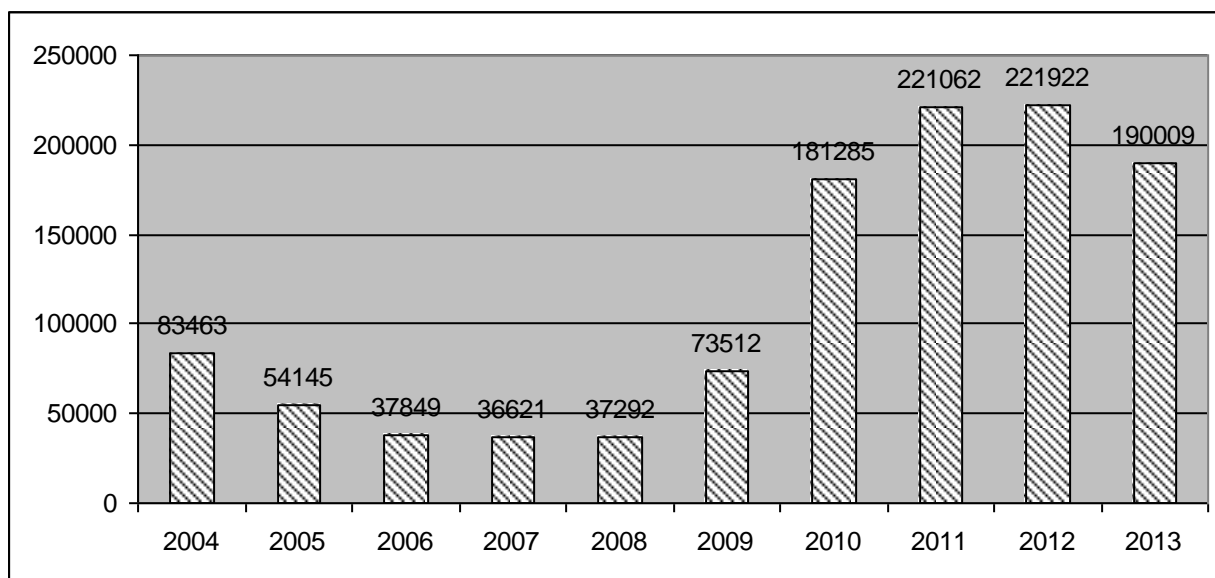
3.7 pav. Minimalioji mėnesinė alga (2004 – 2013).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis.

Socialiniai veiksniai

Vienas iš labiausiai socialinių veiksnių turinčių įtakos piniginės socialinės paramos valdymui – tai skurdo rizikos rodiklis. Pagal Lietuvos Statistikos departamento duomenis, skurdo rizikoje dažniausiai atsiduria vaikai iki 18 metų. Vaikų iki 18 metų skurdo rizikos lygis 2012 m. buvo 20,8 procento ir palyginti su 2011 m., sumažėjo 4,4 procentinio punkto. Labai padidėjo 65 metų ar vyresnio amžiaus asmenų skurdo rizikos lygis, 2012 m. jis sudarė 18,7 procento (2011 m. – 9,7 %). (Oficialios statistikos portalas, 2014).

Kaip matyti iš pateikto paveikslo (žr. 3.7 pav.), pastebimas didelis socialinės pašalpos gavėjų skaičiaus didėjimas. Socialinė pašalpa yra viena iš paklausiausių socialinės apsaugos paslaugų, todėl jos valdymui yra skiriama daugiausia pajamų.

3.8 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius (2004 – 2013).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Oficialios statistikos portalo duomenis.

Technologiniai veiksniai

Informacinės visuomenės plėtra ir informacinių bei komunikacijos technologijų galimybės ne tik leidžia mažinti darbo sąnaudas, paspartinti darbo procesus, bet ir patobulinti teikiamų paslaugų kokybę. Pasitelkiant į pagalbą informacines technologijas atsiranda galimybė operatyviai keistis informacija ir duomenimis su kitomis institucijomis. Vis didesnė gyventojų dalis turi galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis, komunikacinėmis priemonėmis, o tai skatina klientų aptarnavimo ir paslaugų teikimo modernizavimą.

Siekiant palengvinti socialinės paramos teikimą, naudojama programa „PARAMA“. Socialinės paramos apskaitos sistema „PARAMA“ skirta Lietuvos Respublikos miestų ir rajonų savivaldybių socialinės paramos institucijoms. Pagrindinės sistemos funkcijos – informacijos apie gyventojams reikalingą ir skiriamą socialinę paramą įvedimas, kaupimas, saugojimas ir apskaita. Šioje sistemoje realizuotos kompiuterizuotos darbo vietos įgalina socialinės paramos institucijų darbuotojus naudotis bendra informacija, kurios pagrindu savivaldybės gyventojams skiriamos ir išmokamos socialinės išmokos, teikiama kita socialinė parama. Be to, sistemoje realizuota socialinių išmokų mokėjimo dokumentų formavimo, buhalterinių bei statistinių suvestinių, įvairių pažymų ir sąrašų formavimo, duomenų apsikeitimo su Socialinės paramos informacine sistema (SPIS) bei kitos funkcijos (UAB NEVDA informacinės sistemos, 2014).

Apibendrinant atliktą PEST analizę galima teigti, kad didžiausią įtaką piniginės socialinės paramos valdymui turi politiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai, tačiau negalima atmesti ir technologinių, kurie palengvina paramos teikimo procesą.

4.1.2. Teisinės bazės analizė

Europos Sąjungos sveikatos teisiniai dokumentai, reglamentuojantys socialinę apsaugos sistemą. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą šalyje pradėjo galioti teisės aktai, kurie turi įtakos valdant socialinę apsaugos sistemą. Dokumentuose numatomi pagrindiniai principai bei mechanizmai, kurie apibrėžia socialinės apsaugos sistemų taikymą šalių narių piliečiams, persikeliantiems Bendrijoje. Daugiausia tai įtakoja būtinios pagalbos suteikimą šalių narių piliečiams kitose šalyse narėse, laikinai arba ilgam persikėlusiu gyventi į kitas šalis nares socialinių paslaugų teikimą ir apmokėjimą už šias paslaugas (Dulskis, 2005).

Pagrindiniai ES teisės dokumentai reglamentuojantys socialinės apsaugos sistemos valdymą:

- Europos socialinė chartija. Europos socialinėje chartijoje numatyta – šalys siekdamos užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta teisė į socialinę paramą įsipareigoja: užtikrinti, kad kiekvienas asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų pragyvenimui ir kuris negali gauti tokių lėšų savo pastangomis ar iš kitų šaltinių, ypač iš socialinės apsaugos sistemos, gautų reikiamą paramą (Žin., 2001, Nr. 49-1704).

- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo. Šis reglamentas taikomas visiems teisės aktams, kurie apima šias socialinės apsaugos sritis: ligos išmokas; motinystės ir lygiavertės tėvystės išmokas; invalidumo išmokas; senatvės išmokas; maitintojo netekimo išmokas; išmokas dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų; išmokas mirties atveju; bedarbio išmokas; priešpensines išmokas; išmokas šeimai.

- 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką. Šis reglamentas numato anksčiau minėto reglamento įgyvendinimo tvarką, todėl galima teigti, kad analizuodami reglamento Nr. 1408/71 nuostatas, galime teikti išvadas dėl abiejų reglamentų.

Lietuvos įstatymai ir teisės aktai reglamentuojantys piniginės socialinės paramos valdymą. Vienas pagrindinių valstybės teisės dokumentų reglamentuojančių pagrindines

socialines teisės- tai Lietuvos Respublikos konstitucija. Konstitucijos 52 straipsnyje numatyta, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.

Kitas nemažiau svarbus teisės aktas- LR Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas (Žin., 1991, Nr. I-696). Šis įstatymas reguliuoja valstybinio socialinio aprūpinimo santykių pagrindus. Įstatyme nustatyta, kad valstybinio socialinio aprūpinimo sistema yra visuomenės socialinio aprūpinimo pagrindas, o greta šios sistemos valstybėje gali egzistuoti įvairios visuomenės ir privačios socialinio aprūpinimo sistemos, kurių funkcionavimą reguliuoja įstatymai, reglamentuojantys tų organizacijų ir įmonių veiklą.

Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymas (Žin., 2013, Nr. 126-6413) yra labai svarbus, nes jame nurodomos savivaldybių funkcijos, kurios apima pinigines socialinės paramos valdymą kaip savarankiškąją funkciją.

Vienas pagrindinių įstatymų reglamentuojančių pinigines socialinės paramos valdymą – tai Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (Žin., 2011, Nr. 155-7353) pagal kurį pinigine socialinė parama teikiama dviem modeliais: kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) ir kaip savarankiška savivaldybių funkcija. Šios reformos tikslas suteikti daugiau galių savivaldybėms teikiant pinigine socialinę paramą, taip siekiant efektyvesnio ir skaidresnio paramos valdymo. Taip pat nemažiau svarbus yra ir Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2013, Nr. 126-6414), pagal kurį nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų teikimas savivaldybėms perduota kaip savarankiškoji funkcija, siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą.

LR Seimas 2013 m. gegužės 16 d. priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 2, 3, 7, 9, 10, 16, 17, 21, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą (Žin., 2013, Nr. 57-2861). Pagrindiniai pakeitimai įtakojantys pinigines socialinės paramos valdymą, nurodyti šiame įstatyme apima papildomos socialinės pašalpos ir kompensacijų skyrimo, pašalpos neskyrimo tvarką, bei numato priežastis leidžiančias asmenims skirti pinigine socialinę paramą. Įstatymo straipsnių pakeitimuose numatoma ir savivaldybių administracijos pareigos skirstant pinigine socialinę paramą.

Akmenės rajono savivaldybės teisės aktai ir dokumentai reglamentuojantys pinigines socialinės paramos valdymą. Pagrindinis Akmenės rajono savivaldybės teisinis dokumentas reglamentuojantis pinigines socialinės paramos valdymą – Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Akmenės rajono savivaldybės gyventojams teikimo vykdant

savarankišką savivaldybės funkciją tvarkos aprašas (Akmenės rajono savivaldybės sprendimas, 2013, Nr.T-165). Jame numatyti pagrindiniai aspektai kam, kokiais atvejais ir kaip turi būti teikiama pinigine socialine parama, kurią sudaro socialinės pašalpos skyrimas, kompensacijos už būsto šildymo, geriamojo vandens ir karšto vandens išlaidas. Taip pat numatytos ir paramos gavėjų pareigos siekiant gauti pinigine socialine paramą.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 23 str. 2 d. 1 punkte (Žin., 2011, Nr. 155-7353) numatyta, kad savivaldybės turi teisę darbingus nedirbančius ar nesimokančius darbingo amžiaus asmenis, gaunančius pinigine socialine paramą ir nedalyvaujančius aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pasitelkti visuomenei naudingai veiklai atlikti. Remiantis šiuo straipsniu Akmenės rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. T-143 „Dėl Akmenės rajono savivaldybės gyventojų telkimo visuomenei naudingai veiklai atlikti ir veiklos organizatorių paskyrimo“. Šiame įsakyme numatoma asmenų paskyrimo visuomenei naudingai veiklai atlikti tvarka, bei socialinės paramos skyriaus ir rajono seniūnijų seniūnų pareigos organizuojant šią veiklą.

Kitas nemažiau svarbus teisinis dokumentas – tai Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas (Akmenės rajono savivaldybė, 2014, Nr. T-94 (E)) „Dėl Akmenės rajono savivaldybės 2014 metų biudžeto patikslinimo, asignavimų perskirstymo ir perkėlimo“. Šiame sprendime svarbiausi aspektai susiję su pinigine socialine paramos valdymu – tai pajamų paskirstymas socialinės apsaugos plėtojimui, skurdo bei socialinės atskirties mažinimui. Numatyta, kad iš valstybės skirtų bendrųjų dotacijų kompensacijos savivaldybės biudžetui bus skiriama: socialinėms pašalpoms – 775,8 tūkst. Lt., kompensacijoms: socialinei paramai pinigais už išlaidas būstui šildyti (centralizuotai) 38,3 tūkst. Lt, už išlaidas būstui šildyti (kt. energijos ir kuro rūšimis) 5,9 tūkst. Lt, šaltam vandeniui ir nuotekoms 2,1 tūkst. Lt, karštam vandeniui 68,5 tūkst. Lt,

Apibendrinant atliktą teisinės bazės analizę galima teigti, kad Akmenės rajono savivaldybė naudojasi suteikta galimybe pačiai organizuoti pinigine socialine paramos valdymą savo teritorijoje, tiek kiek jos nereglamentuoja kiti Lietuvos ir Europos Sąjungos teisiniai dokumentai.

4.1.3. SSGG analizė

Išanalizavus teisinę bazę bei apžvelgus piniginės socialinės paramos valdymo situaciją Lietuvoje, pateikiama piniginės socialinės paramos valdymo SSGG analizė. Analizėje pateikiamos piniginės socialinės paramos valdymo *stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės*.

Stiprybės.

1. Išgaliojus naujai piniginės socialinės paramos valdymo struktūrai savivaldybėms suteikiama daugiau savarankiškumo ir veiklos galimybių.

Pagal Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą (Žin., 2011, Nr. 155-7353) piniginės socialinės paramos teikimas savivaldybėms perduotas kaip savarankiška savivaldybių funkcija, todėl savivaldybės turi teisę patvirtinti paramos teikimo tvarkos aprašus, kuriuose numatytų paramos skyrimo tvarką. Savivaldybių pasitvirtintuose piniginės socialinės paramos teikimo aprašuose numatomos operatyvus griežtesnių sąlygų socialinei pašalpai įgyvendinimas (pvz., pašalpos mažinimas ilgalaikiams gavėjams).

2. Piniginės socialinės paramos teikimas kaip savarankiška savivaldybių funkcija, suteikia didesnes galimybes savivaldybėms skatinti seniūnijų, bendruomenių aktyvumą socialinės paramos organizavime.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 23 str. 2 d. 5 punkte (Žin., 2011, Nr. 155-7353) numatyta, kad savivaldybės turi teisę pasitelkti bendruomeninių organizacijų ir (ar) religinių bendruomenių, ir (ar) religinių bendrijų, ir (ar) kitų nevyriausybinių organizacijų atstovus ir (ar) gyvenamosios vietovės bendruomenės narius, ir (ar) seniūnaičius, ir (ar) kitus suinteresuotus asmenis dalyvauti svarstant klausimus dėl piniginės socialinės paramos skyrimo. Remiantis šiuo straipsniu savivaldybės seniūnijose sudaromos socialinės paramos komisijos.

3. Įdiegtos šiuolaikinės technologijos leidžia efektyviau bendrauti, greičiau gauti, skleisti, keisti reikalinga informacija.

Siekiant palengvinti socialinės paramos teikimą, naudojama programa „PARAMA“. Socialinės paramos apskaitos sistema „PARAMA“ skirta Lietuvos Respublikos miestų ir rajonų savivaldybių socialinės paramos institucijoms. Pagrindinės sistemos funkcijos – informacijos apie gyventojams reikalingą ir skiriamą socialinę paramą įvedimas, kaupimas, saugojimas ir apskaita.

4. Piniginės socialinės paramos gavėjų skatinimas išlikti aktyviais darbo rinkos dalyviais.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 10 str. (Žin., 2011, Nr. 155-7353) numatyta, kad bendrai gyvenantiems asmenims papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos kai bent vienas iš bendrai gyvenančių asmenų įsidarbina.

Silpnybės

1. *Didelė finansinė našta savivaldybėms.* Esant faktinio lėšų socialinei paramai poreikio nukrypimams nuo planuoto, vienos savivaldybės gali pristigti lėšų socialinei paramai (tuomet gali tecti skolintis), kai kitos tuo pat metu gali turėti lėšų perteklių (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

2. *Socialinės paramos teikimo komisijų nariams trūksta žinių susijusių su piniginės socialinės paramos teikimu.* Nors bendruomenės narių bei nevyriausybinų organizacijų (toliau - NVO) įtraukimas į paramos teikimą padeda sumažinti nepagrįstų išmokų atvejų skaičių, tačiau vietos bendruomenių ir NVO atstovai neturi pakankamai kompetencijų paramos teikimui. Tokiu būdu, paramos taiklumo maksimizavimas, sprendimus įtakojant profesinio pasirengimo neturintiems bendruomeninių organizacijų atstovams, gali sumažinti socialinės paramos prieinamumą (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

3. *Dėl pajamų diferencijavimo nukenčia daugiavaikės šeimos.* Pajamų diferencijavimas įtakoja visos šeimos asmenų pilnavertišką poreikių patenkinimą. Taikant, pajamų diferencijavimą labiausiai nukenčia daugiavaikės šeimos, dėl nevisapusiškos pagalbos, negalinčios pilnai patenkinti savo poreikių.

Galimybės

1. *Tobulinant komisijos veiklą praveisti trumpą instruktažą supažindinant, su socialinio darbo pagrindais.* Pagrindinis veiksnys įtakojantis, kai kurių komisijos narių pasyvumą – tai žinių trūkumas socialinio darbo srityje. Todėl norint, kad komisijos nariai aktyviau įsitrauktų į gyvenimo ir būties sąlygų tikrinimus, būtų reikalingas trumpas instruktažas, kurio metu pateikiami pagrindai dirbant socialinio darbo srityje.

2. *Piktnaudžiavimo pinigine socialine parama kontroliavimo funkcijos pasidalinimas su kitomis institucijoms (Valstybinei mokesčių inspekcijai, Darbo biržai, Darbo inspekcijai ir kt.).* Kadangi pagrindinės priežastys, ribojančios savivaldybių galimybes taikliau skirstyti piniginę socialinę paramą – neregistruotos ekonominės veiklos paplitimas ir gyvenamosios vietos deklaravimo tvarkos pažeidimai, rekomenduojama mažinant piktnaudžiavimą socialine parama atsakomybę paskirstyti kelioms institucijoms, į kurių kompetenciją įeina kova su neregistruota

ekonomine veikla paplitimas ir gyvenamosios vietos deklaravimo tvarkos pažeidimais (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

3. *Stiprinti socialinės pašalpus gavėjų socialinės ir ekonominės integracijos priemones.* Rekomenduojama darbingus socialinės pašalpus gavėjus išskirti kaip papildomai remiamų darbo rinkoje asmenų grupę. Visuomenei naudingą veiklą integruoti į viešųjų darbų programą (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

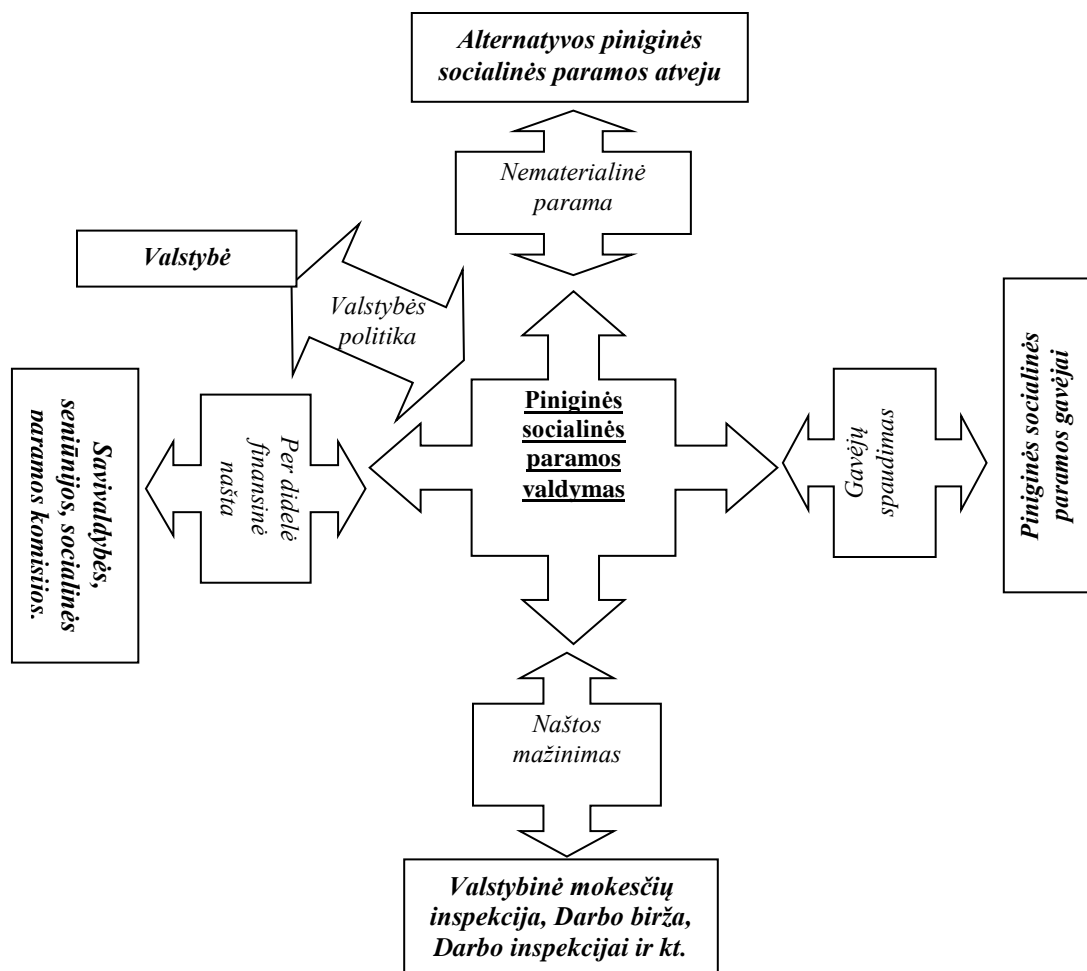
Grėsmės

1. *Netikslingas nepanaudotų lėšų (skirtų piniginei socialinei paramai) panaudojimas – skurdo lygio didinimas.* Nepanaudotos socialinės paramos lėšos neretai nukreipiamos su socialine parama nesusijusioms savivaldybių reikmėms, kas gali padidinti skurdo savivaldybėse lygį (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

2. *Decentralizuotas socialinės paramos finansavimas sudaro galimybes didėti regioniniams skirtumams.* Atskirų savivaldybių finansinės galimybės teikti piniginę socialinę paramą yra skirtingos, skirtingi ir socialinės paramos poreikiai. Paprastai didesnis paramos poreikis yra savivaldybėse, kurių finansinės galimybės yra mažesnės, nes jose mažesnis ekonominis aktyvumas, didesnis nedarbas, mažesni atlyginimai, o tai reiškia ir mažesnės pajamas iš gyventojų pajamų mokesčio. Todėl decentralizuotas socialinės paramos finansavimas sudaro prielaidas didėti regioniniams skirtumams, nes kiekviena savivaldybė skiria išteklius socialinei paramai pagal savo prioritetus, kriterijus bei išteklius (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).

4.1.4. Piniginės socialinės paramos valdymo penkių konkurencinių jėgų modelis, pagal M. Porter

Siekiant išsiaiškinti kokios pagrindinės jėgos veikia piniginės socialinės paramos valdymą buvo sudarytas piniginės socialinės paramos valdymo penkių konkurencinių jėgų modelis (žr. 3.8 pav.), pagal 1.4.2 poskyryje aptartą M. Porterio modelį.

3.9 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo penkių konkurencinių jėgų modelis, pagal M. Porter .

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Porter, 1998.

Šiame modelyje išskiriamos penkios pagrindinės veikiančios jėgos, lemiančios piniginės socialinės paramos valdymą:

- *pagalbininkai*. Pagalbininkus galima suprasti, kaip kitų institucijų (pvz. Daro biržos) bei darbdavių suteikiama pagalba, mažinant piniginės socialinės paramos valdymo naštą (t.y. naujų darbo vietų kūrimas, bei aktyvesnė pagalba asmenų įsidarbinimo atveju);
- *Pakaitalai* – tai alternatyvos piniginės socialinės paramos atveju, tai tokios kaip pagalba maisto produktais, drabužiais ir kitomis reikalingomis prekėmis, socialinėmis kortelėmis, maitinimo talonais, apmokant vaikų (įvaikių) maitinimo išlaidas mokyklose ar dienos centruose, apmokant suaugusių asmenų gydymosi nuo priklausomybių ligų išlaidas ir kitais savivaldybės tarybos nustatytais būdais (Žin., 2011, Nr. 155-7353) tiekėjai.

- *Teikėjai*. Šiame modelyje tiekėjai įvardinami – savivaldybės, seniūnijos, socialinės paramos komisijos, kurios yra atsakingos už pinigines socialinės paramos valdymą;
- *Piniginės socialinės paramos gavėjai* atitinka M. Porterio modelyje įvardintus pirkėjus, kurie suinteresuoti gauti siūloma prekę, šiuo atveju pinigine socialine parama;
- *Valstybės institucijos*. Ši jėga apima vyriausybės ir seimo organizuojamą ir vykdomą socialinę politiką, kuri priklauso nuo jų priimamų sprendimų bei leidžiamų įstatymų, teisės aktų.

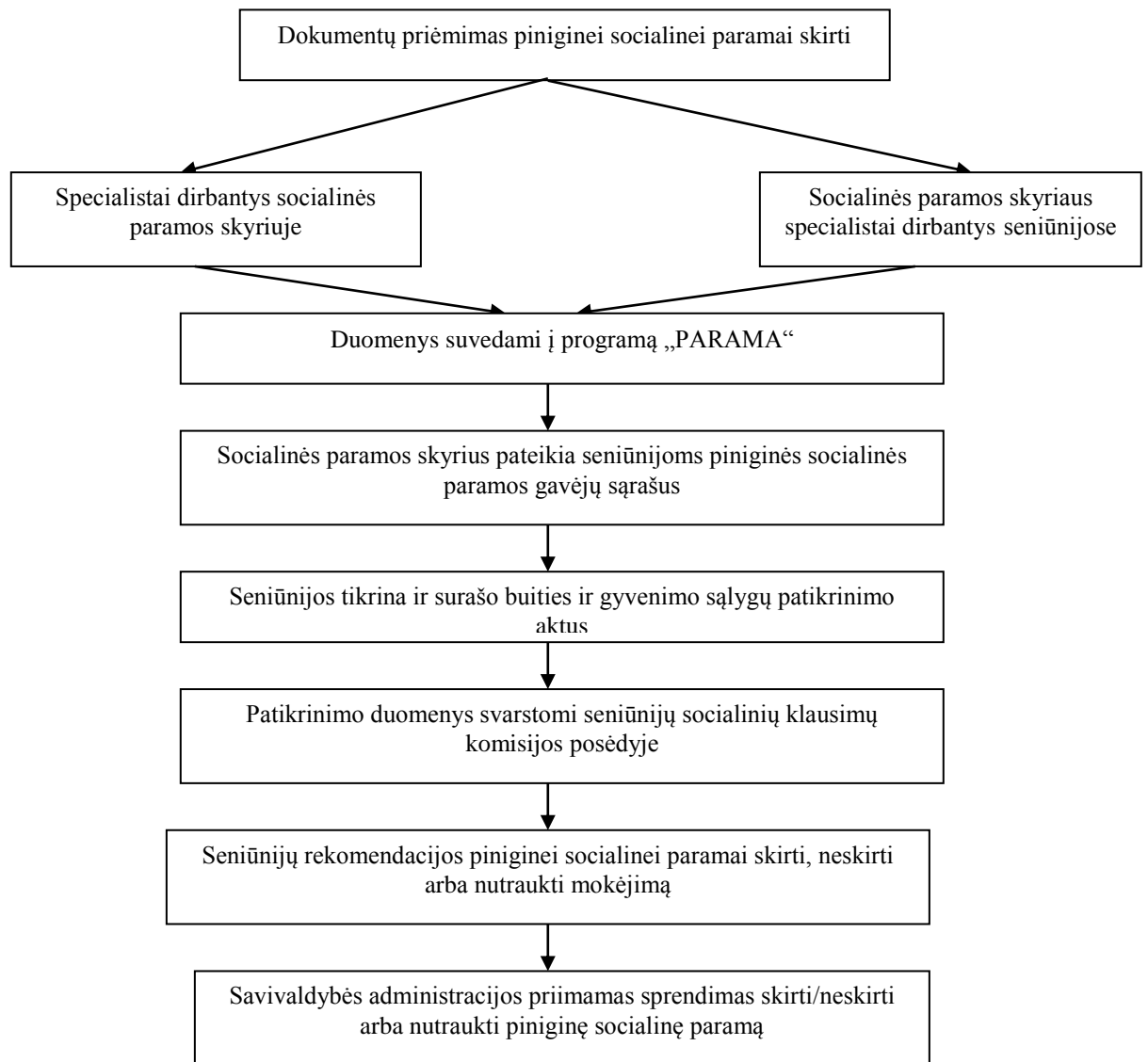
Apibendrinant galima teigti, visos modelyje pateiktos jėgos yra tarpusavyje susijusios, kiekvienos jėgos daromas poveikis turi tam tikros įtakos ir kitai jėgai (pvz.: pagalbininkai sudarydami tinkamas sąlygas naujų darbo vietų kūrimui, sumažina paramos gavėjų spaudimą teikėjams, tuo atveju sumažėja ir finansinė našta paramos teikėjams). Taigi galima teigti, kad šis sudarytas modelis sudaro galimybes įvertinti kokios išorinės jėgos ir kokiais būdais įtakoja pinigines socialinės paramos valdymą bei leidžia įvertinti šiame modelyje dalyvaujančių jėgų poveikį viena kitai.

4.2. Situacijos Akmenės rajono savivaldybėje analizė

Akmenės rajono savivaldybė – tai Lietuvos šiaurės vakaruose esanti savivaldybė ir priklausanti Šiaulių apskričiai. Savivaldybės teritorija vakarinėje dalyje ribojasi su Mažeikių r. sav., šiaurinėje – su Latvijos Respublikos teritorija, rytinėje – Joniškio r. sav., pietrytinėje – Šiaulių r. sav. bei pietvakarinėje – Telšių r. sav. Akmenės rajono savivaldybės plotas 844 kvadratiniai kilometrai, gyventojų skaičius 22 833 (Lietuvos statistikos departamento tinklalapis). Savivaldybėje yra 3 miestai – Akmenė, Venta, Naujoji Akmenė, du miesteliai – Kruopių ir Papilės bei 165 kaimai. Akmenės rajono savivaldybės teritorija suskirstyta į 6 seniūnijas (Akmenės rajono savivaldybės 2010-2015 metų strateginis plėtros planas).

Kaip jau buvo minėta, kad nuo 2012 m. iki 2014 m. vykdomas pilotinis projektas pinigines socialinės paramos teikime, kuris paremtas 2011 m. gruodžio 1 d. Seime priimtu naujos redakcijos Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu. 2011 m. rugsėjo 28 d., Akmenės rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą (Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-210), kuriuo pritarė Akmenės rajono savivaldybės dalyvavimui pilotiniame projekte, kurio tikslas buvo savivaldybėms perduoti pinigines socialinės paramos valdymą kaip savarankiškąją funkciją. Akmenės rajono pinigines

socialinės paramos skyrimo struktūrą sudaro 8 etapai, prie kurių priskiriami ir socialinės paramos teikimo komisijų parengti buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktai (žr. 4.1 pav.).

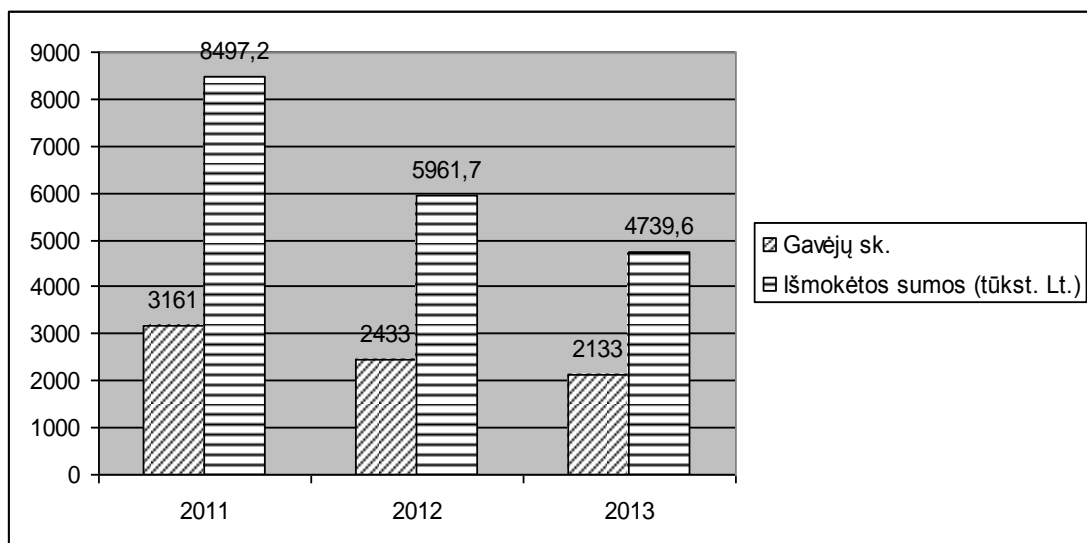

4.1 pav. Piniginės socialinės paramos teikimo etapai
Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės, Socialinės paramos skyrius.

Siekiant įvertinti pilotinio projekto rezultatus bus apžvelgti kelių metų statistiniai duomenys susiję su piniginės socialinės paramos teikimu.

Analizuojant 2012 – 2013 m. Akmenės rajono savivaldybės veiklos ataskaitas pastebimos teigiamos tendencijos – mažėja paramos gavėjų skaičius ir piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejų.

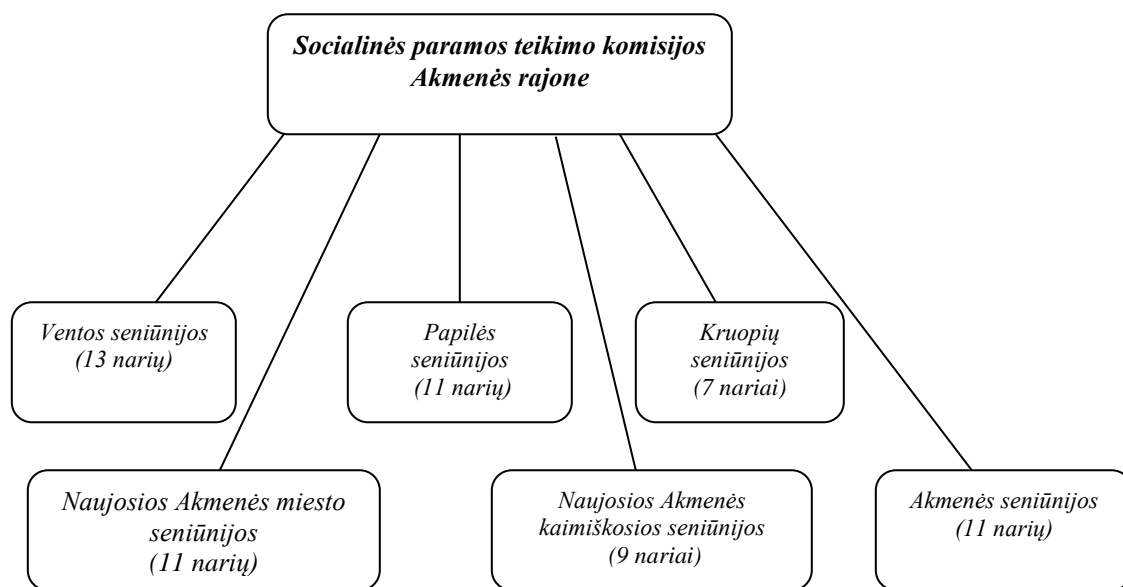
Vertinant keletos metų rezultatus, pastebimi dideli piniginės socialinės pašalpos gavėjų ir išmokėtų sumų pokyčiai (žr. 4.2 pav.).

4.2 pav. Socialinės pašalpos gavėjų ir išmokėtų sumų pokyčiai

Šaltinis: . Akmenės rajono savivaldybės veiklos ataskaita, 2013.

Tokiam socialinės pašalpos gavėjų sumažėjimui labiausiai įtakos galėjo turėti sudarytų seniūnijų socialinių klausimų komisijų veikla. Akmenės rajone yra sudarytos šešios komisijos (žr. 4.3 pav.).

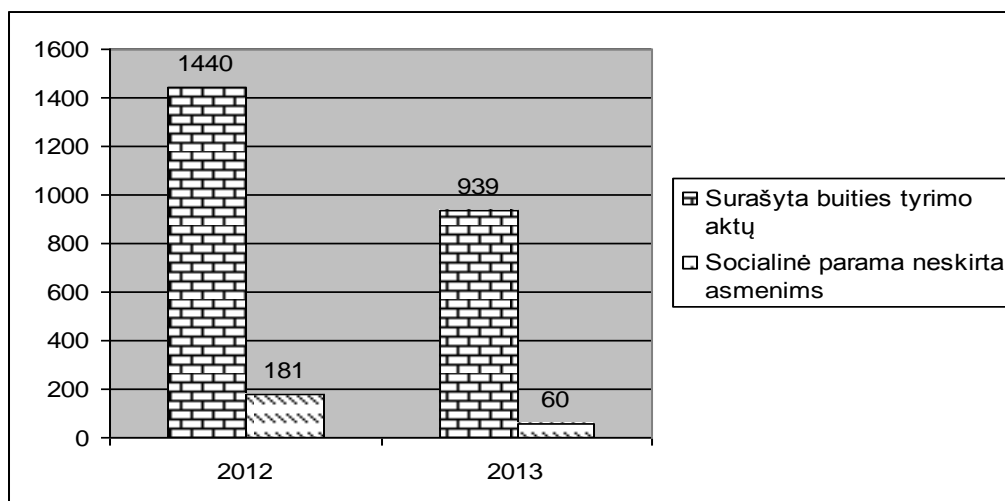
4.3 pav. Akmenės rajone Socialinės paramos teikimo komisijų sudėtis

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės, Socialinės paramos skyrius.

Kiekviena seniūnija turi atskirą komisiją, kurią sudaro įvairūs seniūnijos gyventojai, pradedant nuo bendruomenės pirmininkų, baigiant ambulatorijos ar mokyklų darbuotojais. Šių

komisijų vienas iš pagrindinių tikslų – tai socialinės paramos gavėjų buities sąlygų tikrinimas, kurių pasėkoje rengiamos rekomendacijos Akmenės rajono savivaldybei siūlant skirti/neskirti socialinę pašalpą.

Vertinant kelių metų duomenis pastebima aktyvi socialinių klausimų komisijų veikla (žr. 4.4 pav.)

4.4 pav. Socialinių klausimų komisijų veikla

Šaltinis: . Akmenės rajono savivaldybės veiklos ataskaita, 2013.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų labiausiai socialinių klausimų komisijos veikla pastebima pirmaisiais metais (2012 m.), kai buvo pradėtas įgyvendinti piniginės socialinės paramos pilotinis projektas.

Vienas iš svarbiausių piniginės socialinės paramos teikimo principu – tai socialinės pašalpos gavėjų motyvacijos skatinimas likti aktyviais darbo rinkos dalyviais. Viena iš pagrindinių priemonių, siekiant asmenis skatinti išlikti aktyviais darbo rinkos dalyviais – tai papildomos socialinės pašalpos skyrimas. Lyginant 2012 m. ir 2013 m. pastebimas spartus papildomos išmokos įsidarbinus gaunančių asmenų skaičiaus didėjimas. 2012 m. Akmenės rajono savivaldybėje buvo skirta papildoma išmoka įsidarbinus tik 7 asmenims, o 2013 m. galimybe gauti papildomų lėšų įsidarbinus pasinaudojo net 62 asmenys.

Kitas svarbus aspektas, dėl kurio vis dar kyla daugumos paramos gavėjų nepasitenkinimas – tai visuomenei naudingos veiklos atlikimas už piniginės socialinės paramos gavimą. 2012 metais Akmenės rajono savivaldybėje buvo išduota 4806 siuntimai atlikti visuomenei naudingą veiklą, tačiau 429 asmenys atsisakė atlikti jiems pavestus darbus. 2013 m. asmenų atsisakiusių atlikti visuomenei naudingą veiklą buvo 296 iš 4422 išduotų siuntimų.

Apžvelgus pagrindinius rodiklius, leidžiančius įvertinti pinigines socialinės paramos projekto rezultatus galima teigti, kad naujos reformos įgyvendinimas Akmenės rajono savivaldybėje yra efektyvus. Pastebimas ženklus pinigines socialinės paramos gavėjų sumažėjimas, taip pat socialinių klausimų komisijų dėka pinigines socialinės paramos skyrimas tapo daug tikslesnis.

4.3 Informantų nuostatų analizė

Siekiant išsiaiškinti esamą situaciją pinigines socialinės paramos valdymo sistemoje ir numatyti pinigines socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptis buvo apklausti 6 informantai.

Institucinės struktūros tinkamumas.

Norint įvertinti pinigines socialinės paramos institucinės struktūros tinkamumą informantams buvo pateikti keli klausimai susiję su modelio vertinimu (žr. 4.1 lentelę).

4.1 lentelė

Piniginės socialinės paramos valdymo struktūros vertinimas

Informantai	„Kaip vertintumėte pinigines socialinės paramos institucinę struktūrą?“	„Kaip manote ar įtrauktos visos reikalingos institucijos į paramos valdymą?“	„Kaip manote ar aiškiai apibrėžtos dalyvaujančių institucijų funkcijos paramos valdyme?“
I1	„Mano vertinimu manau, kad ši institucinė struktūra yra viena iš geriausių <...>“	„Manau, kad įtrauktos maksimaliai visos institucijoms<...>“	„Galbūt ne visada visos institucijos įvertina jų įtaką paramos valdyme“
I2	„Vertinant būtent mūsų savivaldybės institucinę struktūrą teikiant parama, vertinu teigiamai <...>“	„<...>vienas iš mūsų uždavinių buvo kiek įmanoma įtraukti visas suinteresuotas institucijas į paramos valdymą.“	„Vertinant būtent mūsų įtrauktas institucijas manau, kad tinkamai, nes projekto pradžioje buvo sudaryta darbo grupė, kurioje buvo aptariamas kiekvienos institucijos vaidmuo ir reikšmė paramos valdyme.“
I3	„Mano nuomone po reformos institucinė struktūra pagerėjo <...>“	„Sunku atsakyti ar visos institucijos yra įtrauktos“	„Manau, kad nėra tiksliai apibrėžtos institucijų funkcijos būtent paramos valdymo procese“
I4	„Vertinu teigiamai, nes naujas modelis davė teigiamus rezultatus.“	„Manau, kad įtrauktos visos institucijos“	4.1 lentelės tęsinys daugiau išsamių, nei esama savivaldybėms, kurios būdamos arčiau gali tinkamiau disponuoti paramos pinigais.“
I5	„Vertinu teigiamai“	„Aš manau, kad taip“	„Vienas turbūt iš pagrindinių veiksnių dėl ko institucijos neaktyviai dalyvauja paramos valdyme – tai, kad nėra aiškiai apibrėžtos jų funkcijos.“
I6	„Lyginant senojo modelio ir dabartinio modelio institucinę struktūrą, galėčiau teigti, kad pastebimi teigiami pokyčiai“	„Mano nuomone yra įtrauktos dauguma institucijų“	Manau ne, nes dauguma institucijų, siekia „atsikratyti“ joms suteikta atsakomybę<...>“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Remiantis 4.1 lentelės duomenimis galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdymo institucinė struktūra informantu atžvilgiu yra tinkama, tačiau yra pastebima ir trūkumų. Informantu teigimu, pagrindinis aspektas, kuris įtakoja tinkamą paramos valdymą – tai kitų institucijų funkcijų apibrėžties nebuvimas, kurio pasėkoje institucijos „<...> siekia „atsikratyti“ joms suteikiamos atsakomybės, motyvuodamos tuo, kad neįeina į jų funkcijas“. Kitas informantas teigia, „<...> jeigu teisiškai būtų įtvirtintos funkcijos ir atsakomybė tų institucijų, kurios įtrauktos į paramos valdymą, tai piniginės socialinės paramos valdymo kokybė pagerėtų ir būtų sulaukiam a didesnių rezultatų paramos teikime“. Apibendrinant galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdymo institucinė struktūra yra tinkama, tik nėra teisiškai įtvirtintos paramos valdyme dalyvaujančių institucijų funkcijos.

Siekiant išsiaiškinti su kokiais institucijomis socialinės paramos specialistai bendradarbiauja teikdami piniginę socialinę paramą buvo klausama: **„Su kokiais institucijomis/organizacijomis Jūs dažniausiai bendradarbiaujate teikdami piniginę socialinę paramą?“**. Dauguma apklaustųjų įvardijo net keletą institucijų su kuriomis dažniausiai bendradarbiauja (žr. 4.2 lentelę).

4.2 lentelė

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Informantai	Su kokiais institucijomis/organizacijomis Jūs dažniausiai bendradarbiaujate teikdami piniginę socialinę paramą?
I2	„Darbo birža <...> Taip pat bendradarbiaujama su Sodra, VĮ „Regitra“ ir kitomis įstaigomis.“
I3	„Darbo birža, Sodra, Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras“
I4	„Bendradarbiaujame su Sodra, Darbo birža, Nacionalinė mokėjimo agentūra, Regitra“
I5	„Darbo birža, Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras, Sodra, Socialinės paramos skyrius, Nekilnojamo turto registras“.
I6	„Darbo birža, Sodra, Nacionalinė mokėjimo agentūra, Nekilnojamo turto registras, Regitra, VšĮ „Emprekis“, Žemės ūkio transporto registras“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Kaip matyti iš informantų atsakymų pagrindinės institucijos, su kuriomis bendradarbiaujama – tai Darbo birža, Sodra, Nacionalinė mokėjimo agentūra ir Regitra.

Norint išsiaiškinti kaip vyksta pats bendradarbiavimas tarp minėtų institucijų, informantų buvo klausama: **„Kaip vertintumėte institucijų bendradarbiavimą piniginės socialinės paramos valdyme? Kaip manote ar bendradarbiavimas tarp institucijų yra aktyvus?“** Dauguma apklaustųjų teigiamai vertino patį bendradarbiavimą: „Vertinu labai teigiamai, nes tai

yra vienas iš būdų leidžiančių išspręsti iškilusius neaiškumus dėl paramos teikimo“. Tačiau ar pats bendradarbiavimas yra aktyvus, apklaustųjų nuomonės išsiskyrė. Vieni teigė jog, bendradarbiavimas yra „<...> aktyvus, tačiau ne visos institucijos linkusios noriai bendradarbiauti <...>“. Kitas informantas teigė jog, bendradarbiavimas „<...> nėra aktyvus<...>“, motyvuodamas tuo, kad „<...> dauguma institucijų pateikia tik informaciją susijusią su pinigine socialine parama, tačiau nesiima papildomų veiksmų <...>“.

Apibendrinant informantų nuomonę apie pinigines socialinės paramos institucinės struktūros tinkamumą, galima teigti, jog pati struktūra yra tinkama, tačiau trūkumai pastebimi pačios paramos modelio įgyvendinime.

Piniginės socialinės paramos valdymo efektyvumas.

Šis klausimų blokas apima klausimus susijusius paramos valdymo modelio efektyvumu. Efektyvumas šiame darbe yra traktuojamas kaip rezultato pasiekimas, pasinaudojant minimaliomis sąnaudomis ir racionaliai panaudojant turimus išteklius. Čia ištekliai įvardijami tiek materialiniai, tiek žmogiškieji.

Viena iš naujovių įgyvendinant pinigines socialinės paramos naująjį valdymo modelį – tai galimybė pasitelkti bendruomeninių organizacijų, religinių bendruomenių ir kitus suinteresuotus asmenis dalyvauti svarstant klausimus dėl pinigines socialinės paramos. Todėl siekiant įvertinti šios naujovės naudą buvo informantų klausiama: **„Kokia Jūsų nuomonė apie nuostatą numatančią, pasitelkti bendruomeninių organizacijų ir (ar) religinių bendruomenių, ir (ar) kitus suinteresuotus asmenis dalyvauti svarstant klausimus dėl pinigines socialinės paramos skyrimo?“** Visi informantai vienareikšmiškai teigiamai vertina bendruomenės narių ir kitų asmenų įtraukimą į pinigines socialinės paramos valdymą. Savo nuomone jie grindžia tuo, kad „<...> tai viena iš esminių priemonių leidžiančių bent minimaliai kontroliuoti asmenų piktnaudžiavimą teikiama parama <...>“, ir kad „<...> jie geriausiai žino apie savo gyventojus ir jų gyvenimo sąlygas<...>“. Nors visi apklaustieji pritarė galimybei pasitelkti bendruomenės narius svarstant paramos klausimus, tačiau dauguma jų pabrėžė, kad asmenys turėtų būti atrenkami atidžiai: „<...> reikėtų numatyti tam tikras nuostatas, kuriomis remiantis būtų sudaromos komisijos <...>“.

Siekiant išsiaiškinti ar pinigine socialinė parama skiriama tikslingai informantams buvo pateiktas teiginys vertinimui (žr. 4.3 lentelę).

Teiginio vertinimas

Informantai	Kaip vertintumėte teiginį – piniginės socialinės paramos ištekliai naudojami taupiai, nukeliauja tiems, kam reikia, nes piktnaudžiavimo atskleidimo atveju tų pačių išteklių užtenka didesniai skaičiui žmonių, kurio pasėkoje mažinamas skurdas ir socialinė atskirtis.
I2	„Vertinu teigiamai, nes kaip ir rodo rezultatai piktnaudžiavimo atvejų yra nemažai, tačiau galima pasidžiaugti, kad jų atskleista taip pat ganėtinai daug. Galima teigti, kad piniginė socialinė parama yra skiriama vis tikslingiau“.
I3	„Vertinu teigiamai, kadangi pasitelkiant kitas institucijas tarsi sukuriama kontrolės sistema, kuri leidžia kontroliuoti paramos teikimą <...>.“
I4	„Vertinu teigiamai, nes šis teiginys atspindi, kad piktnaudžiavimo atvejų atskleidimas sumažina galimybes paramos veiksmingumui ir skurdo mažinimui.“
I5	„Manau šis teiginys apibūdina komisijų veiklos rezultatus. Kadangi komisijų atliekami buities surašymo aktai ir tikrinimai padeda atskleisti piktnaudžiavimo atvejus ir neleidžia skirti paramos nepriklausančiam asmeniui <...>.“
I6	Gerai, <...>esant atvejams kai asmenys piktnaudžiauja socialine parama, tarkim nuslepia savo gaunamas pajamas, tai jiems skirta socialinė pašalpa yra nutraukiama ir skiriama kitiems asmenims, kuriems ji tikrai priklauso“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Apibendrinant 4.3 lentelės duomenis galima teigti, kad piniginės socialinės paramos ištekliai yra naudojami tikslingai, nes yra kontroliuojami asmenų piktnaudžiavimai pinigine socialine parama. Todėl piktnaudžiavimo atskleidimo atveju, nepanaudoti paramos ištekliai gali būti skiriami, kitiems asmenims, kuriems parama gali būti suteikiama išimties tvarka ir taip sudarant sąlygas mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Siekiant išsiaiškinti piniginės socialinės paramos gavėjų ir išlaidų paramai sumažėjimą informantų buvo klausama: **Kaip manote kokios pagrindinės priemonės lėmė paramos gavėjų ir išlaidų piniginei socialinei paramai sumažėjimą?** Dauguma respondentų įvardijo ne vieną priemonę, kuri galėjo įtakoti paramos gavėjų ir išlaidų paramai sumažėjimą (žr. 4.4 lentelę).

Priemonės turėjusios įtakos paramos gavėjų ir išlaidų piniginei socialinei paramai sumažėjimą

Priemonė	Patvirtinantis teiginys	Atsakymų dažnumas
Socialinių paramos komisijų sudarymas	<p>„<...>kita priemonė komisijų sudarymas, dėl kurių atliekamos veiklos sumažėjo nelegalų darbą atliekančių asmenų piktnaudžiavimas pinigine parama.“</p> <p>„<...> socialinių paramos komisijų sudarymas, kurių veikla susijusi su paramos gavėjų sąlygų tikrinimu <...>“.</p> <p>„<...>gyvenimo sąlygų tikrinimas<...>“.</p> <p>„<...>socialinių darbuotojų pagalba, bendruomenės narių pagalba, išsiaiškinant paramos gavėjų piktnaudžiavimą <...>“</p> <p>„Manau labiausiai tikrinimas prisidėjo prie paramos gavėjų mažinimo <...>“</p>	5

Pajamų diferencijavimas	„<...> socialinės pašalpos diferencijavimas“. „Taip pat paramos diferencijavimas“	2
Papildomos pašalpos skyrimas įsidarbinimo atveju	„<...> papildomos pašalpos išmokos skyrimas įsidarbinimo atveju.“	1
Naudingos visuomenei veiklos atlikimas	„Tai būtų viena iš pagrindinių – tai, kad už paramą skirtos visuomenei naudingai veiklai atlikti valandos, kurias atidirbinėti reikia ne iš eilės, o tam tikrais tarpais.“	1

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Remiantis 4.4 lentelės duomenimis, galima teigti, kad pagrindinė priemonė įtakojusi pinigines socialinės paramos išlaidų ir paramos gavėjų sumažėjimą – tai socialinių paramos komisijų sudarymas.

Apibendrinant informantų nuomonę apie valdymo efektyvumą, galima teigti, kad paramos modelis yra efektyvus. Pagrindinis aspektas, kuris didina paramos valdymo efektyvumą – tai bendruomenės įtraukimas, siekiant pinigines socialinės paramos tikslingumo.

Kitas svarbus aspektas – tai pinigines socialinės paramos valdymo naudingumas. Siekiant išsiaiškinti naujojo pinigines socialinės paramos valdymo naudą informantams buvo užduoti keturi klausimai susiję su modelio įgyvendinimo naudą tiek paramos gavėjams, tiek institucijoms teikiant paramą.

Piniginės socialinės paramos valdymo modelio naudingumas.

Siekiant išsiaiškinti informantų nuomonę apie paramos valdymo pasikeitimus buvo klausiama: **Kaip vertinate naująjį pinigines socialinės paramos valdymo modelį?** Visi respondentai naująjį modelį vertina teigiamai. Savo nuomone pagrįsdami tuo, kad „<...> šis modelis <...> yra priimtinesnis paramos teikimo atžvilgiu, kadangi yra daugiau priemonių skatinančių asmenį dirbti <...>“, taip pat, kad „<...> šiame modelyje yra daugiau priemonių leidžiančių tikslingiau skirstyti paramą.“ Kitas respondentas paramos modelį vertina teigiamai, nes „<...> tai vienas iš geriausių vyriausybės ir seimo priimtų sprendimų parodančių didesnę pasitikėjimą savivaldybėmis.“

Vienas iš pagrindinių klausimų trečiame klausimų bloke – tai **Kaip manote, kam ir kokią didžiausią naudą turėjo pinigines socialinės paramos valdymo reforma?** Vienareikšmiškai visi informantai teigė, kad didžiausia įtaką turėjo paramos gavėjams (žr. 4.5 lentelę).

4.5 lentelė

Piniginės socialinės paramos valdymo reformos poveikis

Informantai	Kam didžiausia nauda/ poveikis?	Kokia nauda/poveikis?
I2	„Manau paramos gavėjams ir savivaldybei <...>“	„<...> kadangi pagrindinės nuostatos numato didesnę atsakomybę ir teisę įtakoti paramos valdymą, taip pat

		<i>labiau kontroliuoti patį paramos teikimą.“</i>
I3	„Materialine prasme manau valstybei <...>“ „<...>paramos gavėjams <...>“	„<...> įdiegus naujas priemones buvo sutaupyta nemažai lėšų.“ „<...> įsidarbinus gaunant papildomą paramą arba prisiregistravus darbo biržoje skiriama parama iš karto.“
I4	„<...>paramos gavėjams <...>“	„<...>nes daugiausia nuostatų priimta, kurios numato tam tikras teises ar pareigas gaunant paramą.“
I5	„<...>paramos gavėjams <...>“	„<...> priemonės skatinti paramos gavėjus aktyviai ieškoti darbo <...>“
I6	„ <...> asmenims, kurie buvo jau įgyja priklausomybę gyventi iš pašalpos.“	„<...> užkirstas kelias gyventi tik iš pašalpos <...>“

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Apibendrinant informantų atsakymus galima teigti, kad naujasis modelis didžiausią poveikį turėjo paramos gavėjams, nes buvo priimta dauguma nuostatų susijusių su paramos gavėjų įsidarbinimo skatinimu ir priklausomybės pašalpai mažinimu.

Kadangi piniginės socialinės paramos esmė yra suteikti asmeniui bent minimalias sąlygas patenkinti savo būtinausius poreikius, ko pasėkoje yra mažinamas skurdas ir socialinė atskirtis, buvo informantų klausama: **Kaip manote ar kitų institucijų/organizacijų įtraukimas į piniginės socialinės paramos valdymą prisidėjo prie skurdo problemos sprendimo?** Dauguma respondentų teigė, kad iš dalies institucijų/organizacijų įtraukimas į paramos valdymą turėjo tam tikros įtakos skurdo mažinimui. Savo pasisakymus pagrįsdami tuo, kad „<...> esant didesniam valdymo sistemos aparatui yra daugiau galimybių sukontroliuoti paramos skyrimą, taip apsaugant galimybę, kad paramos teikimu nepasinaudotu asmuo, kuriam ji nepriklauso <...>“.

Siekiant įvertinti materialinius išteklius informantams buvo užduotas klausimas: **Kaip vertinate, kad piniginė socialinė parama finansuojama iš savivaldybės lėšų?** Į šį klausimą apklaustieji nebuvo vienodos nuomonės. Dauguma vertino teigiamai, tačiau išvelgė ir neigiamų aspektų (žr. 4.6 lentelę).

4.6 lentelė

Piniginės socialinės paramos finansavimo vertinimas

Informantai	Vertinimas	Patvirtinantis teiginys
I1	„Vertinu teigiamai<...>“	„<...>remiantis pilotinio projekto rezultatais savivaldybės įrodė, kad pačios puikiai sugeba tvarkytis.“
I2	„Teigiamai <...>“	„<...>nes visos nepanaudotos lėšos buvo naudojamos gyventojų poreikio tenkinimui.“
I3	„Vertinu teigiamai <...>“	„<...> leidžia aktyviau organizuoti patį paramos valdymą, taip kontroliuojant kad savivaldybės lėšos nebūtų panaudotos ne pagal paskirtį“
I4	„Gerai <...>“	„<...>savivaldybė yra suinteresuota piktnaudžiavimo atvejų atskleidimu ir pinigų nešvaistymu.“

I5	„Manau, kad gerai <...>“	„<...>nes savivaldybė esanti šalia tų žmonių, kuriems parama yra skiriama žino kaip geriausiai panaudoti lėšas, skirtas paramos teikimui“
I6	„Iš dalies vertinu teigiamai <...>“	„<...> nes yra didesnė kontrolė, kad lėšos nebūtų netinkamai panaudotos. Tačiau iš kitos pusės įvedus griežtą kontrolę ir vadovaujantis tik teisinėmis nuostatomis, nesinaudojant žmogiškuoju faktoriumi gali nukentėti asmenys, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali gauti socialinės paramos ir taip gali būti didinama skurdo riba <...>“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Apibendrinant informantų pateiktas nuostatas apie pinigines socialinės paramos valdymo naudingumą, galima teigti, kad naujasis paramos valdymo modelis yra naudingas. Įgyvendinant naująjį pinigines socialinės paramos valdymo modelį yra sudarytos visos galimybės asmenims suteikti pagalbą, esant finansiniam nepritekliui, tačiau tuo pačiu ir sudaryti sąlygas asmenims likti aktyviais darbo rinkos dalyviais. Taip pat svarbu paminėti, kad kitų institucijų/organizacijų įtraukimas į paramos valdymą davė teigiamų rezultatų asmenų piktnaudžiavimo atvejų atskleidime.

Siekiant išsiaiškinti pinigines socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptis buvo sudarytas ketvirtas klausimų blokas. Šį klausimų bloką sudaro klausimai susiję su valdymo modelio tobulinimo galimybėmis.

Piniginės socialinės paramos valdymo modelio tobulinimas.

Informantams buvo pateikti keturi klausimai susiję su paramos valdymo tobulinimo galimybėmis (žr. 4.7 lentelę). Kadangi tyrime dalyvavo skirtingų sričių specialistai buvo sudaryti keli klausimynai. Vienas iš papildomų klausimų buvo pateiktas informantams I1 ir I2: **Kaip savivaldybė disponuoja nepanaudotomis pinigines socialinės paramos lėšomis? Kokiose veiklos srityse jos panaudotos?** Abu informantai teigė, kad nepanaudotos lėšos buvo skirtos „Socialinėms reikmėms, kurios mažintų socialinę atskirtį ir būtų panaudotos tiksliai. Tai kreditinių įsiskolinimų grąžinimui, mes ėmėmės priemonių, kad asmuo gaunantis paramą bent dalį skirtų pinigų skirtų mokesčių apmokėjimui <>“. Vienas iš svarbiausių aspektų, kurį apklaustieji paminėjo – tai, kad „<...> reikia atsižvelgti ar šios lėšos nebus sutaupytos kitų žmonių sąskaita <...>“. Todėl galima teigti, kad siekiant paramos tikslingumo ir tinkamai panaudoti pinigines socialinės paramos lėšas reikia tinkamai įvertinti ar paramos neskyrimas nesudarys didesnių sąlygų skurdo ir socialinės atskirties didėjimui.

Pinginės socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės

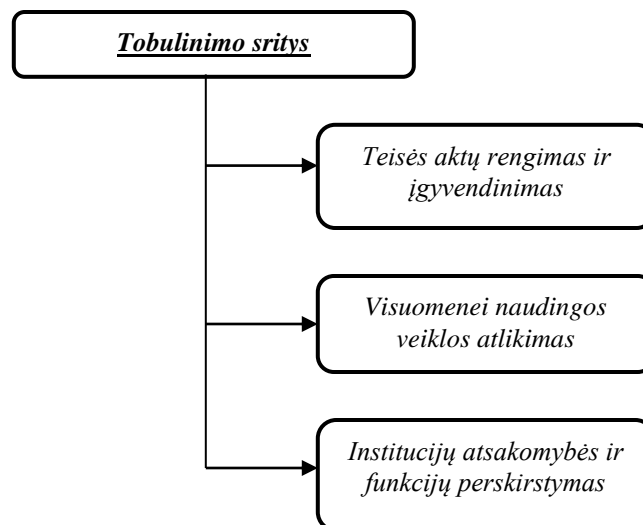
Informantai	Kokių priemonių reikėtų imtis, kad piniginės socialinės paramos valdymas būtų efektyvesnis?	Kokias pagrindines pinigines socialinės paramos valdymo sritis reikėtų tobulinti?	Kaip manote kokie naujojo pinigines socialinės paramos valdymo modelio trūkumai?	Gal turėtumėte pasiūlymų ką reikėtų tobulinti/ keisti pinigines socialinės paramos valdyme?
I1	-	-	„Vienas iš trūkumų – tai, kad asmenims sudarius galimybę dirbti, jie geriau naudojasi galimybe gauti pašalpą, o ne dirbti, nes kol kas pašalpos yra didesnės nei darbo užmokestis.“	„Manau patį nepanaudotų lėšų paskirstymą, kuris turėtų būti aptariamasis su vietos bendruomenėmis, kokiose srityse tas lėšas reikėtų panaudoti.“
I2	„<...>vertinant rezultatus manau gal labiau skatinti kitų institucijų įsitraukimą į paramos valdymą, kad jis būtų aktyvesnis“	„Kol kas manau tiek teisinė, tiek dalyvaujančių institucijų sritis yra tinkama, tik galbūt reikėtų įvertinti kai kurių nuostatų daroma poveikį paramos gavėjams.“	„Tai manau būtų didelės atsakomybės suteikimas socialinės paramos darbuotojams tikrinant paramos gavėjų buities sąlygas.“	„<...> didesnis viešinimas, kalbėjimas apie paramą jos pagrindinį tikslą, kad tai yra pagalba, kuri teikiama esant sudėtingoms sąlygoms, galbūt bent minimaliai įtakotų bent kai kurių paramos gavėjų nuomonę apie paramos teikimą.“
I3	„<...> siekiant efektyvumo manau pirmas žingsnis būtų teisiškai apibrėžti dalyvaujančių institucijų funkcijas ir perskirstyti atsakomybę.“	„pagrindinis aspektas būtų teisinė sistema <...>“	„<...> kai kurių nuostatų taikymas visiems paramos gavėjams.“ „<...> paramos diferencijavimas neturėtų būti taikomas visiems paramos gavėjams.“	„perskirstyti funkcijas, peržiūrėti kai kurias nuostatas.“
I4	„Manau reikėtų didesnę dėmesį skirti į nelegalų darbą <...>“	„Manau, kad dar reikėtų peržiūrėti kai kurias nuostatas ir numatyti kitų institucijų atsakomybę suteikiant informaciją <...>“	„Vienas aspektas, kuris yra ne visai apgalvotas – tai paramos mažinimas. Nes prieš pensijinio amžiaus žmonėms, jau nesant neitin darbingo amžiaus parama mažinama, o galimybės įsidarbinti taip pat ribotos <...>“	„<...>atsižvelgti į prieš pensijinio amžiaus grupes, skirstant paramą.“
I5	„<...> skatinti institucijų bendradarbiavimą <...>“	„<...> daugiau dėmesio skirti paramos organizavimui <...>“	„<...> nuostatų nenumatymas sudarant socialinės paramos teikimo komisijas.“	„<...> kad socialinės paramos teikimo kontrolė būtų efektyvesnė reikėtų numatyti tam tikras nuostatas, kuriomis remiantis būtų sudaromos socialinės paramos teikimo komisijos.“
I6	„<...>kol kas	„<...> keisti	„<...> tam tikrų	„<...> perskirstyti

	<i>užtenka naujos reformos įvestų priemonių.</i>	<i>įstatymą dėl visuomenei naudingų darbų atlikimo. Naudingų darbų atlikimą reikėtų priskirti prie viešųjų darbų.“</i>	<i>nuostatų taikymas, tokių kaip paramos diferencijavimas.“</i>	<i>atsakomybę tarp institucijų mažinant našta socialinės paramos skyriui.“</i>
--	--	--	---	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal interviu rezultatus.

Apibendrinant informantų nuostatas, galima teigti, kad pagrindiniai aspektai, kurie turėtų būti peržiūrėti – tai nuostatų taikymas paramos gavėjams. Kadangi kai kurių nuostatų taikymas visoms paramos gavėjų grupėms turi ne vienodą poveikį, ko pasekoje nukenčia asmenų gyvenimo sąlygos.

Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus buvo išskirtos trys pagrindinės sritys, kurios labiausiai įtakoja paramos valdymą ir kuriose pastebima daugiausia trūkumų (žr. 4.5 pav.).

4.5 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo sritys.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal tyrimo rezultatus.

Pirmoji sritis – tai teisės aktų rengimas ir įgyvendinimas. Ši sritis apima savivaldybės ir centrinės valdžios priimamų teisės aktų rengimą ir įgyvendinimą. Kadangi tyrime dauguma respondentų įvardijo, kad kai kurių piniginės socialinės paramos valdymo teisinių nuostatų taikymas visoms paramos gavėjų grupėms turi ne vienodą naudą, todėl rengiant ir įgyvendinant tam tikrus teisės aktus, jų nuostatas turėtų būti atsižvelgiama į jų poveikį visiems paramos gavėjams.

Kita tobulinimo sritis – tai visuomenei naudingos veiklos atlikimas. Ši priemonė daugiausia nepasitenkinimo kėlė paramos gavėjams, tačiau informantai čia taip pat išvelgė trūkumų. Siekiant, kad visuomenei naudingos veiklos atlikimas duotų didesnę naudą reikėtų

įtraukti į viešųjų darbų programą arba bendradarbiaujant su verslo sektoriumi sudaryti sąlygas trumpalaikiam įsidarbinimui, taip būtų suteikiama didesnė nauda paramos gavėjams įgyjant darbo stažą.

Trečioji sritis – institucijų atsakomybės ir funkcijų perskirstymas. Šioje srityje daugiausia trūkumų išvelgiama tarpinstituciniame bendradarbiavime ir netinkamame atsakomybės paskirstyme. Informantai teigia, kad didžiausia problema, kad tarpinstitucinis bendradarbiavimas paremtas geranoriškumo principu, todėl siekiant didesnių rezultatų reikėtų teisiškai apibrėžti kitų institucijų funkcijas ir atsakomybę paramos valdyme.

4.4. Piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinis modelis

Remiantis literatūros bei dokumentų analize, konkretaus kokybinio tyrimo rezultatais, buvo suformuotas piniginės socialinės paramos valdymo tobulinimo hipotetinis modelis (žr. 4.5 pav.).

Iš paveikslo matyti, kad piniginės socialinės paramos valdyme pagrindinės dalyvaujančios grupės yra trys: *centrinės valdžios institucijos*, *vietos savivaldos institucijos* ir *piliečiai* (paramos gavėjai).

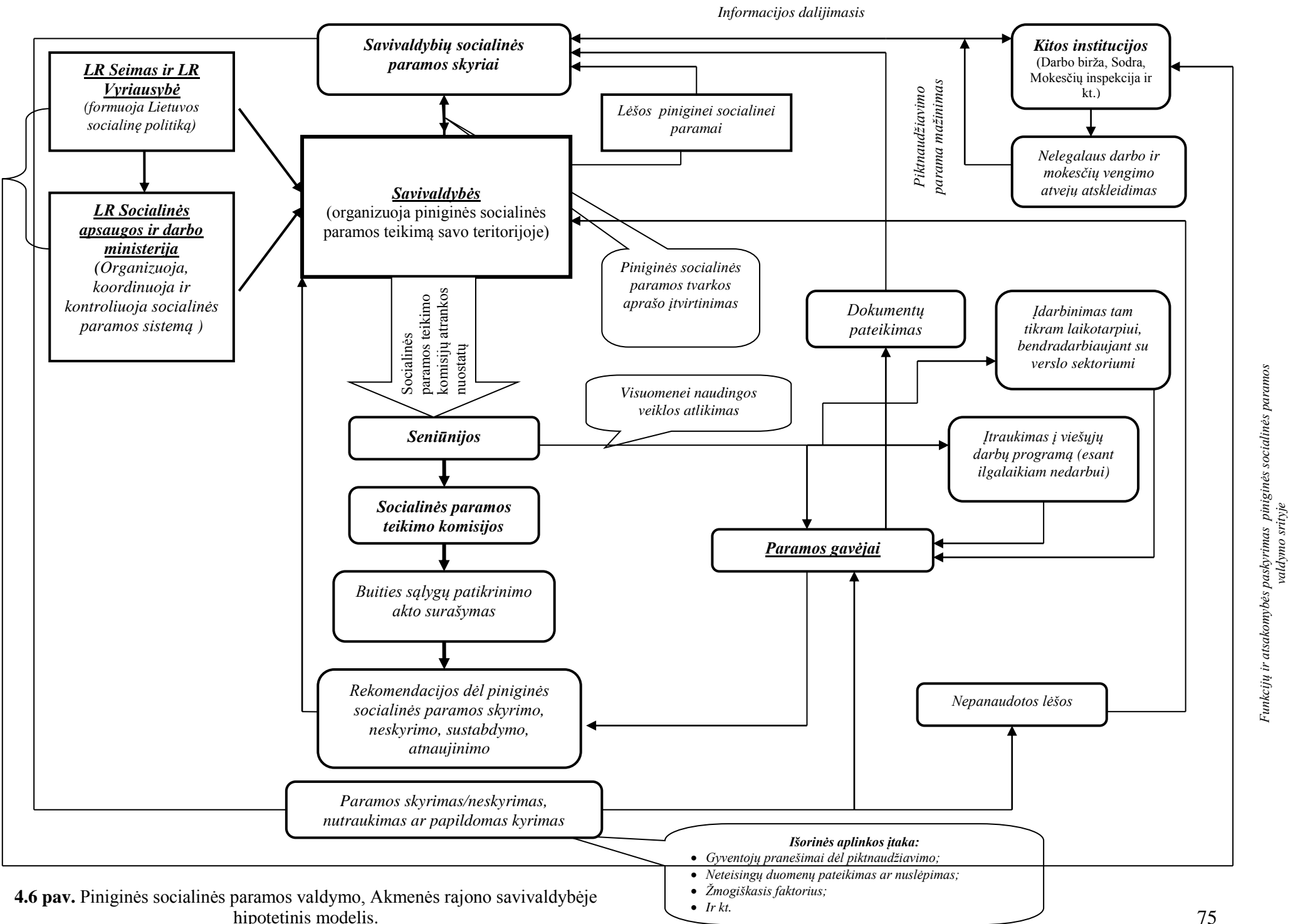
Kadangi piniginė socialinė parama įeina į socialinės paramos politiką, tai visas paramos valdymas prasideda nuo centrinės valdžios. Centrinės valdžios institucijos, LR Seimas ir LR Vyriausybė, yra atsakingos už socialinės paramos politiką. Vyriausybė taip pat koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklą, tvirtina ir teisės aktų nustatyta tvarka keičia ministerijos nuostatus (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 1998). Atsižvelgiant į tyrimo duomenis centrinė valdžia turėtų ne tik formuojant, organizuojant ir kontroliuojant piniginės socialinės paramos valdymą susitelkti į savivaldybes, bet ir teisės aktuose apibrėžti kitų institucijų atsakomybę ir funkcijas paramos valdymo srityje. Kitas svarbus aspektas, siekiant paramos gavėjų aktyvumo darbo paieškose teisės aktuose numatyti galimybę savivaldybėms bendradarbiauti su verslo sektoriumi arba visuomenei naudingos veiklos atlikimą įtraukti į viešųjų darbų programą. Savivaldybei bendradarbiaujant su verslo sektoriumi būtų sudaromos galimybės paramos gavėjams įsidarbinti terminuotą laikotarpį, taip sukuriant darbo vietą ir mažinant išlaidas piniginei socialinei paramai. Būtų numatytas proporcingas darbo užmokesčio mokėjimas, kurį sudarytų savivaldybės lėšos skirtos piniginei socialinei paramai ir darbdavių lėšos darbo užmokesčiui. Nauda būtų visapusė, darbdavys gautų darbuotoją

panaudojant mažesnius kaštus, savivaldybė sutaupytą dalį paramos lėšų, o paramos gavėjas gautų didesnes pajamas su galimybe įsidarbinti nuolatiniam darbui.

Vietinės valdžios institucijos – tai savivaldybės, yra atsakingos už socialinės paramos teikimą savo teritorijoje. Įstatymų nustatyta tvarka savivaldybių socialinės paramos skyriai skirsto pinigine socialinę paramą tiems asmenims, kurie įstatymų nustatyta tvarka turi teisę pretenduoti į minėtą paramą. Socialinės paramos skyrius savo veiklą koordinuoja bendradarbiaudamas su Socialinės paramos teikimo komisijomis.

Remiantis tyrimo rezultatais savivaldybės siekdamos komisijų veiklos efektyvumo, turėtų numatyti tam tikras nuostatas, kuriomis remiantis būtų bent minimaliai numatyti atrankos kriterijai komisijų nariams. Kadangi komisijų nariai įsitraukia į komisijų veiklą visuomeniniais pagrindiniais, tai kai kurie laikui bėgant pasyviau dalyvauja komisijos veikloje. Socialinės paramos teikimo komisijos išnagrinėjusios asmenų socialinę, materialinę situaciją bei gyvenimo sąlygas, įformina buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo akte, kuriuo remiantis seniūnijos parengia rekomendacijas ir pateikia savivaldybėms. (Šiurkuvienė, 2012). Savivaldybė yra suteikusi teisę socialinės paramos skyriui nuspręsti kam pinigine socialinė parama yra skiriama/neskiriama, nutraukiama ar papildomai skiriama. Socialinės paramos skyrius priimdamas sprendimą vadovaujasi seniūnijų pateiktomis rekomendacijomis, taip pat sprendimą įtakoja ir išorinė aplinka (gyventojų pranešimai dėl piktnaudžiavimo, neteisingų duomenų pateikimas ar nusiėpimas, žmogiškasis faktorius ir kt.).

Apibendrinant galima teigti, kad šis sudarytas pinigines socialinės paramos valdymo modelis, prisidėtų prie tikslesnės paramos skyrimo, piktnaudžiavimo atvejų atskleidimo bei aktyvesnio paramos gavėjų įsidarbinimo.

4.6 pav. Piniginės socialinės paramos valdymo, Akmenės rajono savivaldybėje hipotetinis modelis.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal atliktų tyrimų duomenimis

IŠVADOS

Remiantis mokslinės literatūros, dokumentų, analize, formuluojamos išvados:

1. Piniginė socialinė parama yra viena iš pagrindinių socialinės paramos rūšių, kuri teikiama pinigine ir nepigine formomis. Pagrindinis piniginės socialinės paramos tikslas – padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra ribotas.
2. Viešojo valdymo pokyčiai piniginės socialinės paramos valdymo srityje pastebimi per viešojo valdymo bruožų įgyvendinimą. Pagrindiniai viešojo valdymo bruožai, kurie labiausiai pastebimi piniginės socialinės paramos valdyme – tai *piliečių, darbuotojų dalyvavimas valdyme* ir *aktyvi nevyriausybinių organizacijų veikla*, kuri praktikoje įgyvendinama sudarant Socialinės paramos teikimo komisijas; *tarpinstitucinis bendradarbiavimas*, kuris įgyvendinamas pasitelkiant Socialinės paramos informacinę sistemą SPIS.
3. Europos Sąjungos narių piniginės socialinės paramos sistemos yra orientuotos į asmenų būtiniausių poreikių patenkinimą, tačiau vienas iš svarbiausių aspektų – tai asmenų skatinimas likti aktyviais darbo rinkos dalyviais ir savarankiškumo ugdymas.

Dokumentų turinio analizė bei informantų nuomonių tyrimas, leido suformuluoti tokias praktines tyrimo išvadas:

4. Išanalizavus pagrindinius teisės aktus ir dokumentus, reglamentuojančius piniginės socialinės paramos valdymą, galima teigti, kad piniginės socialinės paramos valdymas Lietuvoje įgyvendinamas pagal du modelius: 5 savivaldybės teikia socialinę pašalpą ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, o likusios 55 savivaldybės vykdo savarankiškąją funkciją tik teikdamos socialinę pašalpą. Būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos teikiamos vykdant valstybės perduotą funkciją.
5. Pagrindiniai veiksniai turi įtakos efektyviam piniginės socialinės socialinės paramos valdymui – tai tarpinstitucinis bendradarbiavimas, bendruomenės narių, NVO ir kitų suinteresuotų asmenų įtraukimas į paramos valdymą.
6. Interviu metu nustatytos pagrindinės tobulinimo sritys: *Teisės aktų rengimas ir įgyvendinimas*, ši sritis apima savivaldybės ir centrinės valdžios priimamų teisės aktų rengimą ir įgyvendinimą; *Visuomenei naudingos veiklos atlikimas*, kurį būtų galima

įtraukti į viešųjų darbų programą arba bendradarbiaujant su verslo sektoriumi sudaryti sąlygas trumpalaikiam įsidarbinimui; ir *Institucijų atsakomybės ir funkcijų perskirstymas*, teisiškai apibrėžti kitų institucijų funkcijas ir atsakomybę paramos valdyme.

7. Sukurtas originalus piniginės socialinės paramos valdymo hipotetinis modelis, remiantis atlikto tyrimo duomenimis, įtrauktos naujos priemonės. Šis modelis pasižymi šiais pagrindiniais bruožais: tarpinstituciniu bendradarbiavimu, paramos gavėjų įsidarbinimo skatinimu ir piniginės socialinės paramos piktnaudžiavimo atvejų mažinimu. Taikant šį sudarytą piniginės socialinės paramos valdymo modelį, būtų pasiektas geresnis rezultatas tikslesnės paramos skyrime, piktnaudžiavimo atvejų atskleidime bei aktyvesnio paramos gavėjų įsidarbinime.
8. Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, kad ginamasis teiginys pasitvirtino – piniginės socialinės paramos valdymo modelis Akmenės rajono savivaldybėje yra ne visai tinkamas dėl nepakankamo tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir netinkamo atsakomybės paskirstymo paramos valdyme dalyvaujančioms institucijoms.

REKOMANACIJOS

Siekiant, kad piniginės socialinės paramos valdymas būtų efektyvesnis, remiantis tyrimo rezultatais, pateikiamos šios rekomendacijos:

Centrinės valdžios institucijoms:

1. Siekiant aktyvesnio tarpinstitucinio bendradarbiavimo piniginės socialinės paramos valdyme, teisės aktuose apibrėžti kitų institucijų atsakomybę ir funkcijas paramos teikimo srityje.
2. Rekomenduojama mažinant piktnaudžiavimą socialine parama atsakomybę paskirstyti kelioms institucijoms, į kurių kompetenciją įeina kova su neregistruota ekonomine veikla paplitimas ir gyvenamosios vietos deklaravimo tvarkos pažeidimais.

Akmenės rajono savivaldybei:

1. Rekomenduojama nuostatą numatančią bendrai gyvenančių asmenų pajamų diferencijavimą taikyti ne visiems asmenims. Kadangi taikant pajamų diferencijavimą nukenčia daugiavaikės šeimos – tai turėtų būti atsižvelgiama į šeimos sudėtį ir tam tikras objektyvias priežastis.
2. Nuostatą numatančią socialinės pašalpos mažinimą, taikyti ne visoms paramos gavėjų grupėms. Kadangi prieš pensijinio amžiaus žmonės dėl paramos mažinimo nukenčia labiausiai, nes jiems sąlygos susirasti darbą yra mažiau palankios.
3. Siekiant, kad seniūnijose sudaromų Socialinių paramos teikimo komisijų veikla būtų rezultatyvesnė, numatyti atitinkamas nuostatas reglamentuojančias komisijos narių atranką.
4. Norint tinkamai nepanaudotas piniginei socialinei paramai skirtas lėšas panaudoti, savivaldybė turėtų bendradarbiaudama su socialinės paramos skyriumi ir seniūnijomis aptarti kokioms socialinėms sritims skirti tas lėšas. Siekdama užtikrinti lėšų panaudojimo skaidrumą, turėtų informuoti visuomenę, kiek buvo nepanaudota lėšų ir kur jos buvo investuotos. Ši informacija turėtų būti viešai prieinama kiekvienam asmeniui.

LITERATŪRA

Mokslinė literatūra:

1. Arimavičiūtė, M. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
2. Baum, J.A. C., Lampel, J. (2010). *The Globalization of Strategy Research*. Bingley: Emerald.
3. Bernotas, D., Guogis, A. (2003), Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
4. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. I dalis. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
5. Bitinas, A., Tartilas, A., Litvaitienė J. (2011). *Socialinės apsaugos teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
6. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.amazon.co.uk/Research-Methods-Education-6th-Edition/dp/0415368782>>.
7. Domarkas, V. (2011). Viešojo administravimo paradigmos kaitos atspindžiai dešimtmečio pabaigos publikacijose. *Viešoji politika ir administravimas*, 10 (1), 9–16.
8. Dromantienė, L. (2008). *Socialinės Europos kūrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
9. Dulskis, D. (2005). ES socialinės apsaugos sistemas reglamentuojančių teisės aktų poveikio PSDF studija. Vilnius: EKT grupė.
10. Enz, C. A. (2010). *Hospitality Strategic Management – Concepts and Cases*. Second Editon. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-12-28]. Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=x77o93fmiKQC&oi=fnd&pg=PR13&dq=26.%09Enz,+C.+A.+%282010%29.+Hospitality+Strategic+Management+%E2%80%93+Concepts+and+Cases+%28second+edition%29.&ots=wr4zRaB4sy&sig=5JtoOna1CTRCqRyxvVmJbxnbmug&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>.
11. Guogis, A. (2009-10-15). Kodėl būtina siekti Naujojo viešojo valdymo ? (II) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-10-15-aryvydas-guogis-kodel-butina-siekti-naujojo-viesojo-valdymo-ii/33638>>.
12. Guogis, A., Boguslavas, G. (2011). Socialdemokratijos problema

13. Holzmann, R, Jorgensen, S. (2001). *Social Risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond*. Journal of International Tax and Public Finance 8 (4) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-07-04].
14. *Internetinis tarptautinių žodžių žodynas*. [interaktyvus] [žiūrėta: 2015-01-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=dimensija&wid=4260>>.
15. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijų vystymas*. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, ISBN 9986-418-07-0. 190 - 208p.
16. Kaziliūnas, A. (2009). *Strateginis projektų valdymas: Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
17. *Knyga 2000 – 2004 Seimo nariams ir rinkėjams* (2000). Vilnius: Biznio mašinų kompanija.
18. Korsakienė, R. Grybaitė, V. (2012). *Strateginis organizacijų valdymas: mokomoji knyga*. Vilnius: Ciklonas.
19. Lazutka, R. (2001). Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida. (2001). Vilnius: Homo Liber.
20. Lynn, L. E., Heinrich, C. J., Hill, C. J. *Studying Governance and Public Management: Challenges and Prospects*. Journal of Public Administration Research and Theory, 2000, Vol. 10, No 2, p. 233–262.
20. Lynn, L. E., Heinrich, C. J., Hill, C. J. *Studying Governance and Public Management: Challenges*
21. Moradi, H. (2012). *The Role of Strategic Planning and Management in Increasing Organizational Development and Productivity*. European journal of Social Sciences, 30(1).
22. Norton, A., Conway, T., Foster, M. (2001). *Centre for aid and public expenditure*. Overseas Development Institute. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-12-28]. Prieiga per internetą <<http://dev.odior.org.chaptermediadevelopment.com/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2999.pdf>>.
23. Patapas, A. (2010). *Bendrieji ir specialieji viešojo valdymo principai*. Ir Viešasis valdymas (180–194). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. Pieters, D. (1998). *Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus*. Vilnius: Eugrimas.
25. Pivoras, S., Visockytė, E. (2011). Viešoji politika ir administravimas. *Viešojo valdymo koncepcijos ir jų taikymas tiriant valstybės tarnybos reformas*, T. 10, Nr. 1.

26. *Social justice, social protection and social security*. (2011). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.issa.int/News-Events/News2/Social-justice-social-protection-and-social-security>>.
27. Spicker, Paul. (2008). *Social policy: themes and approaches* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-01-07]. Prieiga per internetą: <<http://www2.rgu.ac.uk/publicpolicy/introduction/index.htm?CFID=63170625&CFTOKEN=80166905&jsessionid=503077d0a081312837ca365a213617432f3eTR>>.
28. Šaulauskas M. P. *Socialinė atskirtis ir pilietinė visuomenė*. Dobryninas A., Gaidys V., Gruževskis B. [et al.]. Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990–1998. – Vilnius: Garnelis, 2000.
29. Vanagas, R. (2006). *Naujosios viešosios vadybos taikymo galimybės vietos savivaldos sistemoje esant dabartinei bazei*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. ISSN 1648-9098. 2 (7), 160-169.
30. Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija.
31. *Viešasis valdymas* (2010). Ats. red. Smalskys, V. Vilnius: MRU.

Dokumentai:

32. Akmenės rajono savivaldybės 2010-2015 metų strateginis plėtros planas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.akmene.lt/get.php?f.8504>>.
33. Akmenės rajono savivaldybės 2012 m. veiklos ataskaita. (2013). Utena: UAB Utenos indra.
34. Akmenės rajono savivaldybės 2013 m. veiklos ataskaita. (2014). Utena: UAB Utenos indra.
35. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo . [interaktyvus] [žiūrėta 2014-05-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.sodra.lt/get.php?f.22633>>.
36. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-05-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.sodra.lt/get.php?f.6199>>.
37. 2012 birželio 28 d. Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-143 „Dėl Akmenės rajono savivaldybės gyventojų telkimo visuomenei naudingai veiklai atlikti ir veiklos organizatorių paskyrimo“.

38. 2013 m. spalio 1 d. Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr.T-165. „Dėl Piniginės socialinės paramos teikimo nepasiturintiems akmenės rajono savivaldybės gyventojams vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją tvarkos aprašo patvirtinimo”.
39. 2014 balandžio 24 d. Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-94 (E). „Dėl Akmenės rajono savivaldybės 2014 metų biudžeto patikslinimo, asignavimų perskirstymo ir perkėlimo”.
40. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Airijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Ireland_lt.pdf>.
41. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Estijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Estonia_lt.pdf>.
42. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Suomijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Finland_lt.pdf>.
43. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Graikijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-25]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Greece_lt.pdf>.
44. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Italijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-25]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Italy_lt.pdf>.
45. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Latvijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-25]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Latvia_lt.pdf>.
46. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Liuksemburge*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Luxembourg_lt.pdf>.

47. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Maltoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Malta_lt.pdf>.

48. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Portugalijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Portugal_lt.pdf>.

49. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Slovakijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Slovakia_lt.pdf>.

50. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Slovėnijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Slovenia_lt.pdf>.

51. Europos komisija (2012). *Jūsų socialinės apsaugos teisės Suomijoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28]. Prieiga per internetą: <

http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20Rights%20in%20Finland_lt.pdf>.

52. Europos socialinė chartija // Valstybės žinios. 2001-06-08, Nr. 49-1704.

53. Finansų ministerija. Programų vertinimo metodikos taikymo rekomendacijos. 2011. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-12]. Prieiga per internetą: <

http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/veiklos_kryptys_biudzetas/Programu_vertinimas/PVrekomendacijos2011.pdf>.

54. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992-11-30, Nr. 33-1014.

55. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas // Valstybės žinios. 2011-12-20, Nr. 155-7353.

56. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 2, 3, 7, 9, 10, 16, 17, 21, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2013-05-16, Nr. 57-2861.

57. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas //Valstybės žinios. 2013-11-26, Nr. 126-6414.

58. LR Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios 1991, Nr. I-696.

59. Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas // Valstybės žinios. 1994-07-19, Nr. 60-1183.

60. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Socialinės paramos koncepcijos“ // Valstybės žinios. 1994 05 13, Nr. 36, 653.

61. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012 metų programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2012, Nr. 22–1009.

62. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymas //Valstybės žinios. 2013-12-10, Nr. 126-6413.

63. Lietuvos socialinių tyrimų centras (2013). *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos*. Vilnius.

64. Skurdo mažinimo strategija, 2000. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-01-03]. Prieiga per internetą: < <http://www.socmin.lt/lt/veikla/koncepcijos-strategijos.html>>.

65. *Socialinis pranešimas* (2011-2012). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Tinklapiai:

66. Eurostat. Social protection – social benefits by function. [internete] [žiūrėta 2014-05-15] Prieiga per internetą:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Social_protection_-_social_benefits_by_function#Means-tested_benefits>.

67. Lietuvos Statistikos departamento tinklalapis. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-08-27]. Prieiga per internetą:

<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/omrade0.asp?Subjectcode=S3&PLanguage=0&Shownews=OFF&tree=false>>.

68. Oficialios statistikos portalas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą: < <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1392&status=A>>.

69. UAB NEVDA informacinės sistemos [Internete]. [žiūrėta 2014-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.nevda.lt/parama.html>>.

PRIEDAI

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJA

Savivaldybės biudžetinė įstaiga, L. Petraivičiaus a. 2, LT-85132 Naujoji Akmenė, tel. (8425) 57 133, faks. (8425) 56594, el.p. info@akmene.lt,
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188719391

2015-01-09 Nr. S-54(6.10)

PAŽYMA

2015 m. sausio 9 d.

Naujoji Akmenė

Pažymime, kad Šiaulių universiteto, Socialinių mokslų fakulteto, Viešojo valdymo magistrantūros VVM 13 gr. studentė Jurgita Baliulytė 2015 m. sausio 9 d. Akmenės rajono savivaldybės Socialinės paramos skyriaus specialistams pristatė savo magistrinio darbo „Piniginės socialinės paramos valdymas: Akmenės rajono savivaldybės atvejis“ tyrimo rezultatus.

Administracijos direktorius

Apolinaras Nicius

Piniginės socialinės paramos valdymo pokyčiai 2015 m., įsigaliojus įstatymo pakeitimams

LR Seimas 2014 m. gruodžio mėnesį priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (toliau - įstatymo) pakeitimus. Todėl nuo 2015 m. sausio 1 d. įsigalioja vienodas piniginės socialinės paramos valdymo modelis visose savivaldybėse – būsto šildymo, karšto vandens išlaidų kompensacijų, kaip ir socialinės pašalpos, teikimas perduotas savarankiškai savivaldybių funkcijai ir ši parama finansuojama iš savivaldybės biudžeto lėšų. Šio įstatymo pakeitimo pagrindinis tikslas – didinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams tikslingumą ir veiksmingumą.

Pagrindiniai piniginės socialinės paramos valdymo pokyčiai:

- Savivaldybė piniginę socialinę paramą teikdama kaip savarankiškąją funkciją įgijo didesnę atsakomybę paramos valdyme. Savivaldybės taryba tvirtina piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą, kuriame nustato: piniginės socialinės paramos skyrimo ir mokėjimo tvarką; piniginės socialinės paramos skyrimo ir mokėjimo pagrindus, kai socialinė parama skiriama kitais šiame įstatyme nenumatytais atvejais ir kuriems esant ši parama didinama, mažinama, skiriama ne visiems bendrai gyvenantiems asmenims, sustabdomas, nutraukiamas ar atnaujinamas jos mokėjimas.

- Siekiant piniginės socialinės paramos tikslingumo numatyta nuostata pasitelkti bendruomeninių organizacijų ir (ar) religinių bendruomenių, ir (ar) religinių bendrijų, ir (ar) kitų nevyriausybinių organizacijų atstovų, ir (ar) gyvenamosios vietovės bendruomenės narius, ir (ar) seniūnaičius, ir (ar) kitus suinteresuotus asmenis dalyvauti svarstant klausimus dėl piniginės socialinės paramos skyrimo.

- Siekiant sudaryti sąlygas gauti piniginę socialinę paramą tada, kada jos labiausiai reikia, savivaldybės įvertinusios asmenų gyvenimo sąlygas bei atsižvelgdamos į kitus veiksnius (šildymo būdai, šildymo kainų skirtumai ir kt.) savivaldybei suteikta teisė:

- kompensuoti didesnę būsto šildymo išlaidų dalį nei numatyta įstatyme. Tačiau ne didesnę nei 10 proc. Skirtumo tarp bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens pajamų ir valstybės remiamų pajamų;

- skirti socialinę pašalpą, jeigu asmens vidutinės pajamos per mėnesį ne daugiau kaip 50 procentų viršija valstybės remiamų pajamų dydį ir bendrai gyvenantys asmenys arba vienas gyvenantis asmuo atitinka šio įstatymo 6 straipsnio 1 ir 3 punktuose nustatytus

reikalavimus: vienam gyvenančiam asmeniui ir dviem bendrai gyvenantiems asmenims – 25 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio; trimis ir keturiems bendrai gyvenantiems asmenims – 50 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio; penkiems ir daugiau bendrai gyvenantiems asmenims – 70 procentų valstybės remiamų pajamų dydžio;

→ skirti piniginę socialinę paramą kaip vienam gyvenančiam asmeniui pilnamečiui vaikui (įvaikiui) iki 24 metų, kuris mokosi pagal bendrojo ugdymo programą (įskaitant laikotarpį nuo bendrojo ugdymo programos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos) ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba studijuoja aukštojoje mokykloje (įskaitant akademinių atostogų dėl ligos ar nėštumo laikotarpį), kai mirė vienas iš jo tėvų (tėvių).“

→ neteikti kompensacijų ar nutraukti jų teikimą, jeigu kartų su vienu gyvenančiu asmeniu arba bendrai gyvenančiais asmenimis būste nuolat faktiškai gyvena asmuo, kuris nėra deklaravęs gyvenamosios vietos būste arba jo nenuomoja.

Apibendrinant piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimus galima teigti, kad savivaldybėms suteikta didesnė atsakomybė ir teisė savo teritorijoje pačioms organizuoti ir įgyvendinti piniginės socialinės paramos valdymą, siekiant didesnio paramos tikslingumo ir veiksmingumo.

Šaltinis: LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo Nr. IX-1675 4, 8, 10, 12, 17, 21 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2014-12-12, Nr. 2014-19552.

Interviu protokolas**Magistro darbo tema****PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS: AKMENĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS****Interviu data** _____**Interviu laikas** _____**Interviu vieta** _____

Bendri duomenys apie ekspertą:

Eksperto

pareigos _____

Eksperto darbo patirtis _____

Interviu klausimaiI institucinės struktūros tinkamumas.

1. Kaip vertintumėte pinigines socialinės paramos institucinę struktūrą?
2. Kaip manote ar įtrauktos visos reikalingos institucijos į paramos valdymą?
3. Kaip manote ar aiškiai apibrėžtos dalyvaujančių institucijų funkcijos paramos valdymo procese?
4. Kaip manote ar tinkamai paskirstytos funkcijos ir atsakomybė institucijoms pinigines socialinės paramos valdyme?
5. Kaip vertintumėte institucijų bendradarbiavimą pinigines socialinės paramos valdyme?
Kaip manote ar bendradarbiavimas tarp institucijų yra aktyvus?

II Piniginės socialinės paramos valdymo modelio efektyvumas.

6. Kaip manote kokią įtaką paramos piktnaudžiavimo mažinimui turėjo kitų institucijų ir bendruomenių įtraukimas į pinigines socialinės paramos valdymą?
7. Kaip manote kokios pagrindinės priemonės lėmė paramos gavėjų ir išlaidų piniginei socialinei paramai sumažėjimą?

II Piniginės socialinės paramos valdymo modelio naudingumas.

8. Kaip vertinate naują pinigines socialinės paramos valdymo modelį?
9. Kaip vertinate, kad pinigine socialine parama finansuojama iš savivaldybės lėšų?
10. Kaip savivaldybė disponuoja nepanaudotomis pinigines socialinės paramos lėšomis?
Kokiose veiklos srityse jos panaudotos?

IV Piniginės socialinės paramos valdymo modelio tobulinimas.

11. Remiantis kelių metų patirtimi galėtumėte įvardinti naujojo piniginės socialinės paramos valdymo modelio trūkumus?
12. Gal turėtumėte pasiūlymų ką reikėtų tobulinti/ keisti piniginės socialinės paramos valdyme?

Interviu protokolas**Magistro darbo tema****PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS: AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Interviu data _____

Interviu laikas _____

Interviu vieta _____

Eksperto

pareigos _____

Eksperto darbo patirtis _____

Interviu klausimaiI Institucinės struktūros tinkamumas.

1. Kaip vertintumėte pinigines socialinės paramos institucinę struktūrą?
2. Kaip manote ar įtrauktos visos reikalingos institucijos į paramos valdymą?
3. Kaip manote ar aiškiai apibrėžtos dalyvaujančių institucijų funkcijos paramos valdymo procese?
4. Kaip manote ar tinkamai paskirstytos funkcijos ir atsakomybė institucijoms pinigines socialinės paramos valdyme?
5. Kaip vertintumėte institucijų bendradarbiavimą pinigines socialinės paramos valdyme? Kaip manote ar bendradarbiavimas tarp institucijų yra aktyvus?
6. Kokios institucijos turi didžiausią įtaką pinigines socialinės paramos valdymui?

II Piniginės socialinės paramos valdymo modelio efektyvumas

7. Kokia Jūsų nuomonė apie nuostatą numatančią, pasitelkti bendruomeninių organizacijų ir (ar) religinių bendruomenių, ir (ar) kitus suinteresuotus asmenis dalyvauti svarstant klausimus dėl pinigines socialinės paramos skyrimo ?
8. Kaip manote kokią įtaką paramos piktnaudžiavimo mažinimui turėjo kitų institucijų ir bendruomenių įtraukimas į pinigines socialinės paramos valdymą?
9. Kaip manote kokios pagrindinės priemonės lėmė paramos gavėjų ir išlaidų piniginei socialinei paramai sumažėjimą?

III Piniginės socialinės paramos valdymo modelio naudingumas.

10. Kaip vertinate naująjį piniginės socialinės paramos valdymo modelį?
11. Kaip vertintumėte teiginį – piniginės socialinės paramos ištekliai naudojami taupiai, nukeliauja tiems, kam reikia, nes piktnaudžiavimo atskleidimo atveju tų pačių išteklių užtenka didesniai skaičiui žmonių, kurio pasėkoje mažinamas skurdas ir socialinė atskirtis.
12. Kaip manote, kam ir kokią didžiausią naudą turėjo piniginės socialinės paramos valdymo reforma?
13. Kaip manote ar kitų institucijų/organizacijų įtraukimas į piniginės socialinės paramos valdymą prisidėjo prie skurdo problemos sprendimo?
14. Kaip vertinate, kad piniginė socialinė parama finansuojama iš savivaldybės lėšų?
15. Kaip savivaldybė disponuoja nepanaudotomis piniginės socialinės paramos lėšomis? Kokiose veiklos srityse jos panaudotos?

IV Piniginės socialinės paramos valdymo modelio tobulinimas.

16. Kaip manote, kokių priemonių reikėtų imtis, kad piniginės socialinės paramos valdymas būtų efektyvesnis?
17. Kaip manote, kokias pagrindines piniginės socialinės paramos valdymo sritis reikėtų tobulinti (teisinę sistemą, paramos organizavimą, dalyvaujančių institucijų struktūros keitimą ir t.t.)? Kodėl?
18. Remiantis kelių metų patirtimi galėtumėte įvardinti naujojo piniginės socialinės paramos valdymo modelio trūkumus?
19. Gal turėtumėte pasiūlymų ką reikėtų tobulinti/ keisti piniginės socialinės paramos valdyme?